

Emma Hannonen

**LAPSENA VANHOILLISLESTADIOLAISEEN
HERÄTYSLIIKKEESEEN KUULUNEIDEN
KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUSTA SEKÄ
PERHEIDEN TUEN TARPEISTA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
01/2026

TIIVISTELMÄ

Emma Hannonen: Lapsena vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluneiden kokemuksia lastensuojelusta ja perheiden tuen tarpeista

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

01/2026

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tutkittu lapsuudessaan vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluneiden henkilöiden kokemuksia lastensuojelusta ja perheiden tuen tarpeista. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä, sekä tuoda esiin lapsen asemaa ja kokemusmaailmaa suljetussa uskonnollisessa yhteisössä kasvamiseen liittyen.

Tutkimus on toteutettu laadullisena haastattelututkimuksena. Tutkimuksessa on haastateltu 10 henkilöä, jotka ovat kertoneet lapsuudenkokemuksistaan vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, perheiden tuen tarpeista, sekä kohtaamisistaan lastensuojelun kanssa. Haastatellen kerätty aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimustulosten perusteella vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on havaittavissa uskonnolliseen opetukseen ja herätysliikkeen rakenteisiin liittyviä riskitekijöitä lapsen kasvulle ja kehitykselle, sekä tekijöitä, jotka vaikeuttavat perheiden ja lasten pääsyä avun piiriin. Herätysliikkeen uskonnollinen opetus johtaa erontekoon herätysliikkeen jäsenten ja muun yhteiskunnan välille. Herätysliikkeen opetukset liittyen esimerkiksi naisen asemaan ja perhesuunnitteluun vaikuttavat perheiden arkeen, lasten asemaan perheessä ja vanhempien kokemaan kuormitukseen. Suurperheessä kasvaminen voi vaikuttaa lapsen ikätasoiseen kasvuun ja kehitykseen.

Jokaista kymmentä haastateltavaa yhdistivät kokemukset lapsuudenperheessä koetusta väkivallasta, sillä kaikki heistä kertoivat kokeneensa tai nähneensä väkivaltaa lapsuudenperheessään. Väkivalta oli useimpien haastateltavien perheessä yhden tai molempien vanhempien lapsiin kohdistamaa, sekä sen lisäksi vanhempien välistä, tai sisarusten välistä väkivaltaa. Kahden haastateltavan perheessä oli ollut sisarusten välistä inestiiä ja lapsiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa. Vain yksi haastateltava kertoi, että väkivalta oli vain vanhempien välistä, eikä kohdistunut lapsiin. Haastateltavista suurin osa kertoi lisäksi henkisestä tai hengellisestä väkivallasta, joka useassa kertomuksessa linkittyi koettuun fyysiseen väkivaltaan. Useimpien haastateltavien kertomuksissa lapsuudessa oli koettu ja altistuttu väkivallan eri muodoille.

Vakavan hengellisen väkivallan riskit lapsuudessa liittyvät erityisen vaikeisiin perhetilanteisiin ja perheiden ongelmiin. Tyypillisesti väkivaltilanteita ja muita lapsen kaltoinkohteluun liittyviä asioita pyrittiin sopimaan anteeksiannon kautta ja käsittelemään asiat vanhoillislestadiolaisen yhteisön sisällä. Toisaalta lapsiin kohdistuva hengellinen väkivalta näyttäytyi myös osana arkisia toistuvia tilanteita, joissa lapset altistuvat aikuisille suunnatulle uskonnolliselle opetukselle.

Tutkimustulosten perusteella ei voida olettaa, että jokainen vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvanut lapsi olisi kokenut väkivaltaa. Tutkimusaineistosta voidaan kuitenkin tunnistaa, minkälaisia erityispiirteitä ja erityisiä riskejä koettuun väkivaltaan voi liittyä uskonnollisessa kontekstissa. Tällöin voidaan kehittää sosiaalityön käytäntöjä tilanteissa, joissa väkivaltaepäilyä käsitellään suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan lapsen ja perheen kanssa.

Uskonnollisen taustan oikeanlaisella huomioimisella on aineiston perusteella mahdollisuus tehdä lasten aseman ja hyvinvoinnin kannalta vaikuttavaa lastensuojelun sosiaalityötä. Sosiaalityön rooli korostuu hengelliseen väkivaltaan puuttumisessa ja tiedon välittämisessä hengellisen väkivallan muodoista ja lasten oikeuksista perheille. Avoin ja ennakkoluuloton suhtautuminen ja kiinnostus siitä, miten uskonto näkyy lapsen arjessa, voi tuoda tietoa perheen todellisista olosuhteista. Tutkimustulosten perusteella työskentely suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan perheen kanssa vaatii erityistä osaamista ja tietoa sosiaalityöntekijältä.

Avainsanat: sosiaalityö, lastensuojelu, vanhoillislestadiolaisuus, väkivalta, hengellinen väkivalta

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Emma Hannonen: Retrospective Experiences of Child Welfare Encounters and Support Needs in the Conservative Laestadian Revival Movement
Master's Thesis
Tampere University
Social Work
01/2026

This master's thesis examines the experiences of individuals who have grown up within the Conservative Laestadian revival movement regarding child welfare services and the support needs of families. The aim of the study is to generate knowledge about the Conservative Laestadian movement and to highlight the position and lived experiences of children growing up within a closed religious community.

The study was carried out as an interview-based qualitative research project. Ten participants were interviewed about their childhood experiences in the Conservative Laestadian movement, their families' support needs, and their encounters with child welfare services. The interview material was analyzed using inductive content analysis.

Based on the findings, certain risk factors related to religious teachings and the structural features of the movement can be identified as affecting children's growth and development, as well as hindering families' and children's access to support. The movement's religious doctrine contributes to a strong distinction between its members and the surrounding society. Teachings related to, for example, gender roles and family planning shape the everyday lives of families, the position of children within the family, and the burden experienced by parents. Growing up in a large family may also affect age-appropriate development.

All ten participants reported experiences of violence within their childhood families. Most described violence perpetrated by one or both parents against children, as well as violence between parents or siblings. In two families, sibling incest and sexual violence against children had occurred. Only one participant reported that the violence was exclusively between the parents and did not target the children. Most participants also described psychological or spiritual violence, which in many narratives was intertwined with physical violence. In the majority of accounts, the participants had been exposed to multiple forms of violence during childhood.

The risks of severe spiritual abuse in childhood were particularly associated with serious family problems and complex family situations. Violence and other forms of maltreatment were often addressed within the community through the practice of forgiveness, rather than through external help. Spiritual violence directed at children was also described as manifesting in everyday situations in which children were repeatedly exposed to religious teachings intended for adults.

The findings do not imply that every child growing up in the Conservative Laestadian movement experiences violence. The data do, however, reveal specific characteristics and risks associated with violence in a religious context. Understanding these can support the development of social work practices in situations where concerns about violence arise in families belonging to closed religious communities.

According to the results, appropriately considering a child's religious background may enable more effective child welfare practice that supports the child's well-being. Social work has an important role in identifying and addressing spiritual abuse and in informing families about its manifestations and children's rights. An open and non-judgmental interest in how religion is present in the child's daily life can provide crucial insight into the family's real circumstances. The findings indicate that working with families belonging to a closed religious community requires specific knowledge and competencies from social workers.

Keywords: social work, child welfare, Conservative Laestadianism, interpersonal violence, spiritual abuse, closed religious community

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio: Microsoft 365 Copilot, Tampereen yliopiston Andor-tietokannan tekoälyavustaja

Käyttötarkoitus: Olen hyödyntänyt tekoälyä pro gradu -tutkielmassani lähdekirjallisuuden hakemisessa, sekä taustatutkimukseen perehtymisen tukena. Lisäksi olen käyttänyt tekoälyä apuna joidenkin vieraskielisten tieteellisten käsitteiden ymmärtämisen tueksi. Olen kääntänyt tiivistelmän englanniksi tekoälyn avulla.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: Englanninkielinen tiivistelmä, Johdanto, Taustoitus, sekä Tutkimuksen metodologia ja sen vaikutukset käytettyyn tutkimusmenetelmään.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden rikkomuksista.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Taustoitus	3
	2.1. Uskonnonvapaus lapsuudessa ja lastensuojelun näkökulmasta	3
	2.2. Lasten kaltoinkohtelu uskonnollisessa kontekstissa	6
	2.3. Vanhoillislestadiolaisuus Suomessa	12
3	Tutkimuksen toteutus	19
	3.1. Tutkimuskysymys	19
	3.2. Tutkimuksen metodologia ja sen vaikutus käytettyyn tutkimusmenetelmään	19
	3.4. Aineiston keruu ja haastattelujen toteutus	21
	3.5. Aineiston kuvaus	22
	3.6. Tutkimuseettiset kysymykset	22
4	Vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneiden kokemat tuen tarpeet lapsuudessa	26
	4.1. Suurperheessä kasvaminen ja arki herätysliikkeessä	26
	4.2. Lapsuudenperheissä koettu väkivalta	42
	4.3. Lastensuojelun kohtaamiset ja kohtaamattomuudet	50
	4.4. Kertomukset toipumisesta ja selviämisestä	62
5	Johtopäätökset	66
	Lähteet	74
	Liitteet	79
	Liite 1. Haastattelurunko: lastensuojelun asiakkuus	79
	Liite 2. Haastattelurunko: ei lastensuojelun asiakkuutta	80

1 Johdanto

Tutkin pro gradu -tutkielmassani vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluneiden tai kuuluvien ihmisten kokemuksia lastensuojelusta ja perheiden tuen tarpeista. Tutkimuksessani haastattelen henkilöitä, jotka ovat kertoneet lapsuuden kokemuksistaan vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, perheiden tuen tarpeista, sekä kohtaamisista lastensuojelun kanssa. Tavoitteenani on tuottaa tietoa vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä, sekä tuoda esiin lapsen asemaa ja kokemusmaailmaa suljetussa uskonnollisessa yhteisössä kasvamiseen. Pyrin tuottamaan kokemustietoa siitä, millä lailla lastensuojelun työntekijät ja toisaalta yhteiskunnan muut toimijat ja palvelut ovat kohdanneet herätysliikkeeseen kuuluvat perheet ja lapset.

Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä ja muista suomalaisista suljetuista uskonnollisista yhteisöistä löytyy jonkin verran tutkimustietoa, mutta tieteellistä tutkimusta ei kuitenkaan ole tehty nimenomaan lastensuojeluun liittyen, vaikka esimerkiksi Johanna Hurtigin (2013) tekemässä tutkimuksessa osa haastateltavista tai kokemustensa kertojista onkin ollut myös lastensuojelun tukitoimien parissa. Aikaisempi tutkimus on tuonut esiin, että monesti tuen tarpeessa oleva perhe, joka kuuluu suljettuun uskonnolliseen yhteisöön, jää kuitenkin lastensuojelun ja yhteiskunnallisen tuen ulkopuolelle (ks. Bardin 2009; Hurtig 2013). Omassa tutkimuksessani tutkin tämän vuoksi lastensuojelun ja vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhtymäkohtia ja haluan selvittää myös niitä uskonnollisia, yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka vaikuttavat suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvien perheiden yhteiskunnallisen avun saamiseen.

Lastensuojelussa on tärkeää tunnistaa erilaisten uskonnollisten yhteisöjen ja suljettujen uskonnollisten ryhmien toimintatavat ja erityispiirteet. Tiedon hankkiminen näistä yhteisöistä sekä lapsen kasvusta ja kehityksestä suljetuissa uskonnollisissa ryhmissä on olennaista, jotta lastensuojelun ammattilaisena osaa ottaa oikeat asiat puheeksi ja puuttua niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen haitallisesti. Lasten tilannetta arvioiville sosiaalityöntekijöille on tämän vuoksi merkityksellistä saada kokonaisvaltaista tietoa lapsuuteen sijoittuvista kokemuksista vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvamisesta tilanteissa, joissa perheissä on avun ja tuen tarpeita.

Vaikka rajaan tutkimuksen koskettamaan vanhoillislestadiolaista yhteisöä, voi tutkimus antaa viitteitä siitä, kuinka hyvin lastensuojelu tavoittaa myös muissa suljetuissa uskonnollisissa ryhmissä eläviä lapsia, sillä aiemman tutkimuksen perusteella suljetuissa

uskonnollisissa ryhmissä on samankaltaisia lapsiin vaikuttavia toimintatapoja ryhmän uskomuksista riippumatta (Bardin 2009). Tutkimuksen tulokset voivat mahdollisesti tarjota tietoa, joka auttaa sosiaalityöntekijöitä arvioimaan myös muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien lasten tilanteita.

Tämän tutkimuksen painopiste on suljettujen uskonnollisten yhteisöjen riskien tunnistamisessa. Tutkimuksen tavoitteena on vaikuttaa lastensuojelun sosiaalityön käytäntöihin ja tarjota lastensuojelun ammattilaisille tietoa uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien perheiden kanssa työskentelyn tueksi. Tutkimuksen aihe on itselleni jossain määrin henkilökohtainen, sillä olen itse kasvanut vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä ja työskentelen tällä hetkellä lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnissa sosiaalityöntekijän sijaisuudessa. Sisäpiiriin kuuluminen asettaa tutkijalle omat haasteensa, mutta toisaalta se voi myös olla hyödyksi erilaisia suljettuja ryhmiä tutkiessa (Juvonen 2017).

Tutkimuksen taustoituksessa määrittelen keskeisiä käsitteitä ja pohdin uskontoa ja uskonnonvapautta lapsen kehityksen, juridisen aseman ja lastensuojelun työskentelyn kannalta. Pohdin uskonnonvapauden ja lapsen edun mahdollisia ristiriitoja ja tuon esiin lapsen edun ohjaavaa merkitystä sosiaalityölle. Lisäksi esitän kotimaista ja kansainvälistä tutkimustietoa lapsen kaltoinkohtelusta, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Toisen luvun lopussa teen tiiviin katsauksen suomalaisten herätysliikkeiden historiaan keskittyen vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen erityispiirteisiin.

Kolmannessa luvussa esittelen tutkimusprosessini etenemistä. Esitän tutkimuskysymykseni ja perustelen tutkimuskysymykseni valintaa, käyn läpi tieteenfilosofista viitekehystä ja kerron miten olen toteuttanut tutkimukseni. Kuvailen kerätyn aineiston, käyn läpi aineiston erityispiirteitä ja pohdin miten ne mahdollisesti vaikuttavat tutkimukseen. Kolmannen luvun lopussa käsittelen tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimustulokset, jotka olen jakanut neljään alalukuun. Käyn läpi suurperheessä kasvamista ja arkea vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, lapsuudenperheissä koettua väkivaltaa, kokemuksia lastensuojelun avun saamisesta, sekä lopuksi kertomuksia, joista on löydettävissä piirteitä lapsuuden kokemuksista toipumisesta ja selviämisestä.

Viidennessä luvussa kertaan saadut tutkimustulokset lyhyesti, teen johtopäätökset tutkimustuloksista ja vertaan tuloksiani tutkimuksen teoriapohjaan. Lisäksi esitän ajatuksiani ja aiheita jatkotutkimukselle ja rakenteellisen sosiaalityön hankkeelle.

2 Taustoitus

2.1. Uskonnonvapaus lapsuudessa ja lastensuojelun näkökulmasta

Lapsen asema ja oikeudet on taattu Suomessa oikeudellisella sääntelyllä ja kansainvälisillä sopimuksilla. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus ajatuksen-omantunnon ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä, eikä lasta saa syrjiä hänen, tai hänen vanhempiensa mielipiteiden vuoksi. Lisäksi vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.)

Suomen perustuslaki ottaa kantaa uskonnonvapauteen määrittäen, että jokainen saa valita vapaasti sen mihin uskontoon kuuluu ja harjoittaa uskontoaan ja ilmaista omaa vakaumustaan. Toisaalta perustuslakiin on kirjattu, että uskonnonvapaus sisältää myös oikeuden olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan, eikä kenelläkään pitäisi olla velvollisuutta osallistua omatuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Lastensuojelulaki (417/2007 4 §) velvoittaa lastensuojelun työssä lapsen edun arvioimista siitä näkökulmasta, miten erilaiset toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat erilaisia lapsen kasvua ja kehitystä tukevia tavoitteita, lapsen ja perheen uskonnollisen taustan huomioiminen mukaan lukien. Uskonnon ja kulttuurin merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle tunnustetaan lastensuojeluun liittyvässä lainsäädännössä. Lainsäädännön mukaan perheen vakaumusta, kulttuuria ja tapoja tulee lähtökohtaisesti kunnioittaa. Silloin kuin lapsella on tarve suojelulle ja kodin ulkopuolelle sijoittamiseen, velvoittaa laki sosiaalityöntekijöitä ottamaan huomioon perheen ja lapsen vakaumuksen esimerkiksi sijaishuoltopaikkaa valitessa. Lain velvoite voi tarkoittaa sitä, että sijaisperhettä valitessa pyritään katsomaan, että lapsi pääsisi perheeseen, joka kuuluu samaan uskontoon, jonka harjoittama uskonto ei ole ristiriidassa lapsen perheen vakaumuksen kanssa, tai että sijaisperheessä tulee tarjota lapselle mahdollisuus osallistua uskonnollisen yhteisön tilaisuuksiin ja harjoittaa uskontoaan. (LsL 316/2011 50 §.)

Uskonnonvapaus ei lapsen kohdalla tarkoita, että lapsi voisi itse päättää mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluu, vaan lapsen huoltajat päättävät siitä yhdessä. Lapsen vanhemmat voivat liittää alle 12-vuotiaan lapsensa vanhempien päätöksellä osaksi uskonnollista yhdyskuntaa ja yli 12-vuotiaan vain lapsen omalla kirjallisella suostumuksella.

Lapsi voi 15 vuotta täytettyään erota, tai liittyä uskonnolliseen yhdyskuntaan itse, mutta tarvitsee siihen huoltajan kirjallisen suostumuksen. (Uskonnonvapauslaki 453/2003.) Vaikka vanhempi määrittää lapsen uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen, velvoittaa lapsen oikeuksien sopimus vanhempaa ja valtiota huolehtimaan, että lapsella on myös oikeus ajatuksen- ja uskonnonvapauteen (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991).

Lapsen ja vanhempien uskonnollisia oikeuksia on kirjallisuuden perusteella vaikea erottaa toisistaan. Mustasaari ja Koulu (2007) tuovat esiin ajatuksen siitä, että lapsen uskoa ei tulisikaan tarkastella aikuisen näkökulmasta ja käsityksestä siitä mitä usko on. Lapset eivät ole sellaisenaan uskonnollisia tai uskovaisia, vaan osana perhettä ja yhteisöään. Lapset sosiaalistetaan uskontoon, perheyhteyteen ja uskonnolliseen yhteisöön. (Mustasaari & Koulu 2007, 69.) Uskonnonvapaus on tyypillisesti ymmärretty negatiivisena vapautena, mikä tarkoittaa, että muut eivät puutu ihmisen uskomuksiin, mielipiteisiin tai ajatuksiin esimerkiksi lainsäädännön kautta. Toisaalta uskonnonvapautta voidaan käsittää siitä näkökulmasta, miten yksilöllä on oikeus uskomuksiin, jotka ovat aidosti hänen omiaan ja itse muodostamiaan. (Stenlund 2016, 218–221.)

Hakalehto ja Toivonen (2021) käsittelevät teoksessa *Lapsen oikeudet perheessä* kriittisesti lapsen uskonnonvapauden kysymystä ja nostavat esiin perustuslain ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta kumpuavaa ajatusta siitä, että uskonnonvapautta tulisi tarkastella vanhempien oikeuksista erillään, myös lapsen henkilökohtaisena ja vanhemmista riippumattomana oikeutena. Vaikka huoltajilla on päätäntävalta uskonnollisen yhteisön jäsenyyteen, katsovat Hakalehto ja Toivonen, että samanlaista päätäntävaltaa ei ole uskonnon harjoittamisen tai pukeutumisen- ja ruokavaliosääntöjen suhteen, kuin lapsen perushoivan ja huolenpidon kysymyksissä. Hakalehto ja Toivonen argumentoivat sen puolesta, että lapsille tulisikin turvata oikeus negatiiviseen uskonnonvapauteen, sekä omaksua näkemyksiä, jotka mahdollisesti myös eroavat vanhempien ajatuksista ja uskomuksista. Käytännössä vanhempien vakaumus ja toiminta, sekä uskonnollisen yhteisön toimintatavat kuitenkin määrittelevät sitä, miten lapset voivat toteuttaa uskonnonvapauttaan. Hakalehto ja Toivonen tuovat esiin sen, että valtiolla on hyvin puutteelliset mekanismit valvoa alaikäisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista uskonnonvapauden suhteen, eikä kansallisessa lainsäädännössä ole vielä huomioitu lapsen kaltoinkohtelun riskiä uskonnonharjoittamiseen liittyen. Valtiolla on kuitenkin velvollisuus puuttua lapsiin kohdistuvaan haitalliseen uskonnolliseen vaikuttamiseen ja esimerkiksi hengelliseen väkivaltaan ja uskonnonvapauden rikkomiseen. (Hakalehto & Toivonen, 2021.)

Oikeudessa käsitellään lapsen uskoon liittyviä asioita useimmiten sellaisessa tilanteessa, kun uskontoon kuuluva vanhempi haluaa huolehtia lapsestaan sellaisella tavalla, joka on ristiriidassa maallistuneen, näennäisen objektiivisen ja yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyyn arvion mukaan siitä mikä on lapsen etu (Mair 2007, 48). Uskonnolliseen ryhmään kuuluvat vanhemmat saattavat esimerkiksi kieltää lapsilta opetussuunnitelman mukaisen koulunkäynnin ja täten rikkoa lapsen oikeutta koulutukseen. Julkisen koulujärjestelmän ulkopuolelle jättäytyminen voi liittyä esimerkiksi luottamuspuolaan yhteiskuntaa kohtaan, tai siihen että lasta halutaan opettaa tietyssä kulttuurisessa tai uskonnollisessa kontekstissa. (Jänterä-Jareborg 2007, 16–17.)

Tyypillinen oikeudessa käsiteltävä lakiasia on tilanne, jossa oppilas ja hänen vanhempansa kyseenalaistavat opetussuunnitelman mukaiset opetuskäytännöt pitäen niitä uskonnonvapautta loukkaavina. Vaikka esimerkiksi Ruotsin oikeudessa on todettu vuonna 2013, että ruotsalaisen lestadiolaisperheen lapsella on uskonnonvapauden myötä oikeus olla osallistumatta koulun opetussuunnitelman mukaisille tanssitunneille, nostavat Mustasaari ja Koulu (2017) esiin näkökulman siihen, että tämä kyseinen oikeuden päätös ei eritellyt lapsen uskonnollisia oikeuksia vanhempien uskonnollisista oikeuksista. Onkin mielenkiintoinen kysymys, millä tavalla lapsen omat, vanhemmista ehkä eriävät ajatukset ja mielipiteet otetaan huomioon oikeuden päätöksissä ja mikä rooli yhteiskunnalla on myös lapsen edun ja esimerkiksi yhdenvertaisen koulutuksen saamisen mahdollisuuden turvaamisessa. (Mustasaari & Koulu, 2007, 69–70.)

Sijaishuoltoon ja uskonnonvapauteen liittyen on uutisoitu vuonna 2020 oikeustapauksesta, jossa lapsi oli ollut sijoitettuna vanhoillislestadiolaiseen sijaisperheeseen, vaikka lapsen vanhempi kertoi toivoneensa lapselle vakaumuksetonta kasvatusta. Huostaanoton purkamisen jälkeen vanhempi oli vastustanut lapsen yhteydenpitoa sijaisperheeseen uskonnollisin perustein. Vanhemman mukaan hänen toivettaan vastoin lasta oli kasvatettu vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen oppeihin ja viety herätysliikkeen tapahtumiin. Lapsiasianvaltuutettu kommentoi aiheeseen liittyen, että uskonnolliseen yhteisöön kuuluvilla sijaisvanhempien tulisi tunnistaa vanhempien oikeus lapsen uskonnolliseen ohjaamiseen, sekä kyky tarkastella omaa uskonnollista vakaumusta, eikä lasta saisi altistaa painostukselle tai sellaiselle uskonnolliselle opetukselle, joka loukkaa huoltajien oikeuksia. Toisaalta lapsella on oikeus myös omaan itsenäiseen uskonnonvapauteen. (Kemppainen 2020.) Käytännössä lapsen sijaishuoltopaikan valintatilanteessa lapsen etua ja sijaisperheen sopivuutta harkitaan kokonaisvaltaisesti (LsL 417/2007). Myös sijaisperheiden määrällä voi käytännössä olla vaikutusta ratkaisuun (Yle 2023).

Päätöksentekoon kykenevällä aikuisella on uskonnonvapauden myötä oikeus myös uskomuksiin, jotka eivät edistä hänen mielenterveyttään. Stenlund (2016) vertaa aikuisen haitallista uskonnollista toimintaa vahingoittavissa yhteisöissä liialliseen päihteiden käyttöön tai työntekoon, jotka voivat samalla tavalla vaikuttaa perheenjäseniin ja heikentää mielenterveyttä. Vanhempien laajan päätäntävällän vuoksi lapsi ei voi itsenäisesti toteuttaa uskonnonvapauttaan (Uskonnonvapauslaki 453/2003). Stenlundin mukaan uskonnollista lapseen vaikuttamista tulisi arvioida ja rajoittaa tarvittaessa samoilla kriteereillä kuin muutakin mielenterveydelle epäsuotuisaa vaikuttamista. Stenlund esittää, että lasten uskonnonvapautta edistäisi, jos lapsi viimeistään kouluiässä kohtaisi asioista eri tavoin ajattelevia ihmisiä ja saisi koulun tarjoaman opetuksen avulla valmiuksia omien valintojen tekemiseen. (Stenlund, 2016, 221.)

2.2. Lasten kaltoinkohtelu uskonnollisessa kontekstissa

Aiemman tutkimuksen perusteella on huomattu, että suljettujen uskonnollisten yhteisöjen toimintaan voi liittyä samankaltaisia lapsille haitallisia toimintamalleja, riippumatta siitä mihin yhteisössä uskontaan. Kansainvälisessä suljettuja uskonnollisia yhteisöjä koskevassa tutkimuksessa on havaittu lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyväksi riskitekijäksi erityisesti yhteisön eristyneisyys. Suljetussa uskonnollisessa yhteisössä saatetaan hyväksyä toimintatavat, jotka yhteiskunnassa muuten ajatellaan lapsille haitallisiksi. Kun lapsia eristetään muusta yhteiskunnasta, ei laiminlyönnin merkit myöskään välttämättä näy viranomaisille. (Bardin, 2009.)

Lastensuojelun ammattilaiset saattavat kohdata erilaisia uskonnollisia käytäntöjä ja oppeja selvittäessään lasten kaltoinkohtelua. Vieth ja Singer (2022) toteavat, että yleensä kyse ei ole valtavirran uskonnollisista uskomuksista. Tutkijoiden mukaan lasten hengelliset kysymykset voivat nousta esiin lasten kanssa työskennellessä esimerkiksi oikeuspsykologisessa haastattelussa, jos lapseen on kohdistunut väkivaltaa uskonnollisessa kontekstissa. Tutkijat toteavat, että lapsi saattaa toisaalta etsiä traumaattisen kokemuksen jälkeen tarkoitusta tapahtuneelle ja myös sellaisessa tilanteessa hengelliset kysymykset voivat myös nousta pintaan. (Vieth & Singer 2022, 1427–1428.)

Vieth ja Singer (2022) nostavat uskonnollisessa ympäristössä tapahtuvan lapsiin kohdistuvan väkivallan erityiseksi riskitekijäksi lapsen kasvulle ja kehitykselle. Uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvat seksuaalirikolliset saattavat esimerkiksi käyttää uskonnon opetuksia hiljentääkseen lapsen, tai manipuloidakseen tätä. Tekijä saattaa kertoa lapselle tämän olevan

yhtä lailla vastuussa tekijän teoista, eli ”synneistä”. Tutkijat tunnistavat esimerkiksi tilanteen, jossa tekijä saattaa vedota anteeksiannon käsitteeseen ja väittää että jos tekijälle ei anna tekoa anteeksi, joutuisi lapsi suljetuksi ulos uskosta ja uskonyhteisöstä. (Vieth & Singer 2022, 1428.)

Kuten aiemmin tuotiin esiin, tulevat yhteiskunnan ja suljetun uskonnollisen yhteisön väliset jännitteet usein näkyville koulumaailmassa. Joissakin suljetuissa uskonnollisissa yhteisöissä lapset eivät välttämättä saa osallistua sellaiseen koulutukseen mikä on uskonnollisessa yhteisössä tulkittu epäsopivaksi, esimerkiksi seksuaalikasvatuksen tunneille. Tämä voi vaikeuttaa lasten kykyä tunnistaa ja nimetä kohtaamaansa kaltoinkohtelua, esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä. Lapsilla ei välttämättä ole sanoja kuvaamaan esimerkiksi omaa anatomiaansa tai kokemuksiaan vanhemmille tai lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille, jotka eivät tällöin välttämättä ymmärrä lapsen kokemusten vakavuutta. Tämä uhkaa suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan lapsen oikeusturvaa. (Goldsobel, 2025.)

Joihinkin konservatiivisiin uskonnollisiin liikkeisiin liittyy Raamatun fundamentaalista tulkintaa, joka on johtanut esimerkiksi uskomukseen siitä, että jumala vaatii lasten fyysistä kuritusta. Raamatun kirjaimellinen tulkinta suljetussa uskonnollisessa yhteisössä voi johtaa myös yhteisön jäsenten terveyden ja lisääntymisen sääntelyyn. (Dudzai, ym. 2023.) Joissain uskonnollisissa yhteisöissä riskinä näyttäytyy myös lääketieteellisen hoidon evääminen lapselta (Vieth & Singer 2022, 1428). Pacheco ja Casonin (2022) mukaan eristyneisyys muusta yhteiskunnasta vaikuttaa siihen, etteivät lasten vanhemmat pysty objektiivisesti arvioimaan sitä, onko yhteisön tapa toimia ja kohdella lapsia oikein. Tutkimuksissa on todettu, että käsittelemällä uskonnollisen yhteisön jäsenten kanssa uskonoppeja ja uskonnollisia käytäntöjä, joita käytetään lasten fyysisen kurittamisen perusteluna, voidaan saada myös muutosta aikaan suhtautumisessa lasten fyysiseen kurittamiseen. Ulkopuolisella avulla vanhempia on saatu ymmärtämään lasten käytöksen normatiivisia selittäviä tekijöitä uskonnollisten selitysten sijaan. (Pacheco & Casoni 2022; Vieth & Singer 2022, 1428.)

Tishelmanin ja Fontesin (2017) tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin myönteisiä ja negatiivisia uskonnollisia vaikutteita lasten oikeuspsykiatrisissa haastatteluissa. Tutkijat havaitsivat, että myönteiset uskonnolliset vaikutteet, kuten moraalinen vakaumus kertoa totuus, auttoivat lapsia paljastamaan heitä kohdanneen hyväksikäytön. Sen sijaan kielteiset uskonnolliset vaikutteet heikensivät lapsen halukkuutta kertoa hyväksikäytöstä. Oikeuspsykiatriset haastattelut vaikeutuivat, jos lapset esimerkiksi uskoivat oman käytöksensä olleen syntistä, pelkäsivät jumalaa, tai että on väärin puhua hyväksikäytöstä, kun tekijälle on annettu anteeksi kirkossa. Maallisten viranomaisten toimintaa ja seksuaalisen väkivallan

selvittämistä saatettiin pitää perheissä tarpeettomana. Suljettuihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluneiden lasten kanssa työskentelyssä oli tutkimuksen perusteella erityisiä haasteita. Yhteisön eristyneisyys johti siihen, ettei lapsella ollut välttämättä ketään aikuista ihmistä, jolle olisi voinut kertoa hyväksikäytöstä, sillä kaikilla elämässä olevilla aikuisilla oli jonkinlainen suhde tekijään. (Tishelman & Fontes 2017, 125–126.)

Hengellisestä väkivallasta löytyy tutkimuskirjallisuutta esimerkiksi ”spiritual abuse”, ”spiritual violence” ja ”religious abuse” -käsitteiden alta. Hengellinen väkivalta on jossain määrin kansainvälisesti vakiintumaton termi ja ilmiötä on kuvattu väkivallan piirteillä, kuten mielenhallinnan tai aivopesun käsitteillä. Suomessa hengellistä väkivaltaa on määritelty väkivallan seurausten ja uhrin kokemuksen perusteella. (Linjakumpu 2015; Stenlund 2016.)

Useat tutkijat määrittelevät hengellisen väkivallan väkivallaksi, johon liittyy uskonnollinen taso, eli sitä perustellaan hengelliseen yhteisöön kuulumisen kautta, tai hengellisistä lähtökohdista. Myös fyysinen väkivalta määritellään myös hengelliseksi väkivallaksi siinä tilanteessa, kun siihen liittyy uskonnollinen taso tai motiivi. Hengellinen väkivalta näyttäytyy usein esimerkiksi henkisenä väkivaltana, pelotteluna, käännättämisenä, syyllistämisenä, eristämisenä ja kontrollointina. Hengellisessä väkivallassa pyhät symbolit, tekstit ja uskonnolliset opetukset itsessään saattavat muuttua aseiksi, jotka vahingoittavat ihmistä hänen hengellisessä kasvussaan. (Linjakumpu 2015, 10, 35–38; Stenlund 2016, 215; Panchuk 2020; Suomalainen 2022, 34; Sutton-Adams 2023.)

Kun uskonnonvapautta käsitetään siitä näkökulmasta, miten yksilö voi itse määrittää oman maailmankatsomuksensa, näyttäytyy hengellinen väkivalta manipulointina, joka vaikuttaa yksilön omaehtoisen ajattelun ja uskomusten muodostamiseen. Yksilö ei välttämättä pysty ajattelemaan, tuntemaan, tai käyttäytymään vastoin uskonnollisen yhteisön ohjeistusta ja normeja. Yksilön ajatteluun voidaan vaikuttaa esimerkiksi tiedon saamista kontrolloimalla, sekä uskonnollista erikoissanastoa käyttämällä. Yhteisön sisällä voi olla paine toimia yhteisön sisäisten sääntöjen ja moraalikäsitteiden mukaan leimautumisen pelossa. Yhteisön ulkopuolelle joutumisen uhka on yksi merkittävimpiä yksilön valintakykyä heikentäviä tekijä. (Stenlund 2016, 225–229.)

Hengelliseen väkivaltaan on alettu kiinnittää kunnolla huomiota vasta muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. Tutkimus on tuonut lisää tietoa uskonnollisesta yhteisöllisyydestä, sosiaalisista rakenteista ja vallankäytön toimintatavoista uskonnollisessa yhteisössä. Uskonnollisiin yhteisöihin kasvaneiden ja hengellistä väkivaltaa kokeneiden lasten kokemukset ovat kuitenkin jääneet taka-alalle. Oluwolen (2010) mukaan hengellinen väkivalta saatetaan usein sivuuttaa, sillä se ilmenee muiden, ehkä näkyvämpien väkivallan muotojen

kanssa yhdessä. Tutkimus hengelliseen väkivaltaan liittyen on pitkälti keskittynyt aikuisiin ja näkökulma on usein aikuisen, joka on itse päättänyt liittyä uskonnolliseen yhteisöön ja oman harkinnan perusteella päättänyt myös jättää yhteisön. Toisaalta myös lasten asemaa ja lapsiin kohdistunutta uskonnollista väkivaltaa on tutkinut Suomessa esimerkiksi Johanna Hurtig. (Oluwole, 2010; Hurtig 2013; Stenlund 2016, 215–216.)

Suomalainen teologi ja tietokirjailija Minna Suomalainen (2022) toteaa, että lapsuus on riskialtista aikaa hengellisen väkivallan näkökulmasta. Suomalainen esittää tietokirjassaan, että kesken olevan kognitiivisen kehityksensä vuoksi lapset ovat aikuisia alttiimpia hengellisen väkivallan haitallisille vaikutuksille. Myös kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa tunnustetaan lapsuudenaikaisen hengellisen väkivallan erityinen vahingollisuus. Esimerkiksi Sutton-Adams (2023) pohjaa perustelunsa David Hayn ja Rebecca Nyen teoriaan lasten hengellisyydestä, jossa ajatellaan lasten hengellisyyden olevan synnynnäistä ja muotoutuvan vuorovaikutuksessa lapsen ja ympäröivien ihmisten, yhteiskunnan, kulttuurin ja todellisuuden välillä. Tämä yhteyksissä kehittyvä hengellisyys tekee Sutton-Adamsin mukaan lapsen erityisen alttiiksi hengellisen väkivallan seurauksille. (Suomalainen 2022, 27–28, 78; Sutton-Adams 2023.)

Lapsen uskonnollista kehitystä on kuvattu pitkään vaiheteorian avulla sveitsiläisen psykologin Jean Piaget'n työhön pohjautuen. Piaget määritteli kolme lapsen kognitiivisen kehityksen vaihetta: 2–7-vuotiaana lapset ovat intuitiivisia ajattelijoina, heidän ajattelunsa on epäjärjestelmällistä ja ristiriitaista. Toisessa vaiheessa 7–11-vuotiaana lapset oppivat ajattelemaan järjestelmällisemmin konkreettisista tilanteista. Lopulta 11 vuoden iän jälkeen lapset kehittävät kyvyn ajatteluun, joka on abstraktia ja symbolista. Vaiheteorian rinnalle on tullut myös uusia teorioita lapsen uskonnollisesta kehityksestä, jotka korostavat lapsen synnynnäistä uskonnollisuutta, joka muotoutuu vuorovaikutuksessa ympäristöön. Osa tutkijoista on tuonut esiin vaiheteorian jossain määrin aliarvioivan lapsen uskonnollista ajattelua ja kehitystä. (Harvard Law Review 2002, 2222; Sutton-Adams 2023.)

Suomalainen (2022) käsittelee tietokirjassaan lapsen uskonnollista kehitystä lapsen iän ja kognitiivisen kehityksen mukaan. Suomalaisen mukaan lapsi käsittää aluksi jumalan ihmisen kaltaisena olentona, eikä erota erillisiä tämän- ja tuonpuoleisia. Lapsi ymmärtää uskonnolliset opetukset kirjaimellisesti, sillä lapsi ymmärtää kaiken olevan konkreettista ja läsnä nykyhetkessä. Lapsen ajattelu on maagista, eli kyky erottaa mielikuvitus ja todellisuus ei ole vielä kehittynyt. Tämän vuoksi Suomalaisen mukaan lapsi ei ymmärrä syy-seuraussuhteita, vaan ajattelee, että ihmisen tapaan jumalakin voi halutessaan tehdä mitä tahansa, tulla esimerkiksi maailmaan ja vaikuttaa sen tapahtumiin. Kouluikäinen lapsi ymmärtää jo jonkin

verran syy-seuraussuhteita, mutta eläytyy tarinoihin voimakkaasti, eikä pysty arvioimaan uskonnollisten tarinoiden sisältöjä kriittisesti. Vasta noin 15-vuotiaana lapsi alkaa ymmärtämään Suomalaisen mukaan jumalan abstraktiksi olennoiksi. Nuoruusikä on aikaa, jolloin monessa uskontoperinteessä aletaan perehdyttämään lasta syvällisemmin uskontoperinteeseen liittyen. Siinä vaiheessa nuori voi kokea voimakkaita uskonnollisia kokemuksia, haluta kääntyä joskus kokonaan toiseen uskontoon, tai suhde uskontoon ja uskonnolliseen yhteisöön voi muuttua jopa täysin. Suomalainen tuo esiin nuoruusikään liittyvää vaaraa ajautua vahvojen karismaattisten henkilöiden mukana erilaisiin ideologioihin. (Suomalainen 2022, 55–74.)

Lapseen kohdistuvan hengellisen väkivallan piirteitä kuvataan sekä tietokirjallisuudessa että vertaisarvioidussa tutkimuksessa esimerkiksi uskonnollisiksi opetuksiksi ja konsepteiksi, jotka pelottavat ja hämmentävät lasta, sekä lisäävät häpeän kokemuksia. Tällaisia opetuksia voivat olla esimerkiksi helvetti ja ikuinen kadotus. (Capps 1995; Kvarfordt 2010; Simonič ym. 2013; Suomalainen 2022.) Kasvattaja saattaa vedota jumalan pahaan mieleen tai vihaan ja aikuinen kertoo, mitä jumala tietää ja tahtoo lapselta. Aikuinen voi kertoa lapselle jumalan tahdon olevan esimerkiksi se, että lapsi lukee iltarukouksen, menee pyhäkouluun, pyytää omia syntejään anteeksi, tai pysyy kilttinä ja tottelevaisena. Jos lapselle on opetettu jumalan olevan ankara ja tuomitseva, saattaa lapsi ahdistua synneistä syylistäessä helposti. Simonič (2013) toteaa, että uskonnollista väkivaltaa käyttävä huoltaja uskoo tyypillisesti auttavansa lapsiaan ja täyttävänsä vanhemmuuden velvollisuudet. (Kvarfordt 2010; Simonič ym. 2013 Suomalainen 2022, 59–61.)

Hengellisen väkivallan pitkäkestoisimpia seurauksia ovat sen aiheuttamat vauriot väkivaltaa kokeneen mielenterveydelle. Hengellisen väkivallan kokemuksista aiheutuu masennusta, ahdistusta, paniikkihäiriötä ja traumaperäisiä stressioireita. (Suomalainen 2022, 274–275.). Hengellinen väkivalta voi johtaa uskonnolliseen traumaan, jos väkivallan uhri yhdistää trauman aiheuttajan läheisesti uskontoon ja kokee, että uskonto on vaikuttanut kokemuksen syntyyn esimerkiksi oikeuttamalla tekijän käyttäytymisen, tai laiminlyömällä uhrin suojelun (Panchuk 2020). Uskonnollisen trauman kokeneet lapset saattavat tuntea itsensä petetyiksi ja yksinäisiksi ja uskonnollinen kieli saattaa tuntua heistä turvattomalta. Uskonnollisen trauman kokeneet lapset selviytyvät kokemuksistaan tukahduttamalla tunteitaan, jakamalla kokemuksiaan mielessä osiin ja vetäytymällä nykyhetkestä. (Sutton-Adams 2023.) Panchuk (2020) kuvailee uskonnollista traumaa hermeneuttiseksi epäoikeudenmukaisuudeksi, eli tilanteeksi, jossa merkittävä osa yksilön kokemusta jää ymmärtämättä tai selittämättä, koska yhteiskunnassa ei ole riittäviä käsitteellisiä resursseja sen kuvaamiseen (Panchuk 2020).

Toisaalta traumaoireilu voi näkyä vasta aikuisena (Sutton-Adams 2023). Lapsuusiän haitallisten kokemusten tutkimus (Adverse Childhood Experience, ACE) valottaa traumaattisten kokemusten vaikutuksia aikuisuuteen asti. (Felliti ym. 1998; Westerlund-Cook 2023, 84).

Tischelmanin ja Fontesin (2017) tutkimuksessa nousi esiin uskonnollisen ryhmän johtajien merkittävä rooli perheen avun saamisessa viranomaisilta. Vanhemmat, jotka saivat uskonnolliselta yhteisöltään tukea lainvalvontaviranomaisten kanssa asioimiseen hyväksikäyttöön liittyen, kokivat tuen vähentäneen lapsen ja perheen mahdollista häpeää seksuaalirikokseen liittyen. (Tishelman & Fontes 2017, 124–125.)

Toisaalta osa uskonnollisista yhteisöistä oli koettanut vaientaa uhrin ja uhrin perheen ja pitää tapahtuneen rikoksen yhteisön sisällä. Uskonnollisesta yhteisöstä on saatettu tukea näyttävästi rikoksen tekijää. Uskonnollisessa yhteisössä ja uhrin perheessä on saatettu käyttää rukousta ja anteeksiantoa sen sijaan että rikos olisi hoidettu viranomaisten kanssa. Uhriksi joutuneet lapset ovat joutuneet esimerkiksi rukoilemaan anteeksi syntisyyttään. (Tishelman & Fontes 2017, 124–125.) Myös muissa tutkimuksissa todetaan, että jos suljetussa uskonnollisessa yhteisössä on hyväksytyt toimintatavat, jotka yhteiskunnassa muuten ajatellaan lapsille haitallisiksi, ei liikkeen sisältä myöskään ohjata perheitä viranomaisten avun piiriin. Lapsia saatetaan opettaa pelkäämään yhteisön ulkopuolisia aikuisia ja lapsista vastuussa olevat aikuiset voivat asettaa uskonnollisen yhteisön edun lasten hyvinvoinnin edelle. (Bardin 2009, 132.)

Moni tutkija nostaa esiin huolen siitä, että vaatimus kulttuurisensitiivisyydestä voi johtaa siihen, ettei lapseen kohdistuneeseen kaltoinkohteluun tai hyväksikäyttöepäilyyn puututa, tai reagoida riittävästi, jos lapsi kuuluu johonkin uskonnolliseen ryhmään. Goldsobel (2025) tuo esiin, että lastensuojelun ei pitäisi mukautua kulttuurisesti, vaan toteuttaa suojelupolitiikkaa universaalisti ja lapsikeskeisesti, periaatteistaan tinkimättä. Vanhoillislestadiolaista herätysliikettä Suomessa tutkineen Johanna Hurtigin (2011) mukaan vääränlainen kulttuurinen sensitiivisyys on olettamusta uskonkysymysten arkaluonteisuudesta, tiedon puutetta, sekä ammattilaisen huolta omien valmiuksien riittämisestä. Nämä tekijät saattavat Hurtigin mukaan estää ammattilaista kysymästä uskon ja yhteisön alueelle liittyvistä kysymyksistä. Lastensuojelussa tulee Goldsobelin mukaan puuttua sellaisiin vanhemmuuden käytäntöihin ja lasten kohteluun, jotka heikentävät lasten hyvinvointia, vaikka ne olisivat keskeinen osa jonkun uskontoa tai kulttuuria. (Hurtig 2011, 119; Akilapa & Simkiss 2012; Viet & Singer 2022, 1434; Goldsobel 2025.)

Tischelmanin ja Fontesin (2017) suosittelivat havaintojensa perusteella vahvasti Yhdysvalloissa toimiville lasten kanssa työskenteleville moniammatillisille keskuksille (Children's Advocacy Centers, CAC) yhteistyötä uskonnollisten yhteisöjen kanssa ja oppimaan erilaisista uskonnollisista yhteisöistä. Tutkijat suosittivat, että moniammatillisten keskusten tulisi tarjota paikallisille uskonnollisille johtajille koulutusta lapsen hyväksikäytöstä, huomioida lapsiuhrien hengelliset tarpeet lasten kanssa työskennellessä, sekä lisätä oman henkilöstön kulttuurista osaamista, sekä uskonnollista monimuotoisuutta. Vieth ja Singer (2022) tuovat esiin myös hengellisten työntekijöiden merkitystä osana moniammatillista työskentelyä. (Tishelman & Fontes 2017, 128; Vieth & Singer 2022, 1434.)

Jos lapsen kanssa työskennellessä herää huoli siitä, että lapseen kohdistuvaan väkivaltaan liittyy uskonnollinen ulottuvuus, lastensuojelun ammattilaisten tulee tunnistaa uskonnollisen kontekstin merkitys, sillä uskonto voi olla sekä suojaava että riskitekijä. Sosiaalityöntekijän tulee koordinoita moniammatillista tukea, jossa huomioidaan lapsen lääketieteellisen hoidon, mielenterveyden tuen ja hengellisen tuen tarpeet. Tutkijat korostavat sen merkitystä, että lapsi saa turvallisen tilan käsitellä hengellisiä kysymyksiä ilman painostusta. Hengellisiä kysymyksiä suositellaan käsiteltäväksi näyttöön perustuvaa hoitoa tarjoavan mielenterveysammattilaisen kanssa, jolla on kokemusta hengellisestä väkivallasta ja uskonnollisista traumoista. (Vieth & Singer 2022, 1434.)

2.3. Vanhoillislestadiolaisuus Suomessa

Lestadiolaisuus on evankelis-luterilaisen kirkon herätysliike, sekä laajimmalle alueelle levinnyt Pohjoismaissa syntynyt uskonnollinen liike. Lestadiolaisuus syntyi 1800-luvulla Ruotsin Lapissa Lars Leevi Laestadiuksen saarnatoiminnan myötä ja levisi Suomeen, jonne syntyi myöhemmin lestadiolaisuuden huomattavin keskittymä. Lestadiolaisuus hajaantui 1900-luvun alussa eri lestadiolaisuuden suuntauksiin, joista suurin on vanhoillislestadiolaisuus. (Evankelis-luterilainen kirkko, Nykänen 2013, 98–101.)

Vanhoillislestadiolaisten keskusjärjestö, Suomen rauhanyhdistyksen keskusyhdistys SRK, perustettiin vuonna 1906. Vanhoillislestadiolaisuudessa on maallikkosaarnaajien perinne ja seuroissa puheita pitävät puhujat, joilla ei usein ole teologista koulutusta. Puhujiksi valitaan vain miehiä. Vanhoillislestadiolaisilla on omat uskonnolliset tapahtumat, joita kutsutaan seuroiksi, sekä oma virsikirja, Siionin Laulut. Yhteisössä on puhetapoja, joilla jäsenet erottautuvat ulkopuolisista: vanhoillislestadiolaiset tervehtivät ja hyvästelevät toisiaan

sanomalla ”Jumalan terve”, tai ”Jumalan rauhaa”. Lestadiolaissaarnaajat julistavat synnit anteeksi ”Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi” -lauseella. Merkittävin vanhoillislestadiolainen vuosittainen tapahtuma on suviseurat, joka on Suomen suurin hengellinen tapahtuma. Suviseuroille osallistuu vuosittain noin 70–80 000 ihmistä. Vanhoillislestadiolaisten määräksi on arvioitu yli 100 000–120 000, joista merkittävä osa on lapsia ja nuoria. Lestadiolaisuus on levinnyt muuttoliikkeen ja herätysliikkeen tekemän lähetystyön myötä myös muihin Pohjoismaihin, Eurooppaan, Venäjälle, sekä Afrikan maihin. (Evankelis-luterilainen kirkko; Nykänen 2013, 98–101.)

Herätysliikkeiden suhde kirkkoon on kaksijakoinen: toisaalta herätysliikkeet ovat osa kirkkoa, mutta toisaalta niillä on omia painotuksia ja niillä on kirkon sisällä varsin autonominen asema. Vaikka herätysliikkeet ovat osa evankelis-luterilaista kirkkoa, voi herätysliikkeiden sisällä olla näkemyseroja kirkon opetuksiin nähden. Eriäviä kantoja on esimerkiksi suhtautumisessa naispappeuteen ja homoseksuaalisuuteen. (Evankelis-luterilainen kirkko.) Siinä missä evankelis-luterilainen kirkko tuo esiin maltillisesti kuvattuna kirkon ja vanhoillislestadiolaisuuden välisiä jännitteitä, tuovat tutkimukset esiin varsin suuria eroja näiden välillä. Salomäki (2017) esimerkiksi tuo esiin sen, miten vanhoillislestadiolainen herätysliike maallikkosaarnaajineen horjuttivat papiston asemaa ja uskonnollista valtaa. Vanhoillislestadiolainen herätysliikkeen opetus on eksklusiivista, eli kuoleman jälkeinen pelastuminen nähdään mahdollisena vain vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, eikä esimerkiksi muille samaan kirkkoon kuuluville (Salomäki 2017, 66–72). Linjakumpu (2012) tuo esiin, että keskeistä valtaa herätysliikkeessä käyttävät liikkeen pääsihteeri, johtokunnan puheenjohtaja ja jäsenet, työvaliokunnan jäsenet, sekä vanhoillislestadiolaisten oman sanomalehden Päivämiehen päätoimittaja. Vaikka liikkeen johtajia ja puhujia ei Hurtigin (2013) mukaan virallisesti ole julistettu viisaammiksi kuin rivijäseniä, kysytään heiltä kuitenkin usein neuvoa yhteisön ja oman elämän vaikeissa tilanteissa. (Linjakumpu 2012, 244, Hurtig 2013, 29–30.)

Uudet uskonnolliset yhteisöt toimivat Ketolan ja muiden tutkijoiden (2014) mukaan vapauden ja turvallisuuden välisessä jännitteisessä tilassa. Siinä missä yhteiskunnallinen kehitys on kulkenut kohti lisääntyntä yksilön vapautta, ovat uskonnot taas yhteydessä yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Osa uskonnollisista yhteisöistä on kehittynyt yhteiskunnan mukana avoimempaan ja vapaampaan suuntaan mikä lisää niiden suosiota, kun taas osa yhteisöistä suuntautuu turvallisuuteen ja rakentuu hyvin perinteisille opeille ja säännöille ja jäsenten väliseen intensiiviseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Turvallisuuteen suuntautuneet uskonnolliset yhteisöt koostuvat valikoituneemmasta ja

sitoutuneemmasta jäsenistöstä. Stenlundin (2016) mukaan hengellisenä väkivaltana kuvatut ilmiöt liittyvät erityisesti tiiviisiin ja turvallisuutta korostaviin yhteisöihin, vaikka myös suuremmissa uskonnollisissa yhteisöissä ilmenee väärinkäytöksiä. (Ketola ym. 2014; Stenlund 2016, 214.)

Kirkon ja lahkon välisiä erottavia tuntomerkkejä on Suomalaisen (2022) mukaan esimerkiksi jännitteen määrä ryhmän ja sen sosiaalisen ympäristön välillä. Vakiintuneet uskonnot ovat pitkän perinteen vuoksi ehtineet sopeutua ympäröivään yhteiskuntaan, uudet uskonnot voivat olla taas hyvinkin jännitteisessä suhteessa muuhun yhteiskuntaan nähden. Lahkolle on ominaista vetäytyminen ympäröivästä yhteiskunnasta, separatismi ja valikoivuus asenteiden ja sosiaalisten rakenteiden suhteen. Radikaaleimpia uusia uskonnollisia liikkeitä nimitetään usein kultiksi. Lahko taas viittaa vanhemmasta perinteestä irrottautuneeseen liikkeeseen. (Suomalainen 2022 385–388.)

Linjakumpu (2012) tuo esiin, että kuulumalla evankelisluterilaiseen valtionkirkkoon lestadiolaisuus saa legitimitettä ja yhteiskunnallista hyväksyntää, jolloin liike ei näyttäytyisi lahkona tai kirkosta ja yhteiskunnasta erillisenä toimijana. Linjakumpu pohtii jäsenten usein kannattavan perinteisiä arvoja ja kuuluvansa mieluummin kirkkoon kuin sen ulkopuoliseen lahkoon. Vanhoillislestadiolainen herätysliike toimii kuitenkin opillisesti ja uskonnollisten käytäntöjen osalta hyvin itsenäisesti ja moni toimintatapa ja oppi on ristiriidassa evankelisluterilaisen kirkon toiminnan kanssa. (Linjakumpu 2012, 58–59.)

Jokaisessa kulttuurissa on käsitykset siitä, mikä on pahaa, väärää ja rangaistavaa. Monissa uskontoperinteissä synti tarkoittaa näitä asioita. Synti voidaan uskonnollisessa yhteisössä ymmärtää rangaistusta vaativana yhteisten sääntöjen rikkomuksena, mutta myös ihmisen synnynnäisenä perusominaisuutena. Synti voidaan nähdä heikkoutena ja synnin tekeminen houkuttelevana ja yhteisön valvontaa tarvitaan auttamaan yhteisön jäseniä pysymään synnistä erossa. (Suomalainen 2022 97, 103–104.) Linjakumpu (2012) tuo esiin, että synniksi määritetyillä asioilla, opeilla, kielloilla ja kehotuksilla, lestadiolaisuus erottuu muista uskonnollisista ja yhteiskunnallisista ryhmistä. Vanhoillislestadiolaisuudessa raja omien ja muiden välillä on tarkasti määritelty ja kuuluminen liikkeeseen on lestadiolaisuudessa elämää tarkasti määrittelevä tekijä. (Linjakumpu 2012, 47.)

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen näkyviä oppeja ovat esimerkiksi kielteinen suhtautuminen ehkäisyyn ja täten muuta yhteiskuntaa huomattavasti suuremmat perhekoot. Vanhoillislestadiolaisen liikkeen erityispiirre on syntien anteeksiantamukseen liittyvä oppi, jossa yksilö, joka tekee syntiä, eli toimii toisin kuin liikkeessä opetetaan, kertoo teostaan toiselle vanhoillislestadiolaiselle, pyytää anteeksi ja saa kuulla toiselta vanhoillislestadiolaiselta

synninpäästön. Vanhoillislestadiolaisen opin mukaan synninpäästö vapauttaa syyllisyydestä ja asia pyyhkiytyy pois anteeksiantajan ja anteeksipyytäjän mielestä. Anteeksi pyydytyistä asioista ei enää puhuta, eikä niitä enää ole olemassa. (Hurtig 2011, 127.)

Osa vanhoillislestadiolaista herätysliikettä on vahva ryhmäidentiteetti ja moraalisaantöjä noudattamalla osoitetaan Nykäsen (2013) mukaan kuuliaisuus yhteisölle ja näytetään uskossa oleminen. Tutkimus vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä valottaa yleisiä moraal- ja tapasaantöjä herätysliikkeessä. Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on kaikista kirkon herätysliikkeistä konservatiivisin suhtautuminen seksuaalimoraaliin ja perhekäsitykseen. Seksin ajatellaan kuuluvan vain miehen ja naisen väliseen avioliittoon, ja esiaviolliseen seksiin ja aborttiin suhtaudutaan kielteisesti. (Nykänen 2013, 126.) Homoseksuaalisuus on tabu ja vaikka homoseksuaalisuus itsessään ei ole syntiä, on homoseksuaalisuuden toteuttaminen kiellettyä (Keijonen ja Ratinen 2016). Avioliitto on nähty ikuisena, eikä avioero ja uudelleen avioituminen ole ollut sosiaalisesti hyväksyttyä. Liikkeen jäseniltä odotetaan alkoholin suhteen täysraittiuutta ja esimerkiksi rytmimusiikin kuunteleminen, television katsominen ja elokuvissa tai teatterissa käyminen ovat katsottu uskovaisille epäsoviviksi. Ehostautuminen ja hiusten värjääminen on katsottu synniksi, kuten myös esimerkiksi lävistykset, eikä tanssiminen tai kilpaileminen musiikissa tai urheilussa ole sallittua. (Linjakumpu 2012, 47; Nykänen 2013, 126; Hurtig 2013, 33–47, 155.)

Vaikka liikkeen oppi korostaa sen muuttumattomuutta, on ajan saatossa yhtenäinen tapakulttuuri alkanut murtumaan esimerkiksi internetin keskustelupalstojen ja sosiaalisen median myötä. Hurtigin (2013) mukaan perheissä on alettu tekemään yksilöllisiä valintoja ja esimerkiksi suhtautuminen vaikkapa televisioon, tanssiin, teatteriin tai konserttikäynteihin osana koulun tarjoamaa opetusta on lieventynyt. Myös avioerojen määrä on herätysliikkeessä viime vuosina lisääntynyt. Ehdottoman televisiokielteisyyden sijaan televisio-ohjelmia voidaan seurata internetistä katsottavien ohjelmien myötä. (Hurtig 2013, 33–47.)

Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen on kohdistunut viime 2010-luvulta asti julkisuutta erityisesti sen sisällä tapahtuneen lasten seksuaalisen hyväksikäytön, sekä niin kutsutun ehkäisykiellon vuosi. Vuonna 2009 Ihmisoikeusliitto suoritti selvityksen siitä, onko vanhoillislestadiolaisten ”ehkäisykielto” vastoin ihmis- ja perusoikeuksia (Yle, 2009). Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen piirissä lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten salailu alkoi murtua 2010-luvulla ja 2011 liikkeessä pidettiin tiedotustilaisuus, jossa myönnettiin todeksi syytökset lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vuonna 2013 Suomen Rauhanyhdistyksen Keskusyhdistys, SRK, pyysi uhreilta anteeksi. (Suomalainen 2022, 176). Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä tehty tutkimus ja tietokirjallisuus on ollut

lisäämässä painetta vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen suuntaan. Myös kaunokirjalliset teokset kuten Pauliina Rauhalan Taivaslaulu (2013) ovat nostaneet vanhoillislestadiolaisuuden oppeja julkiseen keskusteluun. (ks. Hurtig & Leppänen 2012, Linjakumpu 2012, Hurtig 2013, Ruoho & Ilola 2014, Ruoho 2015, Linjakumpu 2018.)

Tutkijat ovat tuoneet esiin vanhoillislestadiolaisen anteeksipyyntökäytännön aiheuttavan väkivaltaan liittyvissä tilanteissa ihmisoikeuksiin, turvaan, sekä lastensuojeluun liittyviä ongelmia. Herätysliikkeen opetuksen mukaan ei ole sellaista asiaa mitä anteeksipyyntöllä ei voisi sovittaa. Jos joku pyytää liikkeessä syntejään anteeksi, on olettamus, että asia annetaan anteeksi. Sama asia tulee voida antaa anteeksi myös useita kertoja. Anteeksiantajalta odotetaan, että anteeksi annetuista asioista ei saa enää muistaa, eikä niistä tule puhua. Anteeksipyyntöä ei välttämättä myöskään esitetä uhrille, vaan synninpäästö voidaan hakea joltain toiselta liikkeeseen kuuluvalla henkilöltä. Anteeksipyyntö voi olla väkivallan tekijän keino estää tekojensa sosiaaliset ja juridiset seuraukset ja väkivaltaa kokeneet ovat saattaneet joutua antamaan väkivallan tekijälle anteeksi. (Hurtig 2011, 127–128.)

Tutkimuksessa on nostettu esiin myös kysymys suurperheiden eettisyydestä ja vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen. Perheessä, jossa on suuri määrä lapsia, saattaa joidenkin lasten ja vanhempien välinen tunneyhteys jäädä ohueksi, mikä vaikuttaa kiintymyssuhteeseen ja luo lapsuuteen turvattomuutta. Vanhemmat eivät välttämättä kykene vastaamaan yksittäisen lapsen tarpeisiin riittävästi varsinkaan tilanteissa, joissa vanhempien jaksaminen on heikentynyt jollain tavalla. Hurtigin (2013) mukaan lapsen emotionaalinen vaille jääminen ja hauras yhteys vanhempiin voivat altistaa lapsen erilaiselle väkivallalle ja vallan väärinkäytölle. Perherakenne on koettu vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneiden keskuudessa jopa keskeisenä lapsen oikeuksia riistävänä elementtinä. Suurperheessä huomionarvoista on se, että vanhemmat jakavat huolenpidon tehtäviä ja arjen vastuuta perheen vanhimpien lasten kanssa, jolloin isosisaruksista saattaa tulla sisaruksilleen ikään kuin oheishuoltajia. Hurtig käyttää suurperheessä kasvamisen riskien yhteydessä rakenteellisen väkivallan käsitettä, jolla hän kuvaa perheen olosuhteiden ja käytäntöjen tuottamaa haavoittuvuutta ja lapsen mahdollisuuksien ja oikeuksien kaventumista. (Hurtig 2012, 137; Hurtig 2013 137–149.)

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä on Hurtigin mukaan tunnistettu ja tiedostettu suurperheiden kuormitus ja erityisesti perheiden äitien vaativa arki. Suurperheessä pikkulapsivaihe voi kestää jopa 28 vuotta ja esimerkiksi Hurtig (2013) on tuonut esiin äitien kokeman kuormituksen vaikutuksen väkivaltaisiin kasvatuskäytäntöihin. Suurperhearjesta kuormittuneet äidit eivät oman uhrautumisen vuoksi pystyneet näkemään omaa lastaan uhrina

ja väkivallan kohteena, vaan äidit kokivat lapset vaativina ja riistävinä ja väkivalta näyttäytyi olevan keino hallita suurperheen vaatimusten kohtuuttomuutta. (Hurtig 2013, 161–162.)

Rauhanyhdistykset ovat tarjonneet perheille vapaaehtoisten palveluita, arkiapua, lastenhoitoa, tai vanhempien ohjaamista. Lisäksi liikkeessä on järjestetty leirejä, iltoja ja tilaisuuksia, joista saa arkeen vertaistukea tai mahdollisuuden saada uusia näkökulmia arkeen. Vaikeissa tilanteissa, joissa esimerkiksi perheessä on väkivaltaa, eivät vapaaehtoisten palvelut riitä ratkaisuksi. Isovanhemmat, joilla voi olla tärkeä asema perheen hädän tunnistamisessa, voivat kuitenkin olla tilanteessa, jossa heillä on lapsenlapsia kymmenittäin ja hyvin rajalliset resurssit tarjota perheelle apua. Isovanhemmat voivat olla myös edelleen työelämässä. Hurtig (2013) pohtii sitä, miten vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneet ovat jääneet jopa heitteille yhteiskunnan toimijoiden puolesta. Hurtig tuo esiin, että uskovainen perhe on toiminut väkivallan uhriksi joutuneiden lasten avun tarpeiden piilona. (Hurtig 2011, 119–120; Hurtig 2013, 161)

Johanna Hurtig toi esiin ilmiön siitä, miten vanhoillislestadiolaisen perheen lapsi voi kokea omat tunteensa, kuten väsymyksen, pettymyksen, tai levon tarpeen synniksi. Lapsi voi siis kokea syyllisyyttä omista tunteista ja niiden torjumisesta ja saattaa vieraantua omista tunteistaan ja tarpeistaan. (Hurtig 2013, 263.) Ilmiötä selittää vanhoillislestadiolainen syntikäsitys ja ajatus siitä, että esimerkiksi riitely tai lasten tottelemattomuus ovat syntejä, joita lasten tulee pyytää anteeksi. YLE:n suvikset -sarjassa (2025) vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeeseen kuuluvat nuoret kuvailivat syntiä ja synnin anteeksiantamista lahjana. Kotona anteeksiantamus näkyi erään nuoren mukaan niin, että kun sisarukset menevät nukkumaan, on tärkeää, että äiti ja isä siunaavat lapset. Myös riidellessä sanotaan ”Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi”, eli tehdään vanhoillislestadiolaiselle herätysliikkeelle tunnusomainen anteeksianto. Toinen nuori kertoi, että esimerkiksi päivän myötä voi tulla pieniä tai isoja ilkeitä ajatuksia ja esimerkiksi lasten tottelemattomuus on syntiä. (Suvikset, 2025.)

Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvava lapsi oppii jakamaan maailman ja ihmiset uskovaisiin ja epäuskovaisiin. Vahingolliseksi tämän jaon tekee se, jos siihen liittyy ajatus siitä, että ryhmän sisällä eletään ja toimitaan ja uskotaan oikein ja muut toimivat väärin sen vuoksi että eivät kuulu uskovaisten ryhmään. Hurtigin (2011) mukaan ammattiapuun turvautumista ei ole vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä kielletty, mutta oman elämän kuvaaminen liikkeen ulkopuoliselle voi tuntua vaikealta ja avun saaminen ja vastaanottaminen voi olla vaikeampaa, kuin normaaliin väestöön kuuluvalla perheelle. Hurtig nostaa esimerkkinä ehkäisykiellon vaikutuksen perhekokoon ja siihen, että vaikeasta tilanteesta huolimatta lapsia

saattaa syntyä lisää. Erot liikkeen ja valtakulttuurin välillä voivat johtaa totuudesta kertomiseen vain osittain, mikä taas vaikeuttaa ammattilaisten työskentelyä perheen kanssa, kun perheen todellinen tilanne ei ole tiedossa. Ongelmia saatetaan salata myös yhteisön sisällä tilanteessa, jossa perheen ongelmien mielletään olevan ristiriidassa vanhoillislestadiolaisten arvojen kanssa. Yksilö saattaa turvautua omien keinojen loppuessa ensisijaisesti uskonnolliseen yhteisöön ja uskon näkökulmaan. (Hurtig 2011, 118–125.)

3 Tutkimuksen toteutus

3.1. Tutkimuskysymys

Vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamisen kokemukset ja vanhoillislestadiolaisten perheiden tuen tarpeet ovat herättäneet viime vuosikymmeninä runsaasti yhteiskunnallista keskustelua, mutta aihetta on tutkittu hyvin rajallisesti lastensuojelun näkökulmasta. Tässä havaitsen sosiaalityön tutkimukselle tutkimusaukon ja haluan omassa tutkimuksessani kartoittaa sitä, minkälaisia kokemuksia uskonnolliseen vähemmistöryhmään kuulumisen ja lastensuojelun tukitoimien tarpeessa oleminen aiheuttavat lapsille.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin haastateltavien omia kertomuksia siitä, minkälaisia kokemuksia heillä on lapsuudessaan vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamisesta ja lastensuojelusta. Koska aikaisemman tutkimuksen perusteella on todennäköistä, että vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen tai muuhun suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvat perheet jäävät herkemmin lastensuojelun tuen ulkopuolelle, tarkastelen tutkimuksessani myös tilanteita, joissa perheissä on ollut tarve herätysliikkeen ulkopuoliselle avulle, mutta sellaista ei ole saatu.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1. Millaisia kokemuksia haastateltavilla on vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamisesta ja lastensuojelusta, tai sellaisista tuen tarpeista perheessä, joihin olisi tarvittu perheen ja yhteisön ulkopuolista apua lastensuojelusta tai muista yhteiskunnan palveluista?*
- 2. Minkälaiset tekijät ovat edistäneet, tai toisaalta estäneet vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvan lapsen avun saamista lastensuojelusta?*

3.2. Tutkimuksen metodologia ja sen vaikutus käytettyyn tutkimusmenetelmään

Toteutan tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, jossa on kuvailemaan ja ymmärtämään pyrkivä hermeneuttinen ote (Harrikari 2019). Laadullinen, hermeneuttiseen fenomenologiaan

perustuva tieteenfilosofinen lähestymistapa sopii tutkimuskysymykseeni, sillä haluan tutkia ja ymmärtää tutkimukseni kohteena olevien henkilöiden näkökulmia ja kokemuksia ja sitä kautta luoda ymmärrystä suljetun uskonnollisen yhteisön ja lastensuojelun ilmiöistä ja yhtymäkohdista. (Juuti & Puusa 2020).

Laadullinen tutkimus pyrkii lähtökohtaisesti kuvailemaan ja ymmärtämään ilmiöitä. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoitus on tarkan määrällisen tiedon sijaan tarkoituksena tuoda esiin erilaisia näkökulmia, joista käsin tutkittavana olevaa ilmiötä voi tarkastella. Moni laadullisen tutkimuksen menetelmä pohjautuu fenomenologiaan, jossa pyritään selvittämään, miten ihmiset kokevat itse ne ilmiöt, joiden keskellä he elävät. (Juuti & Puusa 2020.) Fenomenologia soveltuu syvälliseen analyysiin siitä, miten esimerkiksi uskonnollisessa yhteisössä kasvamisen ja lastensuojelun avun tarpeessa oleminen on koettu.

Bynum ja Varpio (2018) määrittelevät hermeneuttisen fenomenologian keskittyvän elettyjen kokemusten tutkimiseen ja tulkintaan. Hermeneuttisen fenomenologian tieteenfilosofialle perustuvassa tutkimuksessa tutkija tunnistaa omat aikaisemmat kokemuksensa ja olemassa olevan tietämyksensä olennaiseksi osaksi tulkintaprosessia. Tutkijan omien kokemusten vaikutus tunnistetaan tutkimuksen eri vaiheissa, kuten aineiston keruussa, sekä analyysissa. Lisäksi aineiston analyysia ohjaa harkitseva pohdinnan ja kirjoittamisen prosessi. Hermeneuttinen tutkimus etenee kehämäisesti, ja monet tutkimusprosessin vaiheet ovat yhtäaikaista ja tutkija liikkuu eri tutkimusvaiheiden välillä ennen lopullisen tutkimusraportin kirjoittamista. Tutkijan tehtävä on tulkita aineisto ja tuoda esiin oman tulkintansa kautta tutkittava ilmiö. (Bynum & Varpio 2018; Tuomi & Sarajärvi 2018; Juuti & Puusa 2020.)

Tutkimusaiheeni soveluti erityisen hyvin haastattelututkimuksen toteuttamiseen. Haastattelu tutkimusmenetelmänä tuo mahdollisuuden syvälliseen ymmärrykseen ja dialogiin haastateltavien kanssa ja on tavanomainen laadullisen tutkimuksen menetelmä. Haastattelun etu kyselytutkimukseen verrattuna on se, että haastattelu antaa mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä ja helpottaa näin pyrkimyksissä ymmärtää tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä. (Juuti & Puusa 2020; Hirsjärvi & Hurme 2022.)

Haastattelumenetelmäksi valitsin avoimen teemahaastattelun, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Avoimessa teemahaastattelussa haastateltavien kanssa käydään haastattelutilanteessa läpi tietyt ennalta päätetyt teemat, mikä mahdollistaa tutkittavien äänen ja mielipiteiden esiin tulemisen laajemmin, kuin kysyessä ennalta mietittyjä tarkkoja kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2022.)

Haastatellen kerätty materiaali on käsitelty litteroimalla, eli nauhoitettu keskustelu on muutettu tekstimuotoon. Tässä vaiheessa haastattelumateriaalista poistetaan tyypillisesti tunnistetiedot, eli se anonymisoidaan. Litterointi voidaan nähdä myös osana tutkimustulosten analyysia, sillä litteroidessa voidaan tehdä valintoja siitä, mikä kaikki kirjataan tekstiin mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2022.) Litteroinnin jälkeen olen analysoinut tutkimusaineistoa aluksi aineistolähtöisesti, eli valitsin analyysiyksiköt aineistosta tutkimuskysymysten pohjalta. Analyysivaiheessa olen fenomenologishermeneuttisen perinteen mukaisesti pyrkinyt jättämään teoriakirjallisuuden analyysin ulkopuolelle, jotta se ei vaikuttaisi analyysiin. Aineistolähtöisen analyysin rajoitteena on se, että tutkijan omat ennakkokäsitykset ja esitiedot saattavat silti ohjata aineiston tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tutkimusaineiston analyysiprosessi muovautui tutkimuksen etenemisen myötä myös teoriaohjaavaksi analyysiksi niiltä osin, kun tunnistin vahvoja yhtymäkohtia aineistossa esiin nousseiden ilmiöiden ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden välillä. Näin päädyin tarkastelemaan osaa aineistosta tarkemmin aikaisemman tutkimustiedon avulla.

3.4. Aineiston keruu ja haastattelujen toteutus

Olen kerännyt aineistoni pääosin sosiaalisen median avulla. Etsin vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneita haastateltavia sosiaalisen median ryhmien kautta Facebookissa ja Jodelista. Tein myös Instagram-postauksen, jonka levittämiseen sain apua Uskontojen Uhriry:ltä, sekä omilta kontakteiltani.

Koska halusin etsiä myös edelleen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvia haastateltavaksi, olin myös yhteydessä vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen Päivämies-lehden toimitukseen. Kysyin, olisinko saanut laittaa lehteen ilmoituksen, jossa etsin haastateltavia tutkimukseeni. Sain vastauksen, että aiheesta kysytään päätoimittajalta, mutta asiaan ei kuitenkaan palattu enää. Olin yhteydessä toimitukseen uudestaan, mutta koska en saanut toisellakaan kerralla vastausta kysymykseeni, päätin, että ilmoituksen laittaminen lehteen ei ollut mahdollista.

Haastattelut toteutettiin Teams-yhteydellä, jossa ne myös nauhoitettiin. Alun perin haastatteluja oli sovittu 12 kappaletta, mutta yhtä haastateltavaa en tavoittanut ajoissa haastattelun tekemiseksi ja toinen perui haastattelun henkilökohtaisista syistä. Haastattelut kestivät noin 45–75 minuuttia jokainen ja haastattelun aikana on keskusteltu kokemuksista vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamiseen liittyen, kokemuksista perheen tuen tarpeista

ja mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin, jolloin tunnistettavat yksityiskohdat, kuten jotkut tapahtumat, diagnoosit, nimet ja paikannimet anonymisoitiin. Nimesin haastateltavat haastattelujärjestyksen mukaan H1-H10.

3.5. Aineiston kuvaus

Haastattelin kymmentä 19–53-vuotiasta henkilöä ja haastateltavien keski-ikä oli 30 vuotta. Puolet haastateltavista oli alle 30-vuotiaita. Suurin osa haastateltavista oli eronnut aikuistumisen myötä vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä, tai koki suhteen herätysliikkeeseen vaikeana. Vain yksi haastateltava kertoi kuuluvansa edelleen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen.

Haastateltavien iän merkitys näkyy esimerkiksi siinä, minkälaisia lastensuojelun järjestelmiä on ollut ja minkälaista apua yhteiskunta on tarjonnut perheille. Osan haastateltavien lapsuudessa ruumiillinen kurittaminen on esimerkiksi ollut vielä lainsäädännössä sallittua. Suurin osa haastatelluista on kuitenkin elänyt lapsuuttaan niin, että lapsen ruumiillinen kuritus on ollut kriminalisoitua. Yli puolet haastatelluista henkilöistä on elänyt lapsuuttaan 2000- ja 2010-luvuilla. Lainsäädännön eroavaisuudet, sekä sosiaalihuollon ja lastensuojelun järjestämistavat ovat vaihdelleet ja tämän vuoksi kaikki kokemukset viranomaisten puuttumiseen tai perheiden ongelmiin suhtautumiseen liittyen eivät ole vertailukelpoisia.

Haastateltavien lapsuudenperheissä lapsiluku vaihteli 6–17 lapsen välillä. Keskimäärin haastateltavien perheessä lapsia oli 11. Koska haastateltavat ovat tuoneet kertomuksissaan esiin ajatuksia lapsiluvun vaikutuksista lapsuuteen ja erityisesti vanhempien jaksamiseen liittyen, on perusteltua tuoda esiin perhekoot. Myös syntymäjärjestykseen ja paikkaan sisarusjoukossa liitettiin haastatteluissa erilaisia merkityksiä.

Haastateltavista kaikki ovat kasvaneet lapsuudenperheessä tytön ja naisen roolissa. Se, että haastateltavani ovat kaikki syntyneet naiseksi, vaikuttaa todennäköisesti siihen minkälaisia sukupuolittuneita kokemuksia nimenomaan naisen rooliin ja asemaan liittyen on tutkimuksessani nostettu esiin.

3.6. Tutkimuseettiset kysymykset

Olen pyrkinyt tutkimuksessani sekä suunnitteluvaiheessa, että tutkimusta toteutettaessa noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta (2019) määrittelee ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen perustuvan luottamukseen tutkittavan ja tutkijan välillä. Jotta luottamus voisi säilyä tutkimuksessa, tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien oikeuksia ja ihmisarvoa. Tutkimukseen osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen, sekä tiedon perusteella annettuun suostumukseen, jonka voi peruuttaa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Lisäksi tutkittaville tulee antaa tietoa tutkimuksen toteutuksesta, tavoitteista ja sisällöstä. (TENK 2019, 8–9.)

Tutkimuseettinen pohdinta on alkanut aineiston hankintaa pohtiessa sen suunnittelusta, mitä kanavia pitkin tavoittelen tutkimukseeni haastateltavia. Painottamalla aineiston hankintaa entisten vanhoillislestadiolaisten suuntaan, syntyy riski aineiston vääristymiseen siinä mielessä, että entisillä vanhoillislestadiolaisilla voi ajatella olevan lähtökohtaisesti kielteisempiä kokemuksia yhteisöön liittyen. Tässä piilee myös oman tutkimukseni eettinen kysymys – onko vähemmistöä tutkimalla mahdollista lisätä ennakkoluuloja, jos aineisto on painottunut niihin ihmisiin, joilla on todennäköisemmin enemmän huonoja kokemuksia uskonnollisesta yhteisöstä? Toisaalta jos aineisto painottuisi vain tällä hetkellä vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluviin, saattaisivat tutkimustulokset yhtä lailla vääristyä. Päädyin siis hakemaan haastateltavia niin sellaisten henkilöiden joukosta, jotka eivät enää kuuluneet herätysliikkeeseen, mutta myös edelleen liikkeeseen kuuluvien piiristä. Käytännössä herätysliikkeeseen kuuluvien henkilöiden tavoittaminen osoittautui kuitenkin haastavaksi, minkä vuoksi tutkimusaineistoni painottuu vahvasti, joskin ei kokonaan, entisten vanhoillislestadiolaisten haastatteluihin.

Koska itselläni on kokemus lapsuudesta vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, luetaan tämän tutkimuksen tutkimushaastattelu sisäpiirihaastatteluksi. Sisäpiirihaastattelulla tarkoitetaan sitä, että tutkijaa ja hänen haastateltaviaan yhdistää jokin tekijä, joka erottaa heidät laajemmasta ihmisjoukosta. Erilaisuus voi perustua esimerkiksi jottain identiteettiä määrittävään piirteeseen, erityisryhmään tai yhteisöön kasvamiseen. Jos vanhoillislestadiolaisen lapsuuden elänyt tutkija alkaa tutkimaan ryhmää, johon hän on itsekin kuulunut, voidaan hänet katsoa sisäpiiriläiseksi. Sisäpiiriin kuuluvalla tutkijalla on siis syvällisempää esitietoa ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä kuin tutkijalla, jolla ei samaa taustaa ole. Sisäpiiriin kuuluvalla tutkijalla voi esimerkiksi olla pääsy sellaisiin tiedonlähteisiin, joihin ulkopuoliset eivät pääse. (Juvonen 2017, 398–399.) Se, miten hyvin tutkija pääsee sisälle tutkittavan ilmiön sosiaaliseen maailmaan, on suhteessa siihen, miten hyvin tutkija pystyy

tulkitsemaan tietoa ja ymmärtämään ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta (Juuti & Puusa 2020).

Vaikka sisäpiiriläisyys ja esimerkiksi vanhoillilestadiolaisen yhteisön tunteminen voi olla vahvuus tutkimusaineiston keräämisessä, pitää tutkijan myös olla varovainen siinä, ettei oleellista tietoa jää haastattelussa piiloon. Haastateltava voi esimerkiksi vastata kysymykseen ”kyllähän sinä tiedät”. Toisaalta tutkittavilla voi olla myös tutkijaan liittyen ennakkokäsityksiä ja sisäpiiriä tutkivalla voi oman taustan perusteella olla yhteisössä tietty asema valmiina. (Juvonen 2017, 401–402) Hermeneuttinen fenomenologia ohjaa pohtimaan tutkijan omaa subjektiivisuutta aineiston keruun ja -analyysin aikana (Bynum & Varpio 2018). Sisäpiiriläisyys tuottaa myös tutkijalle kokemuksia ilmiöön liittyen, jotka voivat vaikuttaa tutkittavan tiedon keräämiseen ja tulkintaan. Itse olen pyrkinyt huomioimaan mahdolliset omien sisäpiirikokemusten tuottamat tulkinnan painotukset esimerkiksi aineistonkeruussa, sekä myös aineiston analyysissä. Olen pyrkinyt etsimään monimuotoista haastateltavien joukkoa, jotta aineisto ei painottuisi vain tietynlaisiin kokemuksiin vanhoillilestadiolaisesta yhteisöstä, sekä tuomaan aineiston analyysissä yhtenäisten kokemusten lisäksi myös erilaisia kokemuksia esiin.

Erityisen tärkeä eettinen kysymys liittyy tiivistä uskonnollista yhteisöä tutkiessa siihen, että sisäpiirihaastattelussa käsitellyt tiedot voivat aiheuttaa yhteisössä elävien henkilöiden välille ristiriitoja tai ongelmia, jos tieto niistä leviäisi haastattelutilanteen ulkopuolelle. Anonymiteetistä huolehtiminen onkin tutkimuksessani erityisen tärkeää. (Juvonen 2017, 406–407.) Poistin huolellisesti haastatellen kerätystä tiedosta tunnistetiedot, nimet, paikkanimet ja tietyt tarkat tapahtumat niin, ettei yksittäistä ihmistä tai perhettä ole mahdollista tunnistaa. Vanhoillilestadiolainen yhteisö on tiivis erityisesti pienillä paikkakunnilla ja anonymiteetin tärkeys korostuu, kun käsitellään salassa pidettävää tietoa.

Anonymiteetin varmistamisen lisäksi haastateltavilta pitää varmistaa ylipäätään ymmärrys omien tietojen käytöstä ja suostumus haastatteluun. Tietojen käsittelystä laadittiin tietosuojailmoitus, joka lähetettiin haastateltaville. Haastatteluiden alussa olen varmistanut lisäksi suostumuksen haastatteluun osallistumiseen. Eettisestä näkökulmasta on hyvä tiedostaa tutkijana, että herkistä aiheista puhuminen voi herättää haastateltavassa erilaisia tunteita, kuten liikutusta. Tähän liittyen halusin kiinnittää huomiota valitessani haastateltavia.

Yksi tutkimukseen ilmoittautunut haastateltava päätti pitkän harkinnan myötä olla osallistumatta haastatteluun, sillä hänellä oli sellaisia traumaattisia kokemuksia lapsuuteen liittyen, joiden hän pelkäsi alkavan vaikuttamaan arkielämään, jos niistä puhuisi haastattelussa. Tutkijana halusin tehdä tutkimukseni eettisesti kestävästi ja varmistaa, ettei haastattelutilanne

aiheuta uudelleentraumatisoitumista haastateltavissa. Ajattelen onnistuneeni tutkijana tekemään eettistä tutkimusta, sillä tutkittava päätti jättää osallistumatta keskusteltuaan terapeutinsa kanssa asiasta ensin. Kaikki kymmenen haastateltavaa olivat keskusteluavun piirissä. Kriteerini haastateltavien valitsemiselle olikin se, että haastateltavilla on joko olemassa oleva keskustelukontakti, tai tieto ja valmiudet hakeutua avun piiriin haastattelun aiheiden jatkokäsittelyä varten.

Olen halunnut tutkijana varmistaa, että tutkittavalla on tarvittaessa keskusteluapua, jos keskusteluissa nousisi esiin traumaattisia kokemuksia. Tutkimuksen tekoon valmistautuessani laadin listan tahoista, jonne voi olla matalalla kynnyksellä yhteydessä keskusteluavun saamiseksi. Listaa ei kuitenkaan tarvittu haastateltavien ollessa jo keskusteluavun parissa.

Sisäpiirihaastatteluun liittyen oma taustani entisenä vanhoillislestadiolaisena on saattanut vaikuttaa siihen, minkälaisia oletuksia haastateltavilla on ollut omasta suhtautumisestani vanhoillislestadiolaisuuden ilmiöihin. Jos haastateltava on itse kuulunut edelleen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen, on mahdollista, että ennakkoluulot liikkeestä irtautuneisiin voivat vaikuttaa avoimuuteen haastattelutilanteessa. Kerroin haastattelutilanteessa lyhyesti haastateltaville omasta taustastani, mutta myös tutkimuksen tarkoituksesta ja painopisteestä. Tutkimukseni ei ole keskittynyt siihen kuuluuko tutkittava tällä hetkellä liikkeeseen, enkä ole pyrkinyt tutkijan asemassa kyseenalaistamaan tai arvottamaan yksilöiden valintoja. (ks. Juvonen 2017, 401–402.) On silti hyvä tunnistaa ja tiedostaa myös omien kokemusten vaikutus tutkimuksessa saadun tiedon tulkinnassa.

Tutkimuseettisiä kysymyksiä liittyi tietoturvaan ja tutkimuksen toteuttamiseen tietoturvallisesti. Tutkimukseen haastateltavien henkilöiden henkilötiedot, sekä vakaumukseen, kuten myös lastensuojelun asiakkuuteen liittyvät tiedot ovat salassa pidettäviä tietoja. Salassa pidettävän tiedon käsittely asettaa vaatimuksia myös sille, miten näitä tietoja käsitellään. Ihmisistä kerätty salassa pidettävä tieto muodostaa rekisterin, ja rekisterinpitäjänä olen noudattanut GDPR-säännöksiä kertomalla tutkimuksen haastateltaville siitä, miten tietoa hyödynnetään ja kauanko se talletetaan (EU 2016/679). Lisäksi haastatteluja varten laadin väliaikaisen rekisterin haastatteluiden sopimista ja yhteydenpitoa varten. Tutkimuksessa kerätty tieto on säilytetty tietoturvallisesti Tampereen yliopiston ohjeiden mukaisesti yliopiston järjestelmissä. Olen sopinut haastateltavien kanssa haastattelumateriaalin ja rekistereiden poistamisesta tutkimuksen jälkeen ja aineiston tuhoamisesta.

4 Vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneiden kokemat tuen tarpeet lapsuudessa

Aineiston kymmenen haastattelua toivat jokainen oman, yksilöllisen näkökulmansa vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamiseen ja perheiden sisäisiin haasteisiin. Haastattelut toivat esiin huomattavia samankaltaisuuksia haastateltavien kokemuksissa, mutta myös joitakin eroavaisuuksia. Olen keskittynyt analyysissäni tuomaan esiin erityisesti kertomusten yhteneväisiä piirteitä ja kokemuksia, jotka on mahdollista yhdistää esimerkiksi vanhoillislestadiolaisessa perheessä kasvamisen kontekstiin ja tulkita ilmiöinä. Jaan analyysiluvun neljään osaan, joissa ensimmäisessä käsittelen arkea vanhoillislestadiolaisessa perheessä lapsen näkökulmasta, sekä haastateltujen esiin tuomia tuen tarpeita lapsuudenperheissään. Toisessa osassa käsittelen haastateltujen kokemuksia lapsuudenperheissä koetusta väkivallasta. Kolmannessa osassa käsittelen kokemuksia lastensuojelusta, sekä syitä siihen, miksi perheiden tuen tarpeet eivät ole välttämättä tulleet ilmi lastensuojelun sosiaalityöhön. Neljännessä luvussa käsittelen haastatteluista nousevia kertomuksia lapsuuden kokemuksista selviämiseen liittyen.

4.1. Suurperheessä kasvaminen ja arki herätysliikkeessä

Uskonto erottamaton osa arkea

Arki herätysliikkeessä on normaali asia, mihin kasvetaan. Arkea vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä rytmittävät viikoittaiset seurat, pyhäkoulu, päiväkerho, vanhemmilla lapsilla raamattukoulu ja nuorilla iltakylät seurojen jälkeen toisten nuorten luona. Perheissä käytiin seuroissa 1–2 kertaa viikossa. Lisäksi perheet kävivät suuremmissa seuratapahtumissa, kuten Suviseuroissa kesäisin. Arkea ja vapaa-aikaa vietettiin ensisijaisesti muiden vanhoillislestadiolaisten kanssa. Herätysliikkeeseen kuulumisen vaikutti lapsen kokemusmaailmassa kaikkeen perheiden elämiseen ja olemiseen.

H1: Jotenkin kun mä en ole saanut mitään muutakaan kasvatusta, niin sitä [miten vanhoillislestadiolainen herätysliike on vaikuttanut kotoa saatuun kasvatukseen] on tosi vaikea hahmottaa. Mutta se että kyllähän se on tosi kokonaisvaltainen uskonto. Ja ei ole varmaan mitään asiaa mihin se ei olisi vaikuttanut. Kun sen elämän piiri tavallaan on sitten siinä niin ja se opetus ehkä on sellaista, että pitäisikin se piiri pitää silleen siellä tietyllä lailla uskoviensa sisällä.

H2: meidät kasvatettiin täysin vanhoillislestadiolaiseen kotiin. Ja sehän vaikutti sitten hirveän voimakkaasti, että mehän käytiin kaikissa tota pyhäkouluissa ja raamattuluokissa ja seuroissa ja tämmöisissä.

Arkea ja toimintatapoja perheissä muovasivat haastateltavien mukaan vanhoillislestadiolaiset käyttäytymisnormit ja tavat, joita suurin osa haastateltavista kutsui säännöiksi. Synnillä tarkoitettiin haastateltavien mukaan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen sääntöjen rikkomista. Syntiä saattoi tehdä esimerkiksi tekemällä, tai ajattelemalla kiellettyjä asioita. Synnin sai pois ja omatunnon puhtaaksi sillä, että synti saarnattiin toisen liikkeeseen kuuluvan henkilön toimesta anteeksi. Herätysliikkeessä vallitsevat arvot vaikuttivat siihen mitä perheissä pidettiin sallittuna ja tärkeänä. Esimerkiksi työn tekemisen tärkeys, isänmaallisuus ja erityisesti klassinen ja hengellinen musiikki näkyivät haastateltavien lapsuudenperheessä asioina, joita arvostettiin.

Haastateltavat kertoivat kahdenlaista tarinaa perheistään suhteessa muihin herätysliikkeen perheisiin. Osassa perheissä noudatettiin herätysliikkeen sääntöjä hyvin tiukasti, kun taas toisissa perheissä sääntöjä noudatettiin ehkä rennommin kuin muissa perheissä. Sääntöjen tiukka noudattaminen näkyi esimerkiksi siinä, että seuroista ei saanut missään tapauksessa jäädä pois. Moni haastateltava kertoi, että oli saanut lapsuudessa kuvan siitä, että jumala on rankaiseva ja ankara, jopa pelottava. Myös useimmissa kodeissa, joissa sääntöjä ei koettu noudatettavan niin tarkasti, välittyi lapsille kuitenkin kodin ulkopuolelta herätysliikkeestä sääntöjen noudattamisen tärkeys ja synnin pelko.

H1: Tavallaan se, että on ne tietyt rakenteet ja säännöt mitä ei saa rikkoa. Musta tuntuu, että meillä on ehkä ollut tietyllä tapaa tiukempi kuri, mitä monilla ympärillä olevilla lestadiolaisilla. Tai että jotenkin se oli tosi tarkkaa.

H8: Meillä on ollut se kaikista semmoinen tiukin käsitys kaikesta syntihommasta.

Moni haastateltavista oli kuitenkin huomannut, että kaikissa perheissä ei noudatettu yhtä tiukasti yhteisiksi ajateltuja normeja ja toimintatapoja. Moni haastateltava kertoi että kuolema- ja syntiopetuksesta seurasi lapsuudessa synnin pelkoa ja kuoleman liiallista ajattelemista. Lapsuudessa on saattanut olla pakonomaista anteeksipyytelyä. Synnin ja kuoleman pelot ovat korostuneet erityisesti nukahtamistilanteissa, jolloin on pitänyt varmistaa, että ei ole anteeksipyyttämätöntä syntiä, jos nukkuessa lapsi sattuisikin kuolemaan. Useampi haastateltava kertoi siitä, että on lapsuudessa toivonut kuolemaa niissä hetkissä, kun omatunto on ollut ”puhdas”. Seurapuheissa korostettiin usein, että maallinen elämä on rankkaa, mutta kuoleman jälkeen asiat helpottuvat, kun omatunnon puhtaat uskavaiset pelastuvat ja pääsevät

taivaaseen, jossa asiat ovat paremmin. Joissain tilanteissa haastateltavat ovat lapsuudessa saattaneet odottaa kuolemaa ja taivaaseen pääsyä, koska lapsen kotielämä on tosiasiallisesti ollut hyvin vaikeaa.

H2: Tosi pienestä pitäen on vaikka pelottanut nukahtaa, kun sitten on aina ollut silleen, että mitä jos nukkuessa kuolee ja sitten joutuu helvettiin ja semmoista pakonomaista anteeksipyytelyä on voinut olla myös. Jossain suviksissa niin mä muistan aina, että mä pikku reppanana, niin kävelin siellä ja olin että nyt olisi hyvä kuolla, että tää on ainoa paikka missä varmaan pääsee taivaaseen.

H4: Mullahan se [synnin pelko] siis johti lopulta siihen, että jos me oltiin tulossa kotiin vaikka seuroista, niin mä toivoin, että me jouduttaisiin sellaisen auto-onnettomuuteen, että vaan mä kuolisin, että mä varmasti pääsisin nyt taivaaseen.

Kaikissa perheissä jokapäiväisessä arjessa oli läsnä syntien anteeksipyyttämisen ja syntien anteeksi antamisen rituaalit. Liikkeen opetuksen myötä lasten iltarutiineihin kuului useimmissa perheissä syntien anteeksipyyttäminen ja syntien saarnaaminen vanhempien toimesta lapsille anteeksi. Lasten tuli pyytää ”Jeesuksen nimessä ja veressä” anteeksi omaa käyttäytymistään aina sellaisissa tilanteissa, kun heidän toimintansa tulkittiin vanhemman toimesta synniksi.

H6: Niinku tiiät kasvatukseen kuuluu tämä kuuliaisuus ja tottelevaisuus ja kielteisten tunteiden, kuten esimerkiksi vihan ilmaiseminen on hyvin pidättyväistä tai oikeastaan kiellettyä. Koska ne tunteet on kiellettyjä. Niistähän ei puhuta, että ne on kiellettyjä, mutta lapsesta asti ihan sitä oppii siihen, että jos minä korotan ääneni tai kapinoin niin se on syntiä.

H9: Sä joudut vähän varpaillaan kävellä, että mitä sä oikein voit sanoa, kun mitään sääntöjä ei ole listattu minnekään. Mutta sä tiedät, että on sääntöjä ja sitten sä et oikeasti sen aiheen ympärillä voi millään tasolla keskustella.

Vanhemmat ovat tulkinneet lasten synneiksi usein lapsen oman tahdon tai kielteisten tunteiden ilmaisun. Haastateltavat kertoivat synneiksi laskettavan esimerkiksi lapsen tottelemattomuuden, huonon käytöksen ja kiukuttelun. Niissä tilanteissa, joissa lapsen käytös on tulkittu synniksi, ei lapsen toiminnan tai tunteiden ilmaisemisen muita mahdollisia syitä käsitelty lapsen kanssa.

Ison perheen dynamiikka

Haastateltavat kuvailivat elämän suurperheessä olevan ”ison perheen dynamiikkaa”. Suurperheessä kasvamisen kokemus oli monen kohdalla se, että lasta ei ole nähty yksilönä riittävästi, jos ollenkaan. Lapsen herkkyydelle ei ole välttämättä ollut tilaa ja hiljaisimmat lapset ovat voineet jäädä äänekkäämpien ja enemmän tarvitsevien sisarusten varjoon. Suurperheessä

lapsen yksilöllisiä tarpeita esimerkiksi neuroepätyypillisyyteen liittyvään aistikuormitukseen ei ole pystytty huomioimaan.

Moni haastateltava kertoi haastattelun alussa sen, montako lasta perheessä oli ja monentenako lapsena perheeseen oli syntynyt. Omaa asemaa perheessä ja lapsuudenkokemuksia pohdittiin ja selitettiin syntymäjärjestyksellä ja sillä missä kohtaa sisarusparvea oli sattunut syntymään. Haastateltavat pohtivat suurperheen vaikutusta esimerkiksi siihen, kuinka paljon vastuuta on joutunut lapsena kantamaan, miten läheinen suhde vanhemman kanssa on muodostunut ja miten hyvin vanhempi tunsi lapsensa ja huomioi lapsen yksilölliset tarpeet. Moni koki olleensa esimerkiksi osa ”yhteismassaa”.

H2: Mutta kyllähän se on tosi monesti silleen, että sisarukset kasvattaa sisarusia ja vanhemmat ei välttisti tunne ihan hirveän hyvin omia lapsiaan erillisinä yksilöinä.

H3: Mä aina joskus sanon, että me ollaan kasvettu kun pellossa, ehkä aika paljon myös omassa varassa oikeasti.

Monessa suurperheessä lapset ovat jääneet useissa tilanteissa ilman vanhempien ohjausta ja valvontaa. Suurperheen kasvamisen kokemusta kuvailtiin esimerkiksi omassa varassa, tai ”pellossa” kasvamiseksi. Turvallisuusriskejä saattoi syntyä tilanteissa, joissa vanhempien silmät eivät riittäneet joka paikkaan.

Suurperheeseen kasvamiseen liittyy haastateltavien mukaan suuri, joskus liiallinen, vastuunkantaminen kotitöistä ja pienempien sisarusten hoidosta. Haastateltavien mukaan vastuu pienemmistä sisaruksista siirtyi perheen vanhimmille sisaruksille sen jälkeen, kun haastateltavat olivat joko muuttaneet pois kotoa tai eivät jostain syystä enää pystyneet hoitamaan sisarusiaan tai muita kotitöitä.

H1: Siellä oli, tai porukoilla oli ollut muitakin semmoisia väkivaltatilanteita, mutta en mä ollut niistä uskaltanut kertoa. Tuossa tapauksessa, kun mä en ollut hoitanut mun pikkusisaruksia. Musta on muutenkin tehty lastensuojeluilmoituksia ja sitten mä romahdin ihan totaalisesti. Sitten musta seuraavat sisarukset sai tehtäväksi hoitaa niitä ja sitten kun ne ei suostunut niin siinä tapahtu kaikenlaista [lapseen kohdistuvaa väkivaltaa].

H2: Mun isosisko oli varmaan suunnilleen 12-vuotias --- ja hän jäi viikonlopuksi hoitamaan meitä koko poppoota. --- Meitä on silloin ollut ainakin se 10 lasta varmaan suunnilleen. Niin hän on jäänyt koko poppoota hoitamaan kaksitoistavuotiaana viikonlopuksi. Niin sitten naapurin ja serkkujen äiti teki sitten siitä lastensuojeluilmoituksen.

Lasten liialliseen vastuuseen on saattanut liittyä myös väkivalta esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi ei ole totellut vanhempiaan ja halunnut hoitaa pienempiä sisarusia. Joidenkin perheiden

kohdalla lasten liiallinen omassa varassa eläminen oli huomattu perheen ulkopuolisten aikuisten toimesta ja lapista oli tehty lastensuojeluilmoituksia.

Useassa perheessä vanhempien roolit olivat haastateltavien mukaan eriytyneet niin, että äidit hoitivat useimmissa perheissä kodin ja lapset. Monen haastateltavan perheessä isät olivat ison osan ajasta töissä äitien ollessa kotona. Toisaalta poikkeustilanteissa esimerkiksi vanhemman sairastumisen myötä päävastuu lastenhoidosta saattoi olla myös isällä. Suurin osa kuvaili suurperheen vanhempien olleen uupuneita ja huonovointisia, minkä monet haastateltavat yhdistivät esimerkiksi vanhempien väkivaltaisuuksiin ja lasten vaille jäämiseen. Arkea suurperheessä kuvailtiin selviytymiseksi päivästä toiseen. Äitien kuormitusta suurperheissä lisäsivät toistuvat raskaudet ja synnytykset ja tukiverkoston puute. Perheen äidin jaksamisen saattoi romahduttaa esimerkiksi apuna olleen sukulaisen menehtyminen. Äitien jaksaminen ja hyvinvointi nähtiin erityisen suurena tekijänä siihen liittyen, miten lapset perheessä voivat.

Vanhempien kuormitus saattoi osaltaan johtaa siihen, että lapsi rupesi kantamaan liikaa vastuuta sisaruksistaan tai vanhempien hyvinvoinnista. Osa lapsista reagoi perheen haasteisiin ja vanhempien huonovointisuuteen oireilemalla itse näkyvästi. Näissä tilanteissa lapset päätyivät usein terveydenhuollon avun piiriin, ja sitä kautta myös sosiaalihuollon ja lastensuojelun apu tavoitti perheet. Osa lapsista kasvoi itsenäisiksi pärjääjiksi ja sisaruksista huolehtijoiksi, jotka kokivat, että vain hyvin pärjäämisellä sai positiivista huomiota vanhemmilta.

H8: Mä muistan, että lapsena mä en ollut koskaan sillai nähty meidän perheessä sellasella tavalla mitä lapsen kuuluisi olla. Ja siihen tietty liittyy se lasten määrä, että meitä on 13. Mä oon kolmanneksi vanhin ja vanhin tyttö, niin tota olin se varaäiti ja muuten en ole tullut nähdyksi.

H9: Kyllä mä tiesin, että äiti oli väsynyt. Mä yritin pitää kaikki mun sisarukset pois sieltä, että äiti saa nukkua ja tälleen yritin olla just näkymätön, että musta ei olisi mitään vaivaa. Tavallaan tällöisiä asioita. Ja silti [väkivaltaa lapsia kohtaan] tapahtui, vaikka mä yritin kaikkeni ja sitten mä sen jälkeen yritin vielä kahta kauheammin, kävelin yhä enemmän varpaillani ja yritin lukea kaikkien mielentilaa.

Toiset lapset puolestaan vetäytyivät ja pyrkivät olemaan kuormittamatta valmiiksi uupuneita vanhempiaan. Näistä lapsista saattoi kasvaa hiljaisia ja näkymättömiä lapsia, jotka kantoivat perheen arjesta ja kodin tunneilmapiiristä suurta vastuuta yrittäen turhaan ehkäistä perheen sisäisiä konflikteja, jotka liittyivät vanhempien kuormitukseen ja muihin tekijöihin joihin lapsi ei itse ole pystynyt vaikuttamaan.

Moni haastateltava kertoi siitä, että haastavassa perhetilanteessa lapsista vain muutama, jopa vain yksi lapsi, saattoi oireilla näkyvästi, vaikka kaikki lapset kärsivät perheen tilanteesta. Lapset, jotka eivät oireilleet ulospäin esimerkiksi mielenterveyden haasteilla, eivät myöskään päässeet välttämättä avun piiriin. Tilanteessa, jossa yksi lapsista on yrittänyt itsemurhaa, ei sisaruksista tehdä lastensuojeluilmoitusta. Toistuvana kokemuksena näyttäytyi yksittäisten lasten oireillessa se, että lapsen oireet ja käytös miellettiin aikuisten toimesta lapsen ominaisuutena, jopa syntinä, eikä reaktiona koko perhettä koskeviin ongelmiin.

Usean haastateltavan kertomuksesta piirtyy vanhoillislestadiolaista herätysliikettä läpileikkaava puhumattomuus vaikeista asioista ja tunteista. Haastateltavat liittivät puhumattomuuden siihen, että asioista ei saisi valittaa tai liikkeen toimintatapoja kyseenalaistaa, sillä se nähdään jumalan tahdon arvosteluna. Vaikenemisen kulttuuri liittyi monen mukaan tunnekasvatukseen ja siihen, että kaikki tilanteet sovittiin syntien anteeksiantamisen rituaalilla.

H7: Mulla ei ole semmoisia terveitä malleja esimerkiksi tunnekasvatukseen tai muuhun, koska ne on ollut semmoisia tilanteita missä mua on kohdeltu väkivaltaisesti.

H6: Ihmisillä ei ole keinoja, kun ei ole opetettu keinoja mitään muuta kuin ”Jeesuksen nimessä ja veressä” -keinot. Asioista ei keskustella, vaan ne haudataan tähän evankeliumiin, ei opita käsittelemään hankalia asioita puhumalla. Ei opita tunnistamaan omia tunteita eikä näyttämään niitä terveellä tavalla, niin se voi tarkoittaa räjähdystä.

Moni haastateltu on havahtunut aikuisena itse vanhemmaksi tullessaan siihen, minkälaisia vaikutuksia omalla kasvatuksella on ollut. Haastateltavien mukaan kielteisten tunteiden, kuten vihan tai kiukun ilmaiseminen on hyvin pidättyväistä, jopa kiellettyä. Syntien anteeksi antamisen rituaali saattoi johtaa kokemukseen siitä, että omia tunteita ei opittu tunnistamaan tai ilmaisemaan terveellä tavalla. Usea haastateltava koki, että häneltä itseltään ei koskaan ole aidosti pyydetty anteeksi väärää tekoja, vain synnit on pyydetty tilanteissa anteeksi. Vanhempien kuormitus ja suuri perhekoko on voinut vaikuttaa siihen, miten vanhemmat ovat pystyneet ylipäättään kohtaamaan ja kestämään lapsen tunteita, joihin osassa perheissä reagoitiin jopa väkivallalla. Lisäksi herätysliikkeessä ei koettu käytävän riittävästi keskustelua lapsen empaattisesta kohtelusta, tai lapsen eri ikävaiheiden aiheuttamista haasteista. Moni tunnisti, että perheen vanhemmilla ei ole ollut keinoja käsitellä omia tunteitaan, eikä siten myöskään perheen lasten tunteita.

Suuret perhekoot ovat vaikuttaneet oleellisesti siihen, minkälaista apua perheet pystyivät saamaan lähipiiristään. Vanhoillislestadiolaisten sukulaisten ja ystäväperheiden

kautta saatu apu näyttäytyi rajallisena: isovanhemmilla saattoi olla kymmeniä lapsenlapsia, tai itsellään vielä alaikäisiä lapsia ja tuttavaperheissä lapsia oli myös pääsääntöisesti runsaasti. Läheisverkostosta saatu apu oli tyypillisesti jonkinlaista lastenhoitoapua. Yleensä sukulais- tai ystäväperheiden vanhimmat lapset tulivat auttamaan lastenhoidossa. Vain yksi haastateltava kertoi, että perheellä oli aidosti vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä niin vahvat tukiverkostot ystäväperheiden ja sukulaisten kautta, että perhe sai oikea-aikaista apua muilta perheiltä eikä tämän takia perheessä tarvittu tukea esimerkiksi lapsiperheiden palveluista.

Naiseksi kasvamisen kokemukset

Haastateltavista jokaista oli kasvatettu lapsuudenperheessä tytön tai naisen rooleihin. Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuulumisen on vaikuttanut haastateltavien mukaan vahvasti oman identiteetin kehittymiseen. Naisen ideaalia kuvailtiin esimerkiksi lempeän äitihahmon kautta, joka sopeutuu vallitsevaan todellisuuteen, eikä ole miehen kaltainen toimija. Naisen toimijuuden nähtiin kyseenalaistavan ja järkyttävän herätysliikkeen sukupuolittuneita rooleja ja rakenteita.

H7: Nainen voi piirrellä kukkia, mutta jos nainen tekee taidetta niin ei se saa olla mitään raflaavaampaa. Nainen voi kirjoittaa lapsille runokirjoja, mutta eihän se nyt mitään tieteellistä julkaisua, mikä viittaa lähellekään sitä yhteisöä tai ajatuksia siinä yhteisössä, niin eihän se sellaista saa tehdä.

H2: Mä koen, että oli paljon tiukemmat rajat, että mikä on se tyttöjen rooli ja mikä on poikien rooli. Ja tytöt oli meillä ainakin semmoisia kiltimpiä ja rauhallisempia ja kikatti niille poikien pelleilylle ja näin. Ja sitten mä oon aina ollut vähän semmoinen räväkempi ja mua ei ole ehkä niin paljon kiinnostanut semmoinen seinäruusuna kikattelu, vaan mä oon halunnut itse olla pelaamassa ja tekemässä ja touhuamassa. Niin sitten mä koin, että mä sopinut siihen hiljaisen nätin sievän tytön, kuuliaisen tytön rooliin, vaan mä monesti kyseenalaistin asioita ja olin itse äänessä.

Naisten ja miesten roolit koettiin vahvasti erilaisiksi ja moni kertoi siitä, että tyttönä herätysliikkeeseen kasvamiseen liittyi sellaista käyttäytymisen, kehon ja ulkonäön kontrollointia, mitä poikiin ja miehiin ei samalla lailla kohdistunut. Moni kuvaili kiltin ja kuuliaisen tytön roolia, johon heitä oli kasvatettu ja koki roolin rajoittaneen itseilmaisua lapsuudessa. Osa haastateltavista myös koki, että perheen lapset saattoivat olla eriarvoisessa asemassa sukupuolensa perusteella ja että pojat ja miehet olivat tyttöjä ja naisia korkeammassa asemassa. Eriarvoinen asema päätöksenteossa ja perheen asioiden hoitamisessa saattoi näkyä myös vanhempien välillä.

H4: ” Meidän kodin dynamiikka on aina ollut sellainen, että iskä on perheen pää ja hänellä on silleen viimeinen sananvalta ihan kaikkeen. Ja se jotenkin semmoinen vanhoillislestadiolaisen liikkeen semmoinen patriarkaalisuus on näkynyt meidän perheessä sitä kautta, että meidän perheessä neljä vanhinta on siis veljiä, niin tietyllä tavalla he on myös hierarkiassa olleet meidän äitiä korkeammalla, vaikka he on ollut vielä vaikka teinejä.”

H7: mä oon saanut itse vasta myöhemmin tietää, että mulla on ADHD ja se voi olla myös miksi mä oon kokenut sen niin rankaksi. Koska mä en ole sitten siinä niin kun semmoisessa niin kun uskovaisen tytön ideaalissa ollut, koska mä oon tuonut myös ajatuksia esille. Ja mua on niistä kyllä rankasti rangaistu.

Suuri osa haastateltavista oli kipuillut herätysliikkeen opetuksesta kumpuavien roolien ja odotusten kanssa. Vääränlaisesta käytöksestä saattoi saada rangaistuksia. Moni haastateltavista pohti sitä, miten vanhoillislestadiolainen naisen malli tai ihanne oli ristiriidassa omien luonteenpiirteiden tai temperamentin kanssa. Haasteita yhteisön ideaalien mukaiseen tytön ja naisen rooliin kasvamiseen tuotti esimerkiksi neuroepätyypillisuus. Naisten erilaisen roolin katsotaan kumpuavan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen opetuksesta ja toiminnasta, jossa miehet ovat puhujia ja johtajia ja naiset kuulijoita, keittiövuorojen tekijöitä ja lasten hoivaajia. Herätysliikkeen sisäiset tehtävät ovat vahvasti sukupuolittuneita.

H10: Siellä edelleen on sitä että ne naiset on siellä keittiöllä ja ne kasvattaa niitä lapsia ja miehet saa elä paljon vapaammin. Kyllä mä koen, että jos nainen on koko ajan raskaana ja synnyttää, niin kyllähän se sitoo näitä ihan eri tavalla kuin miestä. Plus sitten, että kun tiedän näitä tapauksia, missä miehet pettää vaimojansa ja huitelee ties missä työmatkoilla ja elää ihan kaksoiselämää.

H7: Silloin kun mä oon itse ollut siis lestadiolaisuudessa reilu 10 vuotta sitten, niin silloin seuroissa tapahtui sellaista naureskelua miehille, jotka vaikka kävivät lapsen vaipan vaihtamassa. Niin sitten siinä miehet on joko tupakkapaikalla tai sitten siellä eteisessä seisomassa ja naurahti että ”ai jaa, että jouduit tommoisiin hommiin”.

Miehille katsottiin sallittavan sellainen toiminta, mikä naisille ei välttämättä ollut edes mahdollista. Naisten ja miesten erilaisia mahdollisuuksia toimia selitettiin esimerkiksi hoivavastuun jakautumisella enemmän äideille. Toisaalta miehille katsottiin ylipäättään sallittavan erilainen toimijuus kuin naisille. Miesten ja naisten rooleista kertoo esimerkiksi yhden haastateltavan kuulemma vitsailu siitä, jos mies osallistui vaipanvaihtoon. Toisaalta haastateltava pohti myös sitä, että suurperhe lähtökohtaisesti vaatii miehiltä enemmän vanhemmuuden osallistumista, kun lapsia on paljon.

Seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluminen aiheutti erityisen vaikeita kokemuksia nuoruuden kehitysvaiheessa vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat haastateltavat kokivat ristiriitaa ja ahdistusta omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan. Vaikka homoseksuaalisuutta itsessään ei ole katsottu synniksi, on homoseksuaalisuuden toteuttaminen syntiä vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Liikkeessä seksuaalivähemmistön edustajille ei ole haastateltavien mukaan hyväksytty muun kuin heteroseksuaalisuuden toteuttamista avioliitossa. Mitään sallittua väylää ei haastateltavien mukaan ole määritelty vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä seksuaalisuuden toteuttamiselle.

H4: Tosi voimakkaasti muhun on vaikuttanut se, että koska mä oon lesbo, niin mä oon joutunut jotenkin silleen häpeämään itseäni tosi paljon teininä. Ja yrittänyt just rukoilla minusta sitä lesboutta pois ja kaikkea. Niin se on myös jättänyt tietyllä tavalla jälkensä.

H5: Mut tosi moneen asiaan se [vanhoillislestadiolainen herätysliike] on vaikuttanut. Se on tosi paljon vaikuttanut just seksuaalisuuden teemoihin - kuulun seksuaalivähemmistöön. Mä koen, että se oli kanssa tosi iso prosessi ja kokemus siitä, että on vääränlainen ja ei ole sitä mitä toivotaan.

Omaa seksuaalista suuntautumista on voitu lapsuudessa hävetä, pelätä ja esimerkiksi rukoilla, että se muuttuisi. Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kasvamista ja seksuaalivähemmistöön kuulumista kuvailtiin kaksinkertaiseksi vähemmistötaakaksi.

Sisäpiiriläisten eronteko muuhun yhteiskuntaan

Arkea vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä muovaa suhtautuminen herätysliikkeen ulkopuolisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Haastateltavat toivat esiin oppineensa lapsena ajattelemaan muuta yhteiskuntaa erillisenä herätysliikkeeseen kuuluneiden ihmisten piiristä. Herätysliikkeen sisäpiiriläisyyteen liittyy esimerkiksi tietynlaiset puhetavat ja sanonnat, jotka korostavat sisäpiiriin kuulumista ja erottavat yhteiskunnan ulkopiiristä. Herätysliikkeen ulkopuolisten kanssa vietettyyn aikaan ei kannustettu, mikä vaikutti lapsen sosiaaliseen kasvuun ja saattoi osalla johtaa yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksiin lapsuudessa, etenkin jos paikkakunnalla ei ollut paljon muita lestadiolaisia. Osa haastateltavista kertoi, ettei esimerkiksi ”epäuskoisten” luokkakavereiden kanssa saanut viettää lainkaan vapaa-aikaa.

H5: Mut on kasvatettu aika lailla silleen ”sisäryhmä-ulkoryhmä”; sisäryhmä on turvallinen, ulkoryhmä ei ole turvallinen. Ja tiedätkö kasvatettu pelkäämään silleen maailmaa ja helvettiä.

H7: Oonhan mä vaikka sanonut mun kaverilleni 6-vuotiaana, että hän joutuu helvettiin, että hän ei pääse taivaaseen. mähän oon itse hyvin nuorena lapsena oppinut ne ja myös sanonut niitä aktiivisesti, koska se ”me vastaan muut”, että me ollaan vähän parempia ja me voidaan sanoa.

Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kasvaessa lapsi on saattanut oppia epäluuloiseksi ei-lestadiolaisia perheitä ja yhteiskunnan toimijoita kohtaan. Osan haastateltavien perheissä saatettiin korostaa sitä, että uskovaiset ovat parempiosaisia ja asiat ovat uskovaisissa perheissä paremmin kuin muissa perheissä.

Monet arjessa normatiivisesti tavalliset asiat olivat lestadiolaisperheiden lapsilta kiellettyjä, ja vaikuttivat lapsen mahdollisuuksiin osallistua ikätovereiden kanssa ajankohtaisiin keskusteluihin, vapaa-ajan viettoon, tai harrastuksiin. Ulkopuolelle jäämisen kokemukset liittyvät erityisesti nuoreksi kasvamisen vaiheeseen, kun luokkakaverit puhuivat televisio-ohjelmista, poikabändeistä, ottivat korvakorut, meikkasivat tai kävivät koulun diskossa. Moni koki häpeää huonosta englannin kielen taidosta, sillä ikätovereiden tapaan lapsuuteen ei kuulunut englanninkielisten ohjelmien katsominen.

H2: Mä olisin aina rakastanut harrastaa niin paljon kaikkea. Ja sitä kautta olisi voinut tulla myös semmoisia turvallisia aikuisia kontakteja.

H5: Mulle on annettu aika vähän vaihtoehtoja, vaikka harrastuksille. Mä koen silleen ikuista kipua siitä, että mä en ole voinut lapsena aloittaa tanssia. Ehkä mä jossain vaiheessa uskallan tälleen aikuisiällä.

Arkeen vaikutti myös se, että kaikki harrastukset eivät olleet mahdollisia vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluville lapsille. Kyseessä saattoi olla esimerkiksi tanssiharrastus, tai joukkueurheilu, joka oli kiellettyä sen vuoksi että kilpaileminen katsottiin synniksi. Yksi haastateltava pohti sitä, että harrastuksen kautta olisi voinut saada lisää turvallisia perheen ulkopuolisia aikuisia elämään.

Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluminen vaikutti myös koulunkäyntiin ja opintoihin. Yhteisön paine on monien perheessä vaikuttanut siihen, miten tiukasti sääntöihin on suhtauduttu ja koulun aktiviteetteihin on saanut osallistua. Kiellettyä on ollut esimerkiksi tanssitunneille osallistuminen. Tämän lisäksi esimerkiksi teatterissa tai elokuvissa käyminen oli kiellettyä. Haastateltava, joka lapsena valitsi ilmaisutaidon oppiaineeksi, ei saanut käydä teatterissa katsomassa esitystä, mutta sai kuitenkin käydä katsomassa ja ”ihastelemassa” lavasteita.

H8: Kivuliaimpia juttuja on ollut, että ei ole saanut osallistua just koulun teatterikäynteihin tai mihinkään leffakäynteihin tai mihinkään. Tavallaan se ulkopuolisuuden tunne.

H9: Kun oli toi perhetilannekin tommoinen, että joutu varpaillaan kävellä ja olemaan myös koulussakin sitten erilainen kuin muut.

H10: Jotain ehkä kantaa vieläkin hermostossa, että on erilainen. Ei ole samanlainen kuin muut ja ei ole kelpaava.

Opettajien hyvää tarkoittava perheen vakaumuksen huomioiminen on johtanut tilanteisiin, joissa lapsi on joutunut eriarvoiseen asemaan opetustilanteissa tai välitunneilla. Kun koulussa katsottiin elokuvaa, lapsi saatettiin laittaa toiseen huoneeseen koulunkäyntiavustajan kanssa leikkaamaan esimerkiksi kuvia lehdestä ja liimaamaan niitä paperille. Muista erottautuminen on saattanut olla lapselle tuskallinen ja häpeää tuottava kokemus ja tunne erilaisuudesta on voinut seurata aikuisuuteen asti. Jos kotitilanne on ollut kuormittava, on erilaisuus myös koulussa saattanut tuntua erityisen rankalta.

Lapsen kasvattaminen ulossulkevaan maailmankatsomukseen, eli ajatukseen siitä, että vain vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvat pelastuvat kuoleman jälkeen, saattoi aiheuttaa lapselle henkistä kuormitusta niissä tilanteissa, jos kaikki sukulaiset ei esimerkiksi kuuluneet herätysliikkeeseen. Sama ristiriita saattoi muodostua lapselle vanhempien eron tai liikkeestä irtautumisen myötä.

H1: meillä äidin puolen suvusta kukaan ei taida olla tällä hetkellä vanhoillislestadiolainen. Niin kyl mä esimerkiksi pelkäsin mun sukulaisten puolesta, että siinä vaiheessa kun ne kuolee, niin ne joutuu helvettiin. Ja tavallaan sitten se että lapsi yrittää pelastaa ihmisiä, jotka ei ole uskomassa samalla tavalla kun he, niin mun mielestä se on tosi väärin.

H8: Kun mä lähdin siitä lestadiolaisuudesta, niin mun pikkusisko joka tosiaan myöhemmin sijoitettiin, mutta oli ehkä 2–4-vuotias, niin se kysyi multa silloin ihan itku silmässä että miksi sä et halua taivaaseen.

Pelko herätysliikkeestä eronneen tai siihen kuulumattoman sukulaisen kohtalosta oli lapselle todellinen ja aiheutti ahdistusta. Lapsen ahdistus saattoi näkyä esimerkiksi siinä että lapsi yrittää käännäyttää näitä sukulaisia herätysliikkeeseen.

Moni haastateltava kertoi kokeneensa lapsuudessaan nimenomaan vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen liittyviä turvallisuuden kokemuksia, vaikka kotona olisikin ollut turvatonta. Osa haastatelluista kuitenkin ajattelee turvallisuuden kokemusten kummunneen siitä, että liikkeessä on iskostettu lasten mieliin jo hyvin nuorena kertomus siitä, että vanhoillislestadiolaiset uskovaiset ovat turvassa, koska he pelastuvat myös kuoleman jälkeen. Herätysliikkeessä myös kerrotaan tarinaa siitä, että herätysliikkeen ulkopuolisissa perheissä käytetään usein paljon alkoholia ja on esimerkiksi väkivaltaa.

H4: Kun mä oon ollut lapsi niin mä oon aina ajatellut, että mä oon tosi turvassa ja silloin mulla on ollut sellainen olo, että mä oon ollut niin onnekas, kun mä oon syntynyt tähän perheeseen missä saa olla turvassa. Mutta siihen varmasti vaikuttanut se, että on uskonut myös siihen, että vain lestadiolaiset pääsee taivaaseen. Niin se on tuonut semmoista turvan tunnetta, että huh, mä sain syntyä perheeseen missä pääsee taivaaseen. Mulla on tavallaan muistot jakautunut kahtia. Mulla on tosi paljon semmoisia hyviä ja lämpimiä ja ihania muistoja mun lapsuudesta. Mutta sitten samaan aikaan mulla on siellä se trauma ja on se väkivallan uhka ja sellainen pelko, mikä sitten on semmoinen että vaikuttaa edelleen mun jokapäiväiseen elämään.

Moni haastateltava pohtikin sitä, että lapsuudessa herätysliikkeeseen yhdistetty turvallisuuden tunne ei välttämättä ole ollut täysin totta. Aikuistuessaa ja herätysliikkeestä irtautuessa on esimerkiksi havaittu, että esimerkiksi kaikissa ei-lestadiolaisissa perheissä ei käytetä alkoholia, tai voida huonosti muulla tavoin. Herätysliikkeen sisäisen narratiivin ristiriitaisuus on näyttäytynyt haastateltaville siinä, että kaikkien haastateltavien perheissä oli ollut väkivaltaa ja muutaman haastatellun vanhemmilla oli myös ongelmia päihteiden käytön suhteen. Perheiden tilanteet eivät tällöin sopineet täysin herätysliikkeen ihannekuvaan vanhoillislestadiolaisesta suurperheestä.

H2: Se ehkä vähän huvittaa, kun jotkut on silleen, että ”onneksi on vanhoillislestadiolainen, niin siksi minulla on onnellinen ja turvallinen lapsuus.

H6: Joissain tilanteissa uskonto on kasvatuksella suojannut perheitä väkivaltaisuudesta ja sitten tietenkin myös alkoholismista. No meidän tapauksessa sekään ei pitänyt paikkansa. Äiti oli alkoholisti vielä useamman vuoden ajan silloin kun se palasi kotiin. Ja sitten se oli pitkään raittiina ja sitten vielä vuosikymmenen jälkeen ihan alkoholisti.

H10: Äidille ja isälle se usko oli semmoinen, että vaikka mua pahoinpideltiin ja mulla oli turvatonta, niin äiti saattoi sanoa, että olisitte onnellisia, että teillä on uskovainen koti, jossa vanhemmat ei tappele eikä ryyppää. Meidän äidille aina se semmoinen, että epäuskoisissa kodeissa vanhemmat tappelee ja ryyppää, mutta meidän uskovaissa kodissa ei. --- Mutta kun eihän sitä ole läheskään kaikissa epäuskovaisissa perheissään semmoista. Ei minunkaan lasten tarvitse katsoa vanhempien ryyppäämistä.

Osa haastateltavista oli kuitenkin myös sitä mieltä, että yhteisön säännöt esimerkiksi alkoholin käyttöön liittyen ovat suojanneet nuoruusiässä päihdekokeiluilta, rikollisuudelta, tai vanhempien alkoholismilta. Moni pohti sitä, että jos perheen ongelmien lisäksi perheessä olisi ollut lisäksi alkoholin käyttöä, olisi tilanne ollut vielä pahempi. Haastateltava, jonka perheessä vanhemmalla oli alkoholiongelma, pohti sitä, että herätysliikkeeseen kuulumisen ja herätysliikkeen opetus olisi voinut olla lapsen kasvulle ja kehitykselle suojaava tekijä, jos

perheessä ei ole ollut muita ongelmia. Kertomuksissa vanhempien suhtautumisesta perheen ongelmiin välittyy kuva siitä, että perheen sisäisiä ongelmia on hävetty ja myös vähätelty. Ongelmat saatettiin kieltää jopa kokonaan. Monen haastateltavan vanhemmat olivat suojautuneet todellisuudelta toistamalla aiemmin mainittua narratiivia siitä, että vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuulumisen suojaa sellaisilta perheiden ongelmilta, mitä ”epäuskovaisissa” perheissä usein olisi.

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen eronteko muuhun yhteiskuntaan nähden näkyi erityisesti suhtautumisessa yhteiskunnan tarjoamaan apuun perheille. Herätysliikkeen suhtautumista ei-vanhoillislestadiolaisiin viranomaisiin ja yhteiskuntaan kuvailtiin epäluuloiseksi. Eronteko muihin näyttäytyi esimerkiksi kulissien ylläpitämisenä muuhun yhteiskuntaan ja viranomaisiin nähden. Moni haastateltava toi esiin sen, että lestadiolaisten mainetta tuli ensisijaisesti suojella. Moni kertoi siitä, että perheiden haasteisiin suhtauduttiin herätysliikkeen toimesta varauksella.

H7: Arkipuheessa ei käytetty sanaa ”Jumalan valtakunta”, mutta sitten taas kyllähän ”me omistamme huolen pidämme” ja kaikkea mitä ne siellä saarnoissa joka sunnuntai puhuivat, että sitä sitten käytetään semmoisena opittuna, mekaanisena tapana puhua myös viranomaisille

H2: Meillä oli aina, että ei saa soittaa poliisille, ei saa kertoa kellekään viranomaiselle, ei saa mennä juttelemaan esim jollekin. Niin kun yritin päästä juttelemaan vaikka jollekin kouluterkkarille asioista. Vaikka itsellä oli just se oma hyväksikäyttökokemus, niin että mä en kestänyt sen kanssa olemista, että se oli niin traumatisoivaa. Varsinkin kun tekijä asuu meidän kanssa samassa talossa mikä oli ihan hirveätä. Niin sitten vaan, että ”ei saa kertoa kellekään”. Että muuten perhe tuhotaan ja lapset viedään vanhemmilta.

H6: Isä sitä vannotti että ”ei saa kusta omiin muroihin”, vai mikä se on ei saa ”paskoa omaan pesään”. Että meillä oli ehdottomasti kielletty se, että me ei saada kotiasioista kertoa ulkopuolisille, että se on oman pesän paskantamista ja mitä siitä tulee, jos hänkin joutuu vankilaan, teillä ei ole sitten enää ketään.

Perheiden haasteiden katsottiin olevan mahdollisesti uhka herätysliikkeen julkisuuskuvalle, tai opetukselle. Seuroissa toistettuja lausahduksia saatettiin käyttää sisäpiirin suojelemiseen myös viranomaisten kanssa asioidessa. Lapsille saatettiin aiheuttaa jopa pelkoa herätysliikkeen ulkopuolisia yhteiskunnan toimijoita kohtaan. Tyypillisesti lapsia peloteltiin olemaan kertomatta perheessä olleesta väkivallasta uhkaamalla, että lapset joko viedään tällöin perheestä pois, tai vanhemmat joutuvat vankilaan.

Haastateltavat kuvailivat myös sitä, miten tärkeää oli luoda myös toisille perheille herätysliikkeen sisällä kuva siitä, että omassa perheessä asiat olivat hyvin. Tätä kuvailtiin haasteiden piilottamista kulissien ylläpidoksi, kiiltokuvamaisen vaikutelman antamiseksi perheestä, tai pärjäämiskulttuuriksi. Tämä johti siihen, että perheiden haasteet eivät välttämättä olleet ollenkaan tiedossa muiden herätysliikkeeseen kuuluneiden perheiden keskuudessa. Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yhteisöllisyyden käänöpuolena moni kertoi yhteisöllisestä valvomisesta ja ”joukkotuomitsemisesta”, minkä nähtiin olevan yksi syy siihen, miksi kulisseja haluttiin pitää pystyssä myös yhteisön sisällä muille perheille.

H2: Oli tosi tärkeää aina semmoinen, että vaikka olisi ollut ihan katastrofitilanne kotona tai muuta, niin seuroihin piti pukea hienot vaatteet ja mennä vähän esittämään sinne semmoista kunnollista perhettä. Ja sitten, sitten ne kulissit aina romahtivat heti jo autossa kotiin lähtiessä.

H3: Asiat pääsi tosi pitkälle sen takia, koska siinä liikkeessä on niin voimakas sellainen, että pitää ulkopuolelle näyttää kaikki tosi hyvältä. Silleen, että tuollaiset perheiden sisäiset ongelmat ei saa missään nimessä näkyä ulkopuolelle. Ja sitten toisaalta myös se, että on tosi voimakas sellainen, että vaikka näkisi että ystäväperheessä kohdellaan lapsia huonosti niin siihen ei puututa, kun se on vähän sellainen, että tuollaisiin asioihin ei puututa.

Kulissien ylläpitäminen herätysliikkeen sisällä ja muuhun yhteiskuntaan nähden johti osassa perheissä siihen, että apua ei haettu tai otettu vastaan. Toisaalta myöskään muiden perheiden asioihin ei koettu sopivana puuttua liikaa. Perheiden tilanteiden katsottiin kärjistyneen tämän vuoksi. Kulissien ylläpitäminen lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin liittyen näkyi erityisesti niissä tilanteissa, joissa lapsen koko suku kuului vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen, tai lapsi asui pienellä paikkakunnalla, jossa suuri osa viranomaisista kuului vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen. Esimerkiksi perheväkivalta on saattanut olla lestadiolaisen suvun tiedossa, mutta siihen ei ole puututtu, vaan väkivallan uhreja on pyritty vaientamaan. Pienillä paikkakunnilla viranomaiset saattoivat olla herätysliikkeen kautta perhetuttuja tai jopa vanhempien ystäviä.

Lapsi on saattanut kantaa erilaisuuden kokemusta koulumaailmaan, ikätovereihin ja muuhun yhteiskuntaan nähden. Jos perheissä oli ulkopuolisen avun tarpeita, kokivat lapset erilaisuutta myös vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen sisällä, sillä omat kokemukset olivat ristiriidassa herätysliikkeen sisäisten kertomusten ja ihanteiden kanssa. Lisäksi erilaisuuden tunnetta ovat voinut aiheuttaa perhetilanteen lisäksi myös lapsen oman ajattelun ja arvojen ristiriidat vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen oppien kanssa. Haastatellut kertoivat jääneensä lapsena yksin sisäisten ristiriitojensa kanssa, sillä keskustelu liikkeen ristiriitaisista

opeista ei ollut sallittua. Osa haastatelluista oli kokenut jääneensä herätysliikkeen sisällä vaille ystävyysuhteista, ja myös herätysliikkeen sisällä on saattanut kohdistua jopa kiusaamista perheen lapsia kohtaan.

H8: Mä en koskaan oikein päässyt siihen yhteisöllisyyteen mukaan. Tai silleen en kokenut, että mä olisin jotenkin yksi näistä kaikista ja että se olisi ihana asia. Mutta oli kuitenkin ihmisiä siinä lähellä, vaikka ne ei suoranaisesti mua kohdannut. Että oli sisarukset, vaikkei niidenkään kanssa ole mitään hirveän tiiviitä suhteita ollut. Ehkä silleen, että on niitä ihmisiä kuitenkin ollut ympärillä siinä, että sillä tavalla ei ole ollut niin kun fyysisesti yksinäistä

Yksinäisyyttä on voitu kokea myös suurperheessä kasvaessa, jos lasta ei ole nähty tai kohdattu omana itsenä. Eräs haastateltava kuvaili, että ei ollut fyysisesti yksinäinen, mutta henkisesti hän oli jäänyt yhteisöllisyyden ulkopuolelle.

Erityisen kipeä ristiriita syntyi seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneelle haastateltavalle, jonka ympärillä herätysliikkeessä ja yhteiskunnassa käsiteltiin vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä ilmi tullutta hyväksikäyttökohua. Haastateltavan mukaan lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja sen peittelystä puhuttiin vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä siihen sävyyn, ettei se ollut totta tai että sellaista ei enää tapahtuisi. Uhriksi joutuneen todellisuus on ollut tällöin kipeässä ristiriidassa vanhoillislestadiolaisuudessa hyväksytyyn todellisuuden kanssa.

Vanhempien erot vanhoillislestadiolaisissa perheissä

Avioliiton asema vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on erityinen. Esiaviollinen seksi on haastateltavien mukaan kielletty ja heteroseksuaalisuuden toteuttaminen on sallittua vain avioliitossa. Tämä johtaa haastateltavien mukaan avioliittojen solmimiseen nuorella iällä. Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on haastateltavien mukaan lähtökohtainen periaate siitä, että avioliitto on ikuinen ja ero avioliitosta ei ole vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä sosiaalisesti hyväksyttyä.

Opetus avioliiton ikuisuudesta ja avioeron tabu on johtanut haastaviin tilanteisiin sellaisissa perheissä, joissa vanhempien välillä oli vakavia toistuvia riitoja, uupumusta ja väkivaltaa. Väkivaltaa kokeneiden vanhempien on ollut vaikea saada yhteiskunnalta apua, jos saatu apu ja neuvonta on nojannut siihen, että vanhempia on kehoitettu eroamaan ymmärtämättä herätysliikkeen sosiaalista todellisuutta. Näissä tilanteissa väkivaltaa kokenut vanhempi on joutunut hyvin vaikeaan tilanteeseen, sillä parisuhteesta eroaminen katsotaan synniksi ja olisi asettanut eroa hakevan osapuolen aseman vaaraan yhteisössä.

Monen haastateltavan vanhemmat olivat kokeilleet vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen tarjoamaa apua ja avioliittoneuvontaa. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä saatu avioliittoneuvonta yritti haastateltavien mukaan ratkoa perheiden ongelmia, mutta opetus oli keskittynyt siihen, että avioero ei ole sallittua, eikä perheiden tilanteet ratkenneet pitkäaikaisesti. Osa haastatelluista kuvaili myös, että herätysliikkeessä korkeassa asemassa olevien puhujien tietoon on vanhempien haasteiden kautta tullut asioita, joista herätysliikkeen toimijoilla olisi ollut velvollisuus kertoa viranomaisille.

H2: Kyllä ne on käynyt ihan tälle juttulemassa tämmöisissä avioliittoneuvonnoissa ja vähän miettinyt just eroa ja saanut sieltä just ohjeita, että eipä olisi hyvä lähteä eroamaan, vaikka asioista olisi tiedetty.

H5: Tosi paljon keskustelua siitä, että se ”avioliitto on ikuinen” ja ”muuttakaa erilleen”. Puhutaan asumisesta silloin, kun toinen on väkivaltainen edelleen.

Vaikka avioero oli tabu ja synti vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, avioeroja kuitenkin tapahtui haastateltavien perheissä. Kun lapsen perhe ei eron jälkeen istunutkaan herätysliikkeen ideaaliin, saattoi lapsi kokea ristiriitaa herätysliikkeen opetuksen ja oman kotitilanteen todellisuuden välillä. Kuormitusta saattoi lisätä vanhempien henkilökohtaiset uskon valinnat ja esimerkiksi toisen vanhemman herätysliikkeestä irtautuminen.

H4: Äiti haki yksin eroa. Sitten meidän iskä, joka oli valmiiksi ollut jo tosi tykätty, niin sitten siihen liitettiin vielä sellainen uhrin asema ja just sellainen, että tähän yhteisöön kuuluvat naiset saattoi vaan tuoda meidän portaille jotain pullaa mitä ne oli leiponut, että koska iskäraukka joutuu nyt elämäänsä ilman naista talossa ja tällaista. Meidän äiti haluttiin silleen saattaa sellaiseen valoon, että meidän äiti olis jotenkin pahis siinä tilanteessa ja sitten iskä olisi uhri.

H9: Koko äidin suku suurin piirtein siirtyi iskän taakse, vaikka äidin omatkin vanhemmat tiesi, että iskä on pettänyt äitiä kun se raskaus oli viimeisillään. ---Niin ihan vaan sen takia että iskä yhä kuulu siihen liikkeeseen, niin ne sen takia asettui iskän taakse. Niin se on ollut kyllä tosi vaikeata käsittää, että miten toi liike voi noin paljon vaikuttaa. Kun ei mun iskä noudata niitä, ei siis käy missään seuroissa, että se vaan kuulu siihen liikkeeseen. Just että no tavallaan ei sillä mitään, sehän saa siitä vaan hyötyä kun ei sen tarvitse mitään sääntöjä noudattaa, vaan se voi vaan kuulua siihen ja sitten se on tavallaan muiden silmissä parempi.

Usein herätysliikkeen suhtautuminen oli myötämielinen sitä vanhempaa kohtaan, joka ei avioeron lisäksi eronnut myös herätysliikkeestä. Lapsen näkökulmasta tilanne saattoi olla ristiriitainen, jos esimerkiksi väkivaltaista vanhempaa kohtaan on annettu herätysliikkeen

jäsenten toimesta hyväksyntää ja tukea ja väkivallan uhriksi joutunut vanhempi on suljettu herätysliikkeen tuen piiristä ulos. Moni eronneiden vanhempien lapsi joutui kantamaan ylimääräistä huolta herätysliikkeestä irtautuneen vanhemman pelastumiseen liittyen ja toisaalta pohtimaan omaa asemaansa herätysliikkeessä vanhempien eron myötä.

4.2. Lapsuudenperheissä koettu väkivalta

Jokaista kymmentä haastateltavaa yhdistivät kokemukset lapsuudenperheessä koetusta väkivallasta, sillä kaikki heistä kertoivat kokeneensa tai nähneensä väkivaltaa lapsuudenperheessään. Väkivalta oli useimpien haastateltavien perheessä yhden tai molempien vanhempien lapsiin kohdistamaa, sekä sen lisäksi vanhempien välistä, tai sisarusten välistä väkivaltaa. Kahden haastateltavan perheessä oli ollut sisarusten välistä inestistä ja lapsiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa. Vain yksi haastateltava kertoi, että väkivalta oli vain vanhempien välistä, eikä kohdistunut lapsiin. Haastateltavista suurin osa kertoi lisäksi henkisestä tai hengellisestä väkivallasta, joka useassa kertomuksessa linkittyi koettuun fyysiseen väkivaltaan. Useimpien haastateltavien kertomuksissa lapsuudessa oli koettu ja altistuttu väkivallan eri muodoille.

Fyysinen väkivalta ja kuritus

Kokemukset vanhemman lapsen kohdistamasta, sekä sisarusten välisestä väkivallasta, liittyivät usean haastateltavan mukaan vanhempien uupumukseen ja suureen perhekokoon. Haastateltavien lapsuudenperheissä lapsiluku vaihteli 6–17 lapsen välillä. Usea haastateltava pohti perheeseen vaikutusta vanhempien jaksamiseen ja kertoi kokevansa, että vanhemmat eivät olisi jaksaneet tai halunneet niin montaa lasta, kun perheessä oli.

H2: Niin meidän vanhemmat, varsinkin mun isä, tosi monesti sanoi, että ei hän olisi ikinä halunnut näin isoa perhettä ja että vähempikin olisi riittänyt. Ja sitten kun meillä oli just jotain semmoisia tilanteita, että mun pikkuveli itki niin voimakkaasti, että hän ei enää vähään aikaan saanut hengitettyä ja sitten hän meni vähän semmoiseksi violetiksi, niin sitten mun isä saattoi niin kun olla vaan silleen, että "ihan sama, jos yksi kuolee, että onhan näitä".

Vanhemmat olivat saattaneet sanoa ja tuoda suoraankin ilmi lapsille, että eivät olisi toivoneet niin montaa lasta. Kertomusten perusteella väkivallan käyttöön liittyi vanhempien kuormituksen lisäksi usein lastenhoitovastuun epätasainen jakautuminen vanhempien välillä, eli päävastuu lapsista oli vain toisella vanhemmista. Useimmiten päävastuu lapsista oli äidillä

isän ollessa suuren osan ajasta töissä. Toisaalta eron tai sairastumisen myötä päävastuu lasten arjesta saattoi olla myös isällä.

H7: Kyllä mun lapsuutta varjosti tosi paljon äidin tekemä väkivalta meitä lapsia kohtaan. Ja mun isäni teki paljon töitä, koska on iso perhe. Hän sai hyvää palkkaa tekemällä sellaista työtä, jossa myös reissattiin. Mä koen, että mun äitini oli tosi yksin sen äitiyden kanssa.

H9: No tavallaan se isoin ongelmahan oli se, että äidillä ei ollut jaksamista näin moneen lapseen. Sitten tietenkin, kun äiti kuului tuohon liikkeeseen, niin ei siellä kauheasti vaihtoehtoja ollut, että äiti olisi voinut lopettaa kolmannen kohdalla. Mutta iskä sitten sanoi, että ei haittaa, vaikka olisi 18 lasta. Niin eihän äidillä sitten voimat oikein riittänyt. Niin se turvautui välillä väkivaltaan.

Yhteistä tilanteissa oli, että vanhemmat olivat kuormittuneita ja käyttivät lapsiin kuritusväkivaltaa. Haastattelevat yhdistivät väkivallan käytön lastenhoidollista päävastuuta kantaneen vanhempien jaksamisen haasteisiin ja mielenterveysongelmiin. Väkivalta liittyi haastateltavien mukaan erityisesti kurinpidollisiin tilanteisiin, joissa suuri määrä lapsia on täytynyt saada toimimaan vanhemman haluamalla tavalla, esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa. Moni haastateltava toi esiin seuroissa käymiseen liittyvän väkivallan.

H7: Mä ajattelen, että osa mun äidin paineessa on johtunut siitä, että lestadiolaisen äidin tärkein tehtävä on kasvattaa lestadiolaisia lapsia, niin mä itse koin sen, että meitä jopa väkivallalla niin kun kasvatettiin, jos ajateltiin, että meidän käytös ei ollut sopivaa. Seurapenkissä oppii istumaan tosi hiljaa ja niin kun pienestä pitäen.

H9: No itse asiassa yllättävän monet niistä [väkivaltatilanteista] liittyi sitten silleen, että mennään vaikka seuroihin tai lähdetään seuroista, tai kun oltiin tulossa kotiin seuroista tai tälleen. Kun ne oli tosi stressaavia tilanteita ja sitten kun siellä joutuu istua siellä penkissä ja eihän se ole oikein lapsille ihanteellinen paikka kovalla penkillä istua jotain tuntia kuuntelemassa jotain saarnaa. --- Kyllä mä aattelin, että on silleen normaalia se, että tukistetaan tai nipistetään, tai silleen vähän riuhdotaan.

Haastateltavat kuvailivat seuroissa käymisen ja seurapenkissä paikallaan istumisen haastavuutta pienille lapsille, sekä sitä että vanhemmat käyttivät väkivaltaa, jotta lapset tottelisivat ja istuisivat paikallaan rauhallisesti. Moni kertoi, että väkivaltatilanteita tapahtui seuroissa käymiseen liittyvän sosiaalisen kanssakäymisen jälkeen, kun perheen ylläpitämät kulussit romahtivat kotiin lähtiessä. Osa piti vanhempien käyttämää kuritusväkivaltaa normaalina selviytymiskeinona vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä olleissa perheissä, kun lapsia on suuri määrä.

Fyysistä väkivaltaa käytettiin myös rangaistuksena tilanteissa, joissa lapsi ei käyttäytynyt vanhemman toivomalla tavalla. Vanhemmat eivät ole esimerkiksi kyenneet vastaamaan lasten vaikeisiin tunteisiin tai kohtaamaan esimerkiksi vanhemman tai vanhoillislestadiolaisen uskon sääntöjen kyseenalaistamista.

H4: Mä en ole suostunut siihen asemaan, mikä mulle laitetaan. --- Ja sitten se on mennyt sitten siihen, että sitten mua on yritetty hiljentää väkivallalla. On ollut henkistä väkivaltaa, fyysistä väkivaltaa, on ollut sellaista nöyryyttämistä.

Vanhempien jaksamisen haasteet ja suuri perhekoko asetti monen haastateltavan mukaan lapset tilanteeseen, jossa lapset saivat pärjätä usein keskenään, omillaan ilman aikuisen valvontaa. Suuri perhekoko ja vanhempien kuormitus saattoi johtaa siihen, että vanhemmat eivät kyenneet puuttumaan sisarusten välisiin riita- ja väkivaltatilanteisiin. Yhden haastateltavan vanhemmalla oli fyysinen vamma, joka vaikutti siihen, miten vanhempi pystyi puuttumaan sisarusten väliseen väkivaltaan. Haastateltavat pohtivat sisarusten väliseen väkivaltaan liittyen sitä, miten vanhemmat sisarukset ottavat vanhempien toiminnasta mallia ja käyttävät myös väkivaltaa pienempien sisarusten hallintaan.

Vanhempien välinen väkivalta

Vanhempien parisuhteiden haasteet liittyivät haastateltavien kertomuksissa väkivaltaan ja vanhempien jaksamiseen. Useampi haastateltava kertoi siitä, miten vanhempien parisuhteen haasteet näkyivät lapsille ja miten vanhempien välinen henkinen tai fyysinen väkivalta vaikutti koko perheen ja lasten hyvinvointiin.

H3: Että kyllähän lapset joutuu siinä tosi herkästi semmoiseen sovittelijan ja selvittelijän rooliin. Mihin mekin ollaan kyllä todellakin sitten jouduttu, että yritetty ratkoa niitä ja löytää jotain sopua. --- Meillä on ollut siis ihan fyysistä väkivaltaa meidän isän ja äidin välillä. Ja aika rajujakin tilanteita mitä itse muistan.

Lapset joutuivat haastateltavien kertomuksissa osalliseksi vanhempien väliseen riitelyyn ja väkivaltaan eri tavoin. Lapsen rooli saattoi olla esimerkiksi sovittella vanhempien välisiä väkivaltatilanteita. Toisaalta lapsi saattoi toimia vanhemman tukijana, jolla oli ikäisekseen liikaa tietoa ja vastuuta aikuisten asioista ja vanhempien parisuhteesta.

H9: Kun äiti erosi siitä [isästä], niin sitten siitä tuli kaksin verroin hankalampaa, koska sitten mä olin tietenkin äidin tukena. Ei olisi pitänyt saada selville semmoisia asioita niiden erosta. --- Mun iskä petti mun äitiä silleen siinä. Ja oli muutenkin tosi stressaavaa se elämä, niin se vaikutti

sitten tosi paljon siihen äidin vointiin. --- Oon ollut joku 13-vuotias kun oon kuullut noi.

Lapsi saattoi kantaa huolta vanhemmastaan, joka voi parisuhteessaan huonosti. Kun vanhemmilla on ollut parisuhteessaan hyvin vaikeaa ja perheessä on ollut lähisuhdeväkivaltaa, ovat lasten tarpeet ja tunteet saattaneet jäädä sivuun. Tämä on osaltaan ollut tuottamassa kokemusta omillaan pärjäämisestä.

Haastateltavat toivat esiin myös kokemuksia siitä, millä lailla vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen sisällä yritettiin hoitaa perheväkivaltaan liittyviä ongelmia. Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen parista saatu parisuhdeneuvonta ja apu parisuhdeväkivaltaan noudatti usean haastateltavan mukaan periaatetta siitä, että avioero on kiellettyä.

H3: Ja ne aina kävi välillä sitten tota, silloin kun äiti oli yhteydessä, niin sitten niitä puhujia kävi meidän isän ja äidin kanssa yhdessä keskustelemassa ja selvittämässä sitä jotenkin ja yritti jotenkin tukea siinä. Ja ehkä se aina jotenkin, tietenkään mä en niin tarkkaan muista, mutta tuntuu että ehkä siitä oli aina jotain hyötyä, jos ne kävi.

H6: Meillähän kävi kotona hoitokokous ainakin 5 kertaa silloin. Isäni aina kutsui ne koolle koska äiti ei alistunut ja antanut hänelle seksiä. Ja se oli hänen mielestään Raamatun vastaista ja aina kutsuttiin koolle. Aina oli syyllinen äiti, mutta yksi kerralla tuli ilmi se, että isä on väkivaltainen. Eli sen verran ovat tienneet.

Vaikka moni toi esiin kriittisesti kokemuksia herätysliikkeen vanhemmille antamasta avioliittoneuvonnasta, koki osa haastateltavista, että herätysliikkeen puhujien apu välillä myös rauhoitti perheen tilannetta, mutta ei kuitenkaan ratkaissut sitä. Puhujien ja vanhoillislestadiolaisten diakoniatyöntekijöiden lisäksi myös perhetutut saattoivat olla mukana setvimässä perheen asioita. Apu ei kuitenkaan näyttäytynyt pitkäjänteiseltä, vaan kyse on ollut yksittäisiin tilanteisiin liittyneistä puhujien vierailuista tai diakoniatyöntekijöiden käynneistä.

Insesti ja seksuaalinen väkivalta

Kaksi haastateltavaa kertoi inestistä lapsuudenperheessään. Toinen näistä haastateltavista kertoi tähän liittyneen seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumista lapsuudessa. Haastateltava kuvaili, että perheessä oli ollut hyvin haitallinen ”inestikierre”, joka oli vaikuttanut kaikkiin perheen lapsiin. Haastateltavan mukaan hän olisi halunnut saada itselleen apua, mutta perheessä vallinneen salailun ja vaikenemisen kulttuurin vuoksi avun saaminen ei ollut mahdollista.

H6: Ja se voi tarkoittaa myös, kun itseä kielletään, niin voi tulla esimerkiksi inestistä. Minun lapsuuden perheessä on sitä ollut. Minun nuorimmat

sisarukset, 4 poikaa ja yksi tytär, he kaikki ovat harrastaneet keskenään seksiä nuoruuden aikoina teini-ikäisinä. Tällaisille kasvaa riskit lestadiolaisuudessa, kun masturbointi on syyllistetty. Toisekseen kun perheet on isoja ja meilläkin kun ei ollut kaikille omaa huonetta niin se intimiteetti tai yksityisyys on vaikea säilyttää. Ja kun ei puhuta avoimesti seksistä.

Toinen haastateltavista, jonka perheessä oli sisarusten välillä ollut inestsiä, kertoi yhdistävänsä sen lapsuudenperheessä puuttuneeseen tunnekasvatukseen, sekä kokonaan puuttuneeseen seksuaalikasvatukseen. Haastateltava pohti lisäksi, että itsetyydytyksen katsominen synniksi ja suurperheen kotona ollut tilan ja sitä myötä intimiteetin puute ovat saattaneet altistaa sisarukset inestille.

Hengellinen ja henkinen väkivalta

Suurin osa haastateltavista kertoi kokeneensa lapsuudessaan hengellistä väkivaltaa. Osa haastateltavista koki hengellisen väkivallan olleen pääasiallinen väkivallan muoto lapsuudenperheessään. Vain yksi haastateltava kertoi, että ei ajattele kokeneensa hengellistä väkivaltaa.

Hengellinen väkivalta oli haastateltavien kertomuksissa esimerkiksi lapsen toiminnan ohjailua jumalan tahtoon vedoten. Lapsia painostettiin käyttäytymään hyvin uskoon ja syntiin liittyvällä puheella ja painostuksella. Lapsille oli opetettu, että uskovaiset pääsevät taivaaseen ja ei-uskovaiset joutuvat helvetiin, jota kutsuttiin esimerkiksi kadotukseksi tai tulimereksi.

H4: Aina jos joku käyttäytyy huonosti tai näin, niin meille sanottiin aina, että enkelit itkee taivaassa. Ja se oli sellainen, mikä oli mulle aina tosi vaikeata, että mä ajattelin, että mä oon niin hirveä ihminen, että enkelitkin itkee taivaassa.

H10: No lapsuudessa oli esimerkiksi näitä kokemuksia, että jos teki jotakin tuhmaa niin sitten peloteltiin sillä, että sä et pääse taivaaseen ja joutuu helvetiin. Ja sitten oli vaikka just semmoista, että vaikka sä menisit kaappiin piiloon niin taivaan isä kuitenkin näkee sinut. --- Sitten oli semmoista, että jos oli vaikka kiukutellut, niin äiti saattoi tulla vuoteen viereen ja sanoa illalla nukkumaan mennessä, että jos sä nyt kuolisit, niin pääsisitkö sä taivaaseen, jos sä oot kiukkuinen?

Taivaaseen pääsystä tai helvetiin joutumisesta puhumisella pyrittiin hallitsemaan lasten käyttäytymistä tilanteissa, kun lapset eivät totelleet vanhempia. Vanhemmat saattoivat kertoa lapsen näkökulmasta pelottavia tarinoita tai käyttää uskoon liittyviä vertauskuvia lapsen käyttäytymiseen vaikuttamisessa.

Sekä vanhempien väliset väkivaltilanteet, että lapsiin kohdistunut väkivalta pyrittiin sopimaan ja pyytämään anteeksi vanhoillelestadiolaisen kaavan mukaan ”Jeesuksen nimessä

ja veressä kaikki synnit anteeksi”, jolloin väkivalta sai myös hengellisen ulottuvuuden. Moni koki, että vanhoillislestadiolainen anteeksiantokulttuuri pahensi perheen ongelmia, sillä anteeksipyynnöllä ja anteeksiannolla sovittiin jatkuvia väkivaltatilanteita. Lapsen osaksi jäi saarnata väkivallan tekijälle tämän teko anteeksi.

H1: Jos teki jotain väärin, niin äitikin ajoittain käytti väkivaltaa, mutta se ei ollut niin rajua mitä iskän. Ja toki väkivaltaakin on erilaista. Niin äiti yleensä pyysi anteeksi ja se käytiin ehkä sellaisella perinteisellä lestadiolaisella kaavalla, mutta sitten iskä oli ehkä semmoinen, että hän vaan pakeni paikalta ja sitten siihen ei koskaan enää palattu.

H5: Mä koen, että jos mä lähden vaikka fyysisestä liikenteeseen, niin meillä ei ole ollut silleen... Apua no onhan meillä! Tai siis meillä on ollut paljon kuritusväkivaltaa lapsena ja musta tuntuu, että mun isommat sisarukset on saanut kärsiä siitä enemmän entä kun minä. Ja sitten siitä on tolleen pyydetty Jeesuksen nimessä ja veressä anteeksi ja sitten se on jäänyt siihen ja sitten niitä asioita ei enää kaivella.

Anteeksi antamisesta kieltäytyminen ei ollut lapselle vaihtoehto, vaan lapsen tuli antaa väkivallan tekijälle usein toistuvasti anteeksi. Kun anteeksi oli pyydetty ”Jeesuksen nimessä ja veressä”, tarkoitti tämä haastateltavien mukaan sitä, että asia täytyi myös antaa anteeksi, vaikka ei olisi halunnut. Vanhemmat saattoivat esimerkiksi kertoa, että jos vanhemman väkivallan tekoa ei anna anteeksi, tulee aikuisen tekemä väkivallan teko ja synty lapsen kannettavaksi. Vanhoillislestadiolaisen kaavan mukaan anteeksipyytäminen tarkoitti myös sitä, että anteeksipyödytystä asiasta ei enää saanut puhua, eikä sitä saanut muistella.

H2: Meidän äidillä oli semmoisia hienoja keksintöjä, että jos hän oli esimerkiksi repinyt mua tukasta ja mä olin tosi vihainen ja mä en halunnut antaa sitä vielä anteeksi, kun hän tuli pyytämään anteeksi sitä, niin sitten hän sanoi, että jos mä en anna äidilleni anteeksi sitä, niin se tulee minun synniksi. Koska äiti on kuitenkin pyytännyt ja hän saa taivaasta sen anteeksi ja sitten minä joudun helvettiin sen tuota, systeemini kanssa.

H6: Muistan oikein hyvin, että isä sitä muisti kyllä sanoa, että jos et anna anteeksi tätä tekoa niin se teko tulee sinun itsesi sitten päälle. Elikkä joutui kantamaan sen pahantekijän synnit, jos ei antanut anteeksi niitä.

H7: Sitten mitä mä mietin, niin kun mun äitini tota oli vuosia väkivaltainen, sitten mun isäni varmaan ajatteli, että kun hän on anteeksi pyytännyt sitä, niin se on sillä sovitettu. Ja sitten taas mun äitini jotenkin tuudittautua sillä, että kun hän on anteeksi pyytännyt, niin lapsi kyllä unohtaa sen asian. Kyllä mä ajattelen, että se anteeksiantokulttuuri, niin kyllä se pahensi. Se pidensi sitä ongelmaa tosi paljon.

Jos anteeksi annetun asian ottaisi uudestaan puheeksi, rikkoisi lapsi liikkeen opetusta ja tekisi syntiä. Täten lapsen saattoi olla mahdotonta kertoa kotona tapahtuneista asioista myöskään

perheen ulkopuolisille aikuisille. Usea haastateltava koki, että anteeksipyynnöllä ja anteeksiannolla peiteltiin ja salailtiin lapsiin kohdistettua väkivaltaa.

Hengellistä väkivaltaa kohdistui haastateltaviin pääsääntöisesti vanhempien toimesta, mutta myös muiden sukulaisten ja herätysliikkeeseen kuuluneiden johtohahmojen, esimerkiksi puhujien toimesta. Hengellistä väkivaltaa kohdistui haastateltaviin perheen ulkopuolisten henkilöiden toimesta, kun perheen haasteista oli kerrottu ulkopuolisille. Väkivaltaa kokenutta lasta on saatettu vastuuttaa siitä, mitä seuraa, kun väkivallan tekijän teot viedään viranomaisten tietoon.

H2: Me oltiin siskon kanssa ainoita, jotka uskalsi tuoda niitä asioita esiin, vaikka sosiaalitoimelle. Sitten kotona painostettiin ihan ihan järkyttävillä keinoilla, kuten sillä itsemurhauhkailuilla. Äiti siis saattoi purra itseään, lyödä itseään ja kaikkea tämmöistäkin. Se sanoi, et jos sä menet kerton jollekin niin hän tappaa ittensä, niin se uhkaus oli ihan varteenotettava. Niin me oltiin ainoita, jotka vähän uskalsi kertoa, edes jotenkuten rehellisesti.

Hengellisen ja henkisen väkivallan riskit kasvoivat haastateltavien kertomusten perusteella tilanteissa, joissa perheen tilanne oli paljastunut tai paljastumassa viranomaisille. Henkistä väkivaltaa saattoi olla esimerkiksi vanhemman tai muun sukulaisen itsemurhalla uhkailu ja itsetuhoisuus lapsen edessä.

Osa lapsista koki hengellistä väkivaltaa mielenterveyden haasteisiin liittyen. Lapsen henkistä pahoinvointia ei välttämättä haluttu liittää perhetilanteeseen, vaan ennemmin annettiin kuva siitä, että yksi lapsista on jollain tavalla vaikeampi tai viallisempi kuin muut.

H1: No vaikka silloin kun mä sairastuin, tai ”sairastuin”, uuvuin, niin tosi paljon silloin sanottiin sitä, että se on mun uskosta kiinni esimerkiksi. Ja sitten esimerkiksi iskä oli riparilla puhunut jonkun meidän sen riparin henkilökunnan kanssa, niin silloin mulle pidettiin jotain pitkää keskustelua siitä, että mikä mulla on. Että mun oireilu olisi siitä johtuvaa, että mä en usko tarpeeksi ja sitten mä jouduin pyytämään esimerkiksi niitä asioita anteeksi.

H9: Kun mä kävin raamattuluokassa, niin siellähän meillä oli semmoinen tehtävä, että listatkaa kaikki synnit. Niin siinä just mulle tuli siis silloin ihan uutena, mä olin just silloin alkanut vähän oireilee, että esimerkiksi itsensä vahingoittaminen ja no edes sen ajatteleminen on ihan todella suuri synti. Vaikka mä kuinka pyytäisin anteeksi, niin eihän se niitä jälkiä poissa vie.

Useamman haastateltavan mukaan lapsen mielenterveyden haasteet ja henkinen pahoinvointi tulkittiin vanhempien tai muiden vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluneiden aikuisten toimesta johtuvan esimerkiksi siitä, että lapsi ei esimerkiksi uskonut oikealla tavalla tai riittävästi. Lapsi saatettiin näissä tilanteissa painostaa pyytämään omaa pahoinvointiaan

anteeksi. Mielenterveyden haasteiden ja itsetuhoisuuden synnillistäminen johti siihen, että lapsi saattoi kokea olevansa syyllinen omaan pahoinvointiinsa. Viiltelyjäljet saatettiin esimerkiksi kokea hyvin näkyvänä merkinä siitä, että on tehnyt syntiä.

Hengellistä väkivaltaa oli kohdistunut haastateltaviin myös tilanteissa, joissa lapsena on kyseenalaistanut vanhoillislestadiolaista uskoa, tai halunnut erota herätysliikkeestä. Hengellinen väkivalta on ollut näissä tilanteissa esimerkiksi käännyttämisyrityksiä, tai perheen sisällä lapsen ulossulkemista jollain tavalla. Hengelliseksi väkivallaksi koettiin tilanteet, joissa liikkeestä irtautunut on määritelty liikkeen jäsenten toimesta väärällä tavalla uskovaksi, eli epäuskovaiseksi. Uskovan ja epäuskovan erottaminen tapahtuu jo siinä, tervehditäänkö toista ”Jumalan terveellä”, vai jollain muulla tavalla. Osa haastateltavista tunnisti myös itse käyttäneensä hengellistä väkivaltaa esimerkiksi tilanteissa, joissa on yrittänyt käännyttää liikkeestä lähteneitä läheisiä ja vedonnut siihen, että vain vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvat pelastuvat.

Hengellisen väkivallan kuvailtiin liittyneen myös lapsen seksuaalisuuden ja kehon kontrollointiin, sekä seksuaalikasvatukseen puutteeseen. Seksuaalisuus koettiin vaietuksi aiheeksi, tabuksi, josta ei puhuttu. Usein teini-iässä lapsen kehon ja seksuaalisuuden kontrolli vahvistui. Mahdollisen seurustelun myötä vanhemmat saattoivat valvoa ja syyllistää nuorta seksuaalisuuteen liittyen.

H5: Mun kehoa on kontrolloitu lapsesta asti. Mutta varsinkin se, että mä en saanut minkäänlaista seksuaalikasvatusta. Se mun mielestä vois liittyä tuohon myös tuohon kasvatusteemaan, että ei ollut seksuaalikasvatusta. Mä en saanut mitään seksuaalikasvatusta ja se aihe oli tabu. Siitä ei puhuttu. Mutta sitten kun mä täytin 16 ja sitten kun mulla oli kumppani, niin alkoi semmoinen kunnan syyllistämis- ja valvomissysteemi liittyen mun seksuaalisuuteen ja mun kehoon.

H8: Se mikä on jättänyt jäljen, niin jotenkin on semmoinen ristiriitainen ja aina vähän katkera fiilis siitä, että heti jos on jotakin, mikä oli niiden mielestä uhkaavaa uskolle, niin sitten kyllä puututaan, mutta mihinkään muuhun ei.

Osa haastateltavista koki, että lapsuudessa on viety päätävältä omasta kehosta ja sananvapaus moneen asiaan. Vanhempi ei välttämättä nähnyt lapsen pahoinvointia, mutta huomasi esimerkiksi viestittelyn vastakkaiselle sukupuolelle. Seksuaalisuuden ja naisten kehojen kontrolli näkyi haastateltavien mukaan ylipäätään vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen opetuksessa ja tiivistyi esimerkiksi ehkäisykieltoon ja naisen ulkonäköön liittyviin sääntöihin. Naisten meikkaaminen tai ulkoinen ehostautuminen on esimerkiksi kiellettyä. Synnytykseen, raskauteen ja ehkäisyyn liittyviä asioita perustellaan haastateltavien

mukaan Raamatulla ja aiheista puhutaan paljon herätysliikkeessä. Osa haastateltavista on kokenut seurapuheet väkivaltaisiksi.

H5: Miehistä puhutaan, että ne on jotenkin tosi eläimellisiä ja vaan silleen kontrolloimattomasti lankeaa naiseen, jos nainen pukeutuu paljastavasti. Ja se on sitten naisen vika, koska nainen on pukeutunut paljastavasti. Ei miehen vika, että miehen täytyisi jotenkin kontrolloida itseään.

Henkiseksi väkivallaksi ja naisten kontrolloimiseksi koettiin myös se, miten naisia saatettiin vastuuttaa miesten seksuaalisesta itsekontrollista. Seurapuheissa saatettiin korostaa miesten eläimellisyyttä ja naisten siveellisesti pukeutumisen merkitystä.

Lapsi on saattanut altistua hengelliselle väkivallalle myös välillisesti vanhemman kautta. Esimerkiksi vanhempien erotilanteissa tai herätysliikkeestä irtautumisen myötä lapsi on nähnyt vanhemman ulossulkemista, tai kuullut herätysliikkeessä puhuttavan pahaa herätysliikkeestä irtautuneesta vanhemmasta.

H9: Äiti meinasi kuolla sen jälkeen, kun mua vuotta nuorempi sisko syntyi. Niin sitten siinä oli kolme vuotta ennen kuin siinä sitten mun veli syntyi. Niin siinä välissä jo vihjailtiin, että aijaa käytättekö te ehkäisyä ja kaikkea tällöistä. Ja sitten kun toi meidän nuorin, se on just erityislapsi, niin sitten äidille sanottiin, että te olette tehnyt jonkun synnin, kun teille syntyi tuommoinen lapsi.

4.3. Lastensuojelun kohtaamiset ja kohtaamattomuudet

Kymmenestä haastateltavasta neljä oli ollut lapsuudessaan lastensuojelun asiakkuudessa. Jokainen lastensuojelun asiakkuudessa ollut haastateltava oli myös jossain vaiheessa joko sijoitettu kotoa pois, tai asuminen oli järjestetty muuten kotoa pois sijoituksen vaihtoehtona. Lisäksi kahden haastatellun perheessä joko haastateltavasta itsestään tai pikkusisaruksesta oli tehty lastensuojeluilmoituksia, mutta lastensuojelun asiakkuutta ei ollut aloitettu.

H3: Jos meidän perheen kokonaistilanne olisi tiedetty, mä uskon, että meidät lapset olisi saatettu jopa sijoittaa.

H6: Meidän olisi ehkä pitänyt olla jopa sijaisperheessä tai SOS-lapsikylässä tai jotakin.

Jokainen haastateltu, jolla ei ollut ollut lastensuojelun asiakkuutta, pohti sitä, että perheessä olisi ollut lastensuojelun tukitoimien tarve. Osa pohti sitä, että perheen lasten olisi kuulunut mahdollisesti jopa olla sijaisperheessä.

Perheissä tehty ja koettu väkivalta oli kaikkien haastateltavien mukaan ainakin jonkun perheen ulkopuolisen henkilön tiedossa myös niissä perheissä, joissa ei ollut ollut lastensuojelun asiakkuutta. Tämä perheen ulkopuolinen henkilö oli usein lapsen ystävä, sukulainen, vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuulunut perhetuttu tai puhuja, naapuri, terveydenhoitaja, koulun opettaja, tai psykiatrian hoitotaho. Perheen arjessa lähellä olleissa ystäväperheissä on usein myös tiedetty perheessä olleen vaikea tilanne.

H2: Saattoi olla silleen, että suunnilleen pahimmillaan porukkaa lähti käymään sairaalassa tai sitten että oli tavaroita rikki ja hujan hajan ja lapset ihan paniikissa ja itki, niin setä tuli vaan sinne jakamaan pastilleja ja silleen että "no niin rauhoitutaan nytten". Ja ei ole tehnyt niistä mitään ilmoituksia tai. Suvussa on ollut kyllä tieto, mutta haluttu aika voimakkaasti peitellä se.

H6: Ukkini harkitsi jotakin tämmöisiä toimia [huoli-ilmoituksen tekeminen], mutta isäni sitten painosti minut soittamaan ukille, että välit katkeaa, jos sen teet. Ja minä lapsena soitin, että näin on marjat, että jos sinä ilmoitat tästä sosiaaliviranomaisille tästä tilanteesta, niin katkeaa välit etkä näe meitä lapsenlapsia enää ikinä.

Perheissä, joissa koko suku kuului vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen, olivat perheen haasteet monesti suvun tiedossa. Kertomuksissa toistui se, että sukulaiset eivät puuttuneet lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan, vaan perheitä pyrittiin auttamaan muilla tavoin. Vanhemmat saattoivat myös painostaa läheisiään olemaan tekemättä ilmoituksia perheen oloista. Tällöin painostukseen käytettiin esimerkiksi ihmissuhteiden katkaisemisen uhkaa.

Vaikka lapsi ei olisi uskaltanut kertoa viranomaiselle tai perheen ulkopuoliselle aikuiselle perheen tilanteesta, siirtyi tietoa perheen asioista toisille lapsille. Useampi haastateltava oli lapsena kertonut itse kokemastaan väkivallasta tai vanhempien välisestä väkivallasta omille ystävilleen esimerkiksi koulussa. Tieto perheiden haasteista ei haastateltavien kertomuksissa kulkeutunut kuitenkaan lapsilta aikuisille.

H3: Mun luokalla oli yläkoulussa myös kaksi uskovaista ystävää niin kyllä mä aina kerroin niille, jos meidän kotona oli jotain taas tapahtunut, tai jos se jotenkin ahdisti mua se meidän isän ja äidin tilanne.

H7: Mä itse sanoin kuusitoistavuotiaana mun ystäville siitä (väkivallasta). Mä tavallaan petin sen mun perheeni suojelun, mutta mulla oli silloin niin vaikeaa, mun veljetkin alkoi kiusata mua. Niin sitten mä kerroin siitä.

H10: Mä lukioikäisenä vielä menin kouluun, sillä äiti ja isä oli tullut jostakin reissusta ja se mun veli oli piessyt mut ja mä olin ihan mustelmilla. Niin mun yksi luokkakaveri, näytin että minkälaiset jäljet mulla on ja se oli silleen, nyt että hei sun pitää mennä käymään terveydenhoitoon. Mä sanoin, että en todellakaan mene. En missään tapauksessa mene ja sitten mä

vannotin, että se kavერი ei saa kertoa kenellekään mitä se näki. Että ei mulla ollut kyllä yhtään ketään aikuista.

Avun saamisen esteet

Niissä tilanteissa, joissa lastensuojelun asiakkuutta ei ollut aloitettu tai lastensuojeluilmoitusta ei ollut tehty, korostui perheen ulkopuolisten aikuisten ja ammattilaisten rooli ja vastuu. Lasten lähipiirissä aikuiset ovat tienneet perheen vaikeuksista, mutta eivät ole olleet yhteydessä viranomaisiin.

H4: Aina jos mä menin sinne (vanhoillislestadiolaisen naapurin luokse) silleen vähänkään itkien tai näin, niin se antoi mulle jotain kaakaota tai jotain. Se selkeästi tiesi, mutta varmaan koki myös, että ei ole mahdollisuutta puuttua mitenkään ilman että menettää sitten sen oman asemansa.

H6: Ehkä kasiluokkalainen oon ollut, kun mä oon meidän musiikin opettajalle sanonut, että meillä kotona on väkivaltaa. Silloin oli tullut voimaan se laki niinku ruumiillisesta kurituksesta, että se on rikos. Niin se tiesi se musiikin opettaja mun isän, että se on opettaja myös se. Mä muistan, kun se katsoi silmät pyöreinä, että tuo ei voi olla totta, että sun isähän on kasvatustalon ammattilainen. Silloin mä tiesin, että aivan sama mitä mä sanon, niin kukaan ei ikinä usko sitä, että meillä on aivan hirveätä.

H7: No joo, siis mähän menin itse sitten kun mä silloin koin sen burnoutin silloin lukiossa. Niin mähän menin sitten neuvolapsykologille. Mä olin silloin itse alaikäinen vielä. Ja tota mä kerroin hänelle kyllä siitä tilanteesta. Hän oli mukana siinä, mutta hän ei tehnyt myöskään lastensuojeluilmoitusta minusta, vaikka niitä väkivaltatapahtumia tapahtui myös sen aikana ja mä kerroin niitä hänelle.

Useampi haastateltava kertoi, että vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluneet sukulaiset, perhetutut, naapurit, tai puhujat eivät olleet tehneet lastensuojeluilmoitusta, vaikka tiesivät perheen haasteista ja lapsiin kohdistuvasta tai aikuisten välisestä väkivallasta. Lapsi on saattanut kertoa myös kodin asioista opettajalle tai psykologille, eikä asiaa silti ole välttämättä viety eteenpäin viranomaistitse. Tilanteet, joissa perheen ulkopuolisille aikuisille on tullut tieto perheen tilanteesta, eikä aikuinen ole tehnyt toimenpiteitä lasta ja perhettä auttaakseen, ovat johtaneet lapsen osalta luottamuspuolaan aikuisia ja viranomaisia kohtaan.

Ne haastateltavat, jotka olivat olleet lastensuojelun asiakkuudessa, pohtivat sitä, että lastensuojelun toimenpiteitä olisi pitänyt tehdä jo aikaisemmin. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia olisi pitänyt tehdä lapsista enemmän, jotta tieto perheen tilanteesta olisi välittynyt sosiaalihuoltoon. Myös tässä korostuu perheen ulkopuolisten aikuisten vastuu lähipiirissä, herätysliikkeessä, sekä esimerkiksi opetustoimissa ja terveydenhuollossa.

H1: Niitä lastensuojeluilmoituksiakin olisi pitänyt tehdä enemmän ja aikaisemmin. Mutta sitten se ei liity kyllä sitten lastensuojelun toimintaan vaan siihen, että sitä tietoa ei edes mennyt sinne asti. --- Mä jälkeenpäin mietin sitä, että miten se (lastensuojeluilmoitus) on tehty vaan yhdestä sisaruksesta, koska jos tapahtuu tuommoista lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa, niin eikö siinä tilanteessa pitäisi olla huoli kaikista, eikä vaan niin kuin yhdestä.

Avun saamisen esteet liittyivät myös siihen, että perheen kaikista sisaruksista ei välttämättä kirjattu lastensuojeluilmoituksia perheen haasteisiin liittyen. Erityisesti niissä tilanteissa, joissa perheen haasteiden voidaan katsoa koskettavan kaikkia perheen lapsia, toimintatapa herättää kysymyksiä monilapsisten perheiden mahdollisuudesta yhdenvertaiseen apuun yhteiskunnalta.

Avun saamisen esteet liitettiin haastateltujen kertomuksissa usein perheen vanhempien epäluottamukseen herätysliikkeen ulkopuolisiin viranomaisiin. Epäluottamuksen katsottiin olevan yleistä, minkä takia ”epäuskovaisiin” viranomaisiin ei luotettu kuin pakon edessä. Joissain tilanteissa lapsi ei ollut välttämättä yksinkertaisesti uskaltanut kertoa kenellekään kodin ulkopuoliselle aikuiselle kotioloista. Lapsia on saatettu painostaa vaikenemaan kodin asioista vanhempien ja toisinaan myös sukulaisten toimesta.

H4: Siitä mulle on puhuttu, että mun toiminta on yrittänyt horjuttaa meidän perheen asemaa siinä yhteisössä

H9: Se oli myös se äitin asenne. Jumalattomille ihmisille nyt kertomaan uskovaisen perheen asioista.

Perheessä on voitu ajatella ulkopuolisille puhumisen vievän katsetta maallisiin asioihin oleellisista uskoon liittyvistä asioista. Epäluottamuksen lisäksi kertomuksissa nousi esiin lastensuojeluun liitetty häpeä ja stigma vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, joiden vuoksi perheiden tuen tarpeita oli piiloteltu. Tuen tarpeita piilottelemalla on suojeltu sekä vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen mainetta yhteiskuntaan nähden, sekä perheen omaa asemaa herätysliikkeessä. Lapsi on voinut olla tietoinen perheen asemasta herätysliikkeessä ja kokea velvollisuutta vanhemman aseman suojelemisesta ja turvaamisesta. Vanhempaa on suojelut esimerkiksi vaikenemalla ja valehtelemalla perheeseen liittyvistä asioista.

H1: Mun muistaakseni nimenomaan siitä lastensuojelun asiakkuudesta ei saanut puhua ollenkaan, mutta sitten vaikka siitä, että mulla oli psykiatrian hoitokontakti, niin siitä sai puhua. --- psykiatrian asiakkuus pystytään yksilöimään muhun. Mutta sitten lastensuojelun asiakkuus on se, että perheessä ei välttämättä toimi kaikki ihan niin kuin pitäisi.

Häpeä lastensuojelusta uskonnollisessa yhteisössä näkyi esimerkiksi siinä, että lastensuojelun asiakkuudesta ei saanut puhua perheen ulkopuolisille, sillä se olisi kertonut perheen

ulkopuolisille siitä, että perheessä ei ole asiat hyvin. Haastateltavien mukaan turvautuminen lastensuojeluun ei ole välttämättä ollut sallittua ja liikkeen sisällä korostettiin sitä, että jumala antaa kannettavaksi jokaiselle sen verran mitä ihminen jaksaa. Tällöin myös oman perheen haasteiden kanssa pitäisi itse tulla toimeen.

Vanhempien suhtautumiseen lastensuojeluun vaikuttaa myös se, että herätysliikkeessä saatetaan ajatella, etteivät viranomaiset tiedä lapsista, kun he eivät kuulu samaan vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen ja uskoon. Herätysliikkeessä korostuu ajatus lasten asemasta puhtaina ”taivaan taimina” ja jos viranomaiset toimivat tietämättöminä omista synneistään, ei heillä voi myöskään olla ymmärrystä lapsen jumalallisesta olemuksesta ja lapsen parhaasta.

Viranomaisten ja herätysliikkeessä auktoriteettiasemassa olevien puhujien toiminta erityisesti pienillä paikkakunnilla on asia, joka saattoi vaikuttaa myös avun saamiseen. Kun pienellä paikkakunnalla saman lapsen asioita käsitellyt sosiaalityöntekijä ja poliisipäällikkö ovat kuuluneet vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen ja olleet vanhempien tuttuja ja ystäviä, on herännyt pohdintaa siitä, onko virkaan kuuluvia tehtäviä hoidettu asiaankuuluvalla tavalla, kun tutkintapyyntöjä lapseen kohdistuvasta väkivaltaepäilystä ei ollut tehty. Myös vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen puhujien setviessä vanhempien parisuhteen haasteita on haastateltavien mukaan heille tullut tietoon asioita, joista olisi tullut ilmoittaa viranomaisille, mutta haastateltavien kertomuksissa näin ei oltu tehty.

H4: Mun isosisko on kerran soittanut poliisit paikalle, kun mun isä on ollut väkivaltainen. Ja silloinkaan se ei edennyt mihinkään. Ja sen mun asuinkunnan poliisipäällikkönä oli myös lestadiolainen mies, joka oli meidän isän ystävä. Ja mä en tiedä oliko sillä sitten vaikutusta johonkin.

H2: Mutta en tiedä kuinka paljon on tiedetty ja veikkaan, että vaikka just nämä seksuaaliset hyväksikäytöt, niin veikkaan että niitä ei ole välttämättä ollut helppo jakaa, että ei varmastikaan ihan kaikkea. Mutta varmastikin ihan tarpeeksi, että siitä olisi pitänyt tehdä niillä jo kaikki lastensuojeluilmoitukset ja rikosilmoitukset, kun alaikäisiä liittyy.

Avun saamista mahdollistavat tekijät

Niissä perheissä, joissa lastensuojelun tukitoimet oli aloitettu, lähipiiriin kuului läheisiä, naapureita tai esimerkiksi koulun tai terveydenhuollon ammattilaisia, jotka olivat huolissaan perheen ja lasten tilanteesta ja tekivät tästä lastensuojeluilmoituksia. Erityisesti koulun henkilökunnan merkitys oli suuri siinä, miten haastateltavat päätyivät avun pariin. Esimerkiksi koulun terveydenhoitajasta tai kuraattorista saattoi muodostua lapselle läheinen ja luotettava

aikuinen, joka ohjasi lasta hakemaan apua ja puhumaan sosiaalitoimessa perhetilanteestaan, tai teki lastensuojeluilmoituksia lapsesta. Yleensä näissä tilanteissa lapsen oma pahoinvointi on ollut tekijä, joka on kiinnittänyt terveydenhuollon avun tarpeen myötä huomion perhetilanteeseen. Vain yhden haastatellun perheessä oli ollut lastensuojelun apua ”aina”, eli koko lapsuusajan. Lastensuojeluilmoituksia on usein tehty toistuvasti lapsesta koulusta ja osastohoidosta.

Lastensuojeluilmoitukset eivät kuitenkaan automaattisesti johda lastensuojelun asiakkuuteen, vaan haastateltujen mukaan sillä on ollut suuri merkitys, onko lapsi uskaltanut kertoa sosiaalityöntekijöille perheen ongelmista, tai onko vanhemman kertomusta uskottu enemmän kuin lapsen.

H4: Multa muistaakseni kysyttiin siinä tilanteessa, että haluatko sä, että isä menee ulos. Mutta kun ei mulla ollut sellaista tilannetta, missä mä voin asettua häntä vastaan. Se olisi pitänyt sen aikuisen ottaa siinä se vastuu siitä, että käskää isän ulos siinä tilanteessa, eikä silleen, että multa kysytään ja mulle annetaan se vastuu.

Osaa lapsista ei tavattu ollenkaan lastensuojeluilmoituksen käsittelyssä ilman vanhemman läsnäoloa, mikä on johtanut siihen, että lapsi ei ole uskaltanut puhua perheen asioista. Lastensuojelun työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kohtaamiset ovat ylipäättään olleet tilanteita, jotka ovat jääneet haastateltavien mieleen.

H1: Mä en muistaakseni uskaltanut puhua siellä oikeastaan ollenkaan ja mä olin tosi lukossa, koska se oli jotenkin tosi pelottava tilanne.

H4: se lastensuojelun työntekijä jutteli isän kanssa ja isä oli kaikesta vaan silleen, että ”ei pidä paikkaansa, ei pidä paikkaansa, ei pidä paikkaansa” ja sitten tota se lastensuojelun työntekijä siinä tilanteessa sanoi mulle, että sun pitää nyt puhua, jos tää ei ole totta. Ja enhän mä siinä, kun isä oli siinä seurassa, niin sanonut yhtään mitään ja sitten mä olin vaan hiljaa se koko ajan. Ja sitten me menttiin kotiin ja se oli siinä.

Useimmiten lastensuojelun sosiaalityöntekijän kohtaaminen on ollut pelottava ja jännittävä tilanne, sillä lapsia oli peloteltu vanhempien toimesta ja painostettu olemaan puhumatta perheen asioista. Lastensuojeluilmoituksen käsittely saattoi olla sellainen tilanne, että lapsi ei uskaltanut puhua itse ollenkaan. Lastensuojeluilmoitusten pitkät käsittelyajat ovat vaikuttaneet myös siihen, miten perheen haasteita on pystytty käsittelemään. Niissä tilanteissa, joissa vanhempia oli tavattu ennen lasta, olivat vanhemmat saattaneet painostaa lasta olemaan kertomatta kodin asioista sosiaalityöntekijälle. Perheen asioista puhuminen on voinut olla asia, joka kostautuu lapselle kotona. Lasta on voitu aikaisemmin esimerkiksi rangaista siitä, jos esimerkiksi

psykiatrian hoitokontaktille on kertonut liikaa perheen tilanteesta. Vanhempien suhtautuminen lastensuojeluun on ollut haastateltavien mukaan hyvin negatiivista, kun perheen ongelmat ovat tulleet tietoon sosiaalitoimeen. Vaikka lapsi ei olisi uskaltanut aluksi puhua perheen asioista, on toistuvien lastensuojeluilmoitusten myötä perheen tilanne silti saattanut lopulta selvitä viranomaisille.

Suuri perhekoko on haastateltavien kertomuksissa vaikuttanut siihen, kuinka kokonaisvaltaisesti perheen tilannetta on lastensuojeluilmoitusten tiimoilta selvitetty, tai minkälaisia tukitoimia perheessä on mietitty. Arviointia on saattaneet lisäksi vaikeuttaa vastahakoiset vanhemmat.

H1: Se (lastensuojelun asiakirjojen lukeminen) on auttanut muistamaan asioita, joita mä en ole ehkä muistanut itse, mutta sitten se on ehkä aiheuttanut sen, että miksi jossain tilanteessa ei ole vaikka puuttuttu enempiä. Koska niiden paperien perusteella siinä on ihan perusteet. Että miksi ei ole sitten lähdetty selvittämään kokonaisvaltaisesti sitä tilannetta. Toki mä tietyllä tavalla ymmärrän sen, että meitä on 11.

H2: Ehkä musta tuntuu, että se vaikutti silleen, että kun oli niin iso perhe, niin meidän perhe oli niin iso semmoinen ”ongelmapommi”. Kun on 12 lasta, että mullakin oli kuusi pienempää sisarusta ja meillä itse asiassa asu kaikki kotona silloin kun mä lähdin kertomaan asioista. Niin sitten ne on varmaan ollut vähän silleen, että aika vaikea puuttua. Tai mihinkäs sijoittaa yhtäkkiä kahtatoista lasta tai minkälaisia tukitoimia.

H4: Kun meitä lapsia on kymmenen ja mä olin ainoa kenestä oli tehty lastensuojeluilmoitus, niin sitten iskä saikin sen käännettyä sillä tavalla, että mä oon vaan niin vaikea lapsi. Että kyllä sitten muistakin olisi tehty lastensuojeluilmoituksia, jos oikeasti olisi jotain perää.

Tukitoimien viivästymiseen on saattanut vaikuttaa vanhempien kielteinen suhtautuminen lastensuojeluun ja perheen ongelmien peittäminen. Haastateltavat ovat pohtineet sitä, onko lastensuojelussa helpommin luovutettu suureperheen suurien ongelmien äärellä ja vanhempia ehkä haluttu tällöin helpommin uskoa, esimerkiksi kertomusta siitä, että koska vain yhdestä lapsesta oli tehty lastensuojeluilmoituksia, johtui se lapsen vaikeudesta eikä perhetilanteesta.

Suuri perhekoko on haastateltavien mukaan saattanut vaikuttaa siihen myös siihen, miten lapsi on kohdattu lastensuojelussa. Osa haastateltavista kertoi, että kokee ettei tullut lastensuojelussakaan kohdattuna yksilönä, vaan sisarusten asioita niputettiin yhteen helposti, vaikka sisarukset olisivat olleet hyvin erilaisia ihmisiä. Moni haastateltava toi esiin, että isossa perheessä keskitytään usein äänekkäämpiin lapsiin ja osa lapsista voi jäädä vaille.

Kiireellinen sijoitus tai kotoa muuten pois muuttaminen on ollut haastateltaville asia, joka toisaalta on ollut pelastava tekijä, mutta toisaalta myös osalle rikkova kokemus.

Rikkonaisuutta tuottivat sijaishuoltopaikkojen vaihdokset, tai asumisjärjestelyiden määräaikaaisuudet, jonka jälkeen nuori palasi turvattomaan kotitilanteeseen. Vaikka sijoituspaikkaan ei olisi oltu tyytyväisiä, saatiin todeta, että kotona vanhemmilla ei myöskään olisi ollut resursseja huolehtia.

H1: Se kiireellinen sijoitus oli varmaan siinä tilanteessa asia, mikä ehkä pelasti mut siinä vaiheessa. Mutta siihen olisi pitänyt puuttua paljon aikaisemmin.

Sijoituspaikkoja etsiessä osan kohdalla oli pyritty etsimään vanhoillislestadiolaista sijaisperhettä, mutta tällaista ei ollut löytynyt. Jokainen kotoa pois sijoitettu haastateltu koki sijoituksen olleen tarpeellinen ja jossain määrin myös hyvä tukitoimi. Osan mukaan kiireellinen sijoitus olisi pitänyt tehdä jo aikaisemmin. Vasta kotoa pois sijoitettuna lapsi on saattanut pystyä puhumaan kotona tapahtuneista väkivaltatilanteista. Yhden haastateltavan mukaan perhetyöllä olisi voinut auttaa perhettä kiireellisen sijoituksen sijaan, mutta perheen kokonaistilanteen olisi tullut tällöin olla tiedossa.

Yksi haastateltavista kertoo olleensa erityisen itsenäisen ja pärjäävä ikäänsä nähden, jolloin sosiaalityöntekijät olivat sijoittamisen vaihtoehtona antaneet hänen muuttaa jo yläkouluikäisenä omilleen. Tämä oli ollut toisaalta helpotus vaikeassa kotitilanteessa, mutta toisaalta haastateltava oli myöhemmin miettinyt sitä, miksi hänelle ei ollut yritetty löytää sijaisperhettä. Haastateltava oli muuttanut yhdessä täysi-ikäisen sisaruksensa kanssa, mutta joutunut tosiasiallisesti sisaruksen traumataustan vuoksi kantamaan reippaampana vastuuta yhteisistä asioista, kuten esimerkiksi laskujen maksamisesta ja taloudesta.

H2: Ainoa mikä on vähän itsellä semmoinen, että toisaalta harmi, että kukaan ei koskaan ehdottanut vaikka sijaisperhettä, tai jotain semmoista. Koska kyllähän niin kun 13–14-vuotiaskin voidaan sijoittaa. --- Olisihan se ollut parempi, jos mulla olisi ollut sijaisperhe ja mut olisi sijoitettu. Niin mä olisin saanut kaikki jälkihuollot ja sitten olisi ollut mahdollisuus myös vähän semmoiseen huolenpitoon.

Haastateltava pohti sitä, että sijoituspäätöksen tekemättä jättäminen vei pois häneltä mahdollisuuden jälkihuoltoon ja lastensuojelun tukeen aikuistuessaa. Haastateltava koki aikuisena jääneensä hyvin yksin ja pohti, että sosiaalityöntekijät todennäköisesti ajattelivat siskon huolehtivan hänestä yläkouluikäisenä, kun todellisuudessa asiat menivät juuri päinvastoin. Haastateltava kertoi toivovansa, että sijaisperheen mahdollisuutta olisi edes mietitty.

H2: Itse olin sitten omille sisaruksilleni ”äiti” tosi pitkälti. Niin silleen olin aika tiiviisti yhteyksissä, vaikka näiden laitosten kanssa. Ja tää toinen

pikkuveli kävi kaikki viikonloput meillä sitten viikonloppulomilla. Niin, ne kokemukset lastensuojelulaitoksista oli tosi huonoja ja jotenkin aika surullisia.

Ylipäättään osa haastateltavista on kantanut liiallista vastuuta pienemmistä sisaruksistaan perheissään. Vastuunkanto on saattanut näkyä myös siinä, että isosisarukset ovat olleet tiiviisti mukana pienempien sisarusten lastensuojelun työskentelyssä. Pienemmät sisarukset ovat saattaneet viettää kotilomat sijoituspaikastaan alaikäisen isosisaruksen luona. Itsekin vielä alaikäinen lapsi on tilanteessa kantanut liiallista vastuuta ja henkistä kuormitusta esimerkiksi pienempien sisarusten vaikeista kokemuksista sijaishuoltopaikoissa.

Hyvänä tukitoimena lastensuojelusta oli koettu esimerkiksi tukiperhe. Yhden haastateltavan mukaan vanhempien kynnystä tukiperheen hyväksymiselle oli voinut madaltaa tukiperheen kuuluminen samaan herätysliikkeeseen. Lisäksi hyvänä vanhempien jaksamista helpottavana tukitoimena näyttäytyi lähes kaikkien haastateltavien perheissä kodinhoitaja tai kotipalvelun tuki. Näitä palveluita on ollut saatavilla myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Osa pohti sitä, että olisi voinut hyötyä esimerkiksi tukihenkilöstä vaikeassa perhetilanteessa.

Uskonnollisen taustan huomioimiseen liittyen haastateltavat pitivät tärkeinä sen, että suurperheen vanhempien kuormitus ja väsymys otetaan todesta. Vanhempien uupumus vaikuttaa lasten kaikkeen hyvinvointiin ja lasten suuri lukumäärä on lisännyt perheen tuen tarpeita. Erityisesti perheenäitien kokema kuormitus tulisi ottaa huomioon, sekä sukupuolittuneiden vanhemmuuden roolien ja epätasaisen kuormituksen mahdollisesti aiheuttama kitka parisuhteessa ja arjen strukturissa. Tuen tarpeita lisäsivät myös taloudelliset vaikeudet, vanhempien mielenterveyden ongelmat ja erityislapset perheessä.

H9: Se, että niitä lapsia on niin monta, niin toki sehän voi olla muussakin kuin vanhoillilestadiolaisessa liikkeessä jos lapsia on monta. Mutta vanhoillilestadiolaisessa liikkeessä kun lapsia on noin monta, niin niitä kaikkia lapsia ei ole välttämättä edes haluttu. Vaan koska tuossa liikkeessä ollaan, niin siksi niitä lapsia täytyy tehdä. Ei ole niitä resursseja välttämättä vanhemmilla sitten hoitaa niitä kaikkia lapsia kunnolla tai ei välttämättä edes halua, tai jaksaa antaa lapsille sitten semmoista huomiota tai huolenpitoa mitä ne kaipaisi.

Osa haastateltavista toi esiin, että vanhemmat eivät olisi halunneet niin montaa lasta, kun perheeseen oli syntynyt. Tällaisissa perheissä vanhempien jaksaminen tai motivaatio lastensa hoitamiseen voi olla merkittävästi heikentynyttä.

Joissain tilanteissa haastateltavat kokivat, että lastensuojelun työntekijät eivät ole välttämättä uskaltaneet puuttua perheen vakaumuksen vaikutuksiin perhetilanteeseen. Perheen arjesta ei välttämättä ole selvitetty esimerkiksi sellaisia yksityiskohtia liittyen suurperheen

dynamiikkaan, jotka liittyvät lapsen kotitöihin ja kotona kantamiin vastuisiin. Kotityöt, jotka kuormittivat haastateltavia lapsuudessa liikaa, liittyivät erityisesti sisarusten hoitoon, mutta myös kotitöiden suureen määrään suurperheessä. Toisaalta kokemuksia oli myös siitä, että suurperheen arjen kuormitus on huomioitu lapselle lastensuojelun työssä.

H8: Me ollaan juteltu sossujen kanssa siitä, että mitä kotona voisi tehdä toisella tavalla. Ja silloin mulle annettiin oma huone ja siitä jotenkin vähennettiin näitä kaikkia kotitöitä.

Yksi lastensuojelun asiakkuudessa ollut haastateltava kertoo, että uskomiseen liittyvät asiat oli nostettu rohkeasti puheeksi nuorisokodissa ja hän oli saanut puhua vapaasti uskoon liittyvistä ajatuksista. Haastateltavan kertomista asioista keskusteltiin vanhempien kanssa myös yhdessä ja perheen uskonnollinen tausta huomioitiin hyvin. Haastateltavan mukaan uskontoon liittyvää keskustelua olisi tärkeää käydä lapsen kanssa työntekijöiden toimesta, sillä monesti vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä uskontoon liittyvää keskustelua ei voi hänen kokemuksensa mukaan käydä edes kotona.

H9: Mun mielestä kun se oli kumminkin osa ongelmaa tää tuommoiseen liikkeeseen kuuluminen, niin mun mielestä se oli sitten hyvä, että sitä myös käsiteltiin sitten niissä palaverissa, eikä oltu hiljaa sen aiheen ympärillä ihan vaan koska se on tämmöinen uskonnollinen asia.

Hengelliseen väkivaltaan puuttumisessa tulisi olla haastateltavien mukaan varovainen, sillä perheen kotona on saatettu rangaista lasta siitä, että kodin asioista on kerrottu ulkopuolisille. Hengellisestä väkivallasta puhuminen voi aiheuttaa lapselle turvallisuusriskin. Hengellisestä väkivallasta tulisi siksi puhua ensin lapsen itsensä kanssa ennen vanhempien kanssa puhumista.

H1: jos mä olisin puhunut yhtään enempiä, niin se olisi saattanut olla mulle aika vaarallista. Sen takia mä ehkä ajattelen, että siihen hengelliseen väkivaltaankin puuttumisessa pitäisi olla tosi varovainen, koska se että jos lapsi siitä uskaltaa jostain kertoa tai ylipäänsä edes tunnistaa, että se on väärin --- niin sen lapsen turvallisuus pitäisi sitten pystyä varmistamaan.

Hengelliseen väkivaltaan voisi haastateltavien mukaan puuttua vain niin, että ymmärretään uskonnollisen yhteisön toimintatavat ja taustatekijät ja sitten osataan tunnistaa se mihin tulisi puuttua. Haastateltavat kuvailivat sitä, että ovat pienestä asti kasvaneet tietynlaiseen ajatusmaailmaan ja uskontoon ja monilla siihen on liittynyt pelkoa ja osalla myös pelottelua. Tämä on voinut näkyä esimerkiksi pienen lapsen yrityksinä pelastaa tai käännättää ihmisiä, jotka eivät ole uskomassa samalla lailla kuin he. Moni totesi, että hengellistä väkivaltaa olisi voinut yhtä lailla toteuttaa myös muissa uskonnoissa. Haastateltavien mukaan hengellistä

väkivaltaa voisi kartoittaa esimerkiksi kysymällä lapsen anteeksipyyntökäsityksestä, tai siitä miten riitoja sovitaan kotona.

Moni haastateltava kertoi joutuneensa antamaan anteeksi sellaisia asioita, joita ei olisi halunnut ja että näitä asioita olisi ehkä pitänyt päästä käsittelemään aikuisjohtoisesti. Hengellisen väkivallan kokemuksiin olisi tarvittu varmistusta ja vahvistusta esimerkiksi siitä, että lapsi ei ole paha, tai tehnyt väärin, kun on kertonut asioista, eikä lasta hylätä, vaikka perheen ongelmista puhuisi. Moni kantoi pitkään sisällään väkivaltaan liittyviä kokemuksia ja häpeän ja syyllisyyden tunteita.

Haastateltavat ajattelivat myös, että sosiaalityöntekijä voisi antaa tietoa hengelliseen väkivaltaan liittyen lapsille ikätasoisesti, mutta tietoa voisi välittää myös herätysliikkeessä oleville vanhemmille. Lasten kanssa voisi puhua kannustavasti ja rohkaisevasti sanoittaa esimerkiksi sitä, että väkivallan kokeminen on väärin, tai että väkivallasta puhuminen on hyvä asia ja oikea teko. Lasten kanssa voisi esimerkiksi puhua ihmisoikeuksista ja lapsen oikeuksista. Hengellisen väkivallan ilmiö tulisi haastateltavien mukaan ottaa puheeksi myös vanhempien kanssa. On mahdollista, että vanhempi ei aidosti tiedosta tai tunnista hengellistä väkivaltaa omassa toiminnassaan. Eräs haastateltavista pohti, että vanhempia voisi valistaa esimerkiksi jonkinlaisella tietopakettilla, johon on koottu tietoa hengellisestä väkivallasta esimerkkeineen. Tällöin tietoa voisi välittää vanhemmille hienotunteisesti.

H5: Hypoteettisesti olisi vaikka ison perheen äiti ja hänen kanssaan puhuttaisiin jaksamiseen liittyvistä asioista. Hän olis kertonut sen, että hänellä on paljon jaksamiseen liittyviä asioita. Niin sanoa ääneen, että tiedäthän, että sulla on täysi oikeus sun kehoon.

H7: Jos ne lapset saa kuulla edes yhden aikuisen suusta, että hei että tää mitä mä koen ei ole OK itse asiassa niin se voi olla, että se muuttaa sen lapsen koko tulevaisuuden. Koska esimerkiksi mä oon itse hävennyt ja syyttänyt itseäni 17-vuotiaaksi asti siitä, että mua on väkivaltaisesti kohdeltu kotona.

Haastateltavien mukaan se, mikä muissa perheissä on lapselle normaalia käytöstä, voi vanhoillislestadiolaisessa perheessä olla pahinta mitä lapsi voi tehdä. Jos lapsi käyttäytyy yhteisön sääntöjä vastaan niin se voi vaikuttaa voimakkaasti lapsen asemaan perheessä.

H4: Mun kokemus tosta että tavallaan yhdestä lapsesta on tullut sellainen silmätikka ja sellainen musta lammas perheessä, niin se on aika yleinen.

H5: Mua on ainakin ja tiedän että monia muitakin liikkeessä olevia nuoria on just silleen semmoisista tosi arkisista ja tavallisista asioista, ja tarpeista ja haluista ehkä silleen nöyryytetty. Olet kuunnellut musiikkia, muuta kuin

klassista musiikkia, siis pop-musiikkia. Oot käynyt kattoo jonkun elokuvan, tai oot kiroillut, tai oot pussaillut sun poikaystävän kanssa.

Erityisesti lastensuojeluilmoitukset lapsista, jotka ovat jättäneet herätysliikkeen, tulisi haastateltujen mukaan ottaa vakavasti, sillä lapsella voi olla todella vaikea asema kotona, mutta lapsi voi olla vielä liian nuori muuttamaan pois. Tiiviin yhteisön aiheuttamat paineet toimia yhteisten sääntöjen mukaan pitäisi ottaa huomioon.

Myös niissä tilanteissa, joissa vanhemmista toinen kuuluu herätysliikkeeseen ja toinen ei, voi syntyä lapsen kasvua ja kehitystä vaarantavia ristiriitoja ja erilaisia paineita lapsen maailmankatsomukseen liittyen. Tällaisessa tilanteessa edelleen herätysliikkeeseen kuuluva vanhempi saattaa esimerkiksi syyttää herätysliikkeestä irtautunutta vanhempaa lapsen vaikuttamisesta.

H9: Kyllä se vaikutti siellä lastensuojelussa silleen, että esimerkiksi palaverissa niin iskä syytti just äitiä mun manipuloinnista, kun mä en jakanut niitä liikkeen arvoja. Niillä sosiaalityöntekijöillä oli siinä tietenkin tällainen vähän vaikea tilanne, että miten ne asennoituu. Kun sitten mun mielestä mä en ollut mitenkään manipuloitu, vaan olin ihan omilla aivoillani sen ajatellut, että en jaa niitä arvoja.

Tällaisessa tilanteessa yhden haastateltavan perheessä oli aloitettu perhetyö, jossa käsiteltiin myös uskoon liittyviä asioita. Haastateltava kertoi, että hänen mielestään sosiaalityöntekijät kohtasivat tilanteen hyvin, suhtautumalla neutraalisti, mutta lasta ymmärtäen. Haastateltavan mukaan sosiaalityöntekijät ymmärsivät, miten kaoottinen ja ristiriitainen tilanne vaikutti lapsen hyvinvointiin ja mielenterveyteen, kun siihen liittyi sekä vanhempien ero avioliitosta, että toisen vanhemman ero herätysliikkeestä.

Sekä herätysliikkeestä eronneet haastateltavat, että edelleen herätysliikkeen kuulunut haastateltava olivat sitä mieltä, että avain perheiden auttamiseen olisi ennakkoluuloton ja avoin, jopa ”tietämätön” suhtautuminen, sekä asioista rohkeasti kysyminen. Perheiden välillä on eroja ja perheiden sisällä vaikkapa sisarusten kokemukset voivat olla hyvin erilaisia keskenään. Avoin ja ennakkoluuloton suhtautuminen on tärkeää myös sen vuoksi, ettei perheitä peloteta pois palveluista. Myös lasten kohtaamisessa on tärkeää, että lapselle ei synny olo, että pitäisi jotenkin valita puolensa tai olla ”petollinen” omalle uskonnolle.

Moni haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on oppiin liittyviä riskejä ja toimintamalleja, jotka ovat jopa vaarallisia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Haastateltavat toivat esiin, että on ymmärrettävä se miten lapset eivät ole valinneet perheen uskonnollista vakaumusta ja että esimerkiksi ajatus siitä että jumala

varjelee voi johtaa siihen, että vanhempi ei laiminlyö lasten turvallisuudesta huolehtimisen konrkeettisesti.

H10: Siinä on ihan siis tämmöisiä ihan turvallisuusriskejä, että kyllä siellä aika paljon luotetaan siihen, että ”taivaan isä varjelee”. Sä menet kylään johonkin isoon perheeseen, niin siellä saattaa olla trampoliinilla, jossa ei ole turvaverkkoa, niin siellä saattaa olla kaikki lapset yksivuotiasta 10-vuotiaaseen kerralla. Tai ihan vaikka semmoinen, että saattaa pienet lapset olla keskenään pihalla, eikä niitä kukaan aikuinen ole siellä vartioimassa. Ja tämmöisiä just, että mitä lapset keskenään tekee. Vanhemmilla ei riitä silmät joka paikkaan.

4.4. Kertomukset toipumisesta ja selviämisestä

Lapsuuden kokemukset näyttäytyivät haastateltaville ristiriitaisina. Monella hyvät ja turvalliset muistot sekoittuivat perheessä koettuihin ongelmiin. Jokainen haastateltu oli käsitelty lapsuuttaan aikuisena terapiassa. Monelle oli ollut tärkeää päästä keskustelemaan aikuisena omien vanhempien kanssa lapsuudenperheessä tapahtuneista asioista. Osa haastatelluista kertoi, että vanhemmat eivät kuitenkaan ole pystyneet heidän toivomaansa keskusteluun. Osa kertoi, että lapsuudenkokemukset ovat hitsanneet osaa lapsuudenperheestä myöhemmin hyvinkin tiukasti yhteen.

H4: Mun lapsuuden perhe on samaan aikaan parasta, mitä mun elämässä on ikinä tapahtunut ja pahinta, mitä mun elämässä on ikinä tapahtunut.

H4: Mä oon itse käynyt pitkät psykoterapiat tästä. Oon yrittänyt saada iskää sinne mukaan, koska mulle olis tosi tärkeätä se, että iskä joskus edes kerran myöntäisi tavallaan sen, että se on toiminut väärin.

Yhteisöllisyydestä tunnistettiin hyvät, mutta myös huonot puolet. Yhteisö saatettiin kokea jossain määrin fyysisesti turvalliseksi, mutta ei välttämättä henkisesti. Moni kertoi surun, vihan ja turhautumisen tunteista, jotka liittyvät lapsuuteen, vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen ja yhteiskunnan rakenteisiin. Osa haastateltavista pohti evankelis-luterilaisen kirkon vastuuta siihen kuuluvan herätysliikkeen toimintaan liittyen.

Haastateltavat jakautuivat sen suhteen, kokivatko he aikuisena saaneensa herätysliikkeestä lapsuuteensa hyviä, tai kasvuaan tukevia asioita. Osa haastatelluista kertoi, että ei ole saanut vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä lapsuuteensa mitään hyvää ja kertoi toivovansa, että olisi voinut elää minkä tahansa muun lapsuuden. Osa puolestaan näki herätysliikkeessä puutteista huolimatta myös hyviä asioita, kuten sisarusuhteet, sekä laajat ystävaverkostot.

H5: Mun kaikki ystävät on entisiä lestadiolaisia, sateenkaari-ihmisiä, me connectataan jollain tosi omalla tavalla. Koska meillä on jotenkin kaksi tällaista vähemmistötaakkaa kannettavana, niin meillä on myös semmoinen joku tosi spesiaali yhteys.

Vaikka haastateltu olisi myöhemmin irtautunut liikkeestä, niin on koettu, että valtaväestöön verrattuna kontaktit ja ystäväpiirit saattavat olla laajemmat. Tausta vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä näkyy yhdistävänä tekijänä myös herätysliikkeen jättämisen jälkeen.

Omatoimisuus ja selviytyminen, työn tekeminen, sekä vastuun kantaminen ovat adjektiiveja, jotka toistuvat haastateltujen kertomuksissa. Nämä ovat piirteitä, joita moni arvostaa edelleen, vaikka osa tunnisti myös liiallisen pärjäämisen haittavaikutukset elämässään. Myös esimerkiksi musikaalisuus ja musiikki yhdistettiin osaksi sitä hyvää mitä vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä oli lapsena saatu.

Herätysliikkeestä lähteneistä moni kertoi siitä, miten osa toipumista on ollut myös oman toimijuuden takaisin ottaminen. Tämä on voinut näkyä aikuisena alisteisesta roolista kieltäytymisenä. Toimijuus liittyy tilanteisiin, joissa on uskallettu tehdä omannäköinen valinta omassa elämässä suvun tai vanhoillislestadiolaisen yhteisön painostuksesta huolimatta.

H4: Kun se on niin jotenkin patriarkaalinen yhteisö, niin sitten se, että se oma rooli ja asema on ollut aina vähän semmoinen alisteinen. Niin mä huomaan, että se on jättänyt silleen jälkensä, että mä en kestä ollenkaan sellaisia tilanteita missä mä oon alisteisessa asemassa.

H5: Mä osallistuin vaikka nyt suviseuroissa siihen tarratoimikuntaan ja se oli mulle kanssa semmoinen jotenkin korjaava kokemus. Tavallaan sellainen, että mä saan puhua, mua ei hiljennetä, kukaan ei jotenkin pienennä mua. Tää on mun semmoisessa parantumisessa yksi vaihe ja toivoisin, että aika sieltä loppupäästä tää vaihe olisi ja siltä se tuntuukin, että olisi sen prosessin loppupäästä --- jos olisi vaikka lapsena kävellyt seurakunnalla ja tullut vaikka joku tämmöinen sateenkaariperheeseen liittyvä tarra vastaan tai vaikka itsetyydytykseen tai seksuaalioikeuksiin liittyvä tarra, niin se olisi ollut mulle ihan silleen jotenkin mullistavaa, koska siis tää olisi ollut just sitä informaatiota mitä mä olisin tarvinnut tosi paljon ja sitä ei silleen saanut mistään.

Moni haastatelluista koki, että tutkimushaastatteluun osallistuminen on toimijuutta lisäävä teko. Yksi haastatelluista oli osallistunut kesällä 2025 tarratoimikunta-nimiseen aktivistitoimintaan, jossa Suviseuroissa oli levitetty naisten, lasten ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia puolustavia tarroja seurakentällä. Haastateltu toteaa, että olisi itse lapsena tarvinnut monipuolisempaa tietoa naisten ja lasten ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksista, mitä suljettu yhteisö tarjosi.

Lastensuojelun kanssa tekemisissä oleminen on saattanut jatkua vielä aikuisiällä. Osa haastateltavista on aikuisiällä tehnyt omista alaikäisistä sisaruksistaan lastensuojeluilmoituksia. Näissä tilanteissa lastensuojelusta on voinut tulla myös välillisesti korjaavia kokemuksia, kun perheen haasteiden jatkuessa nuorempien sisarusten kohdalla perheen ongelmiin on puututtu aiempaa kokonaisvaltaisemmin.

H1: Tavallaan sitten siihen, mitenkähän ne silloin ne sosiaalityöntekijät sano sitä, että meidän vanhemmille pitää alkaa opettamaan tervettä vanhemmuutta ruohonjuuritasolta, että kasvatus ei voi perustua rangaistuksiin. Ja sitten siitä musta tuntuu, että se tilanne on ehkä vähän parantunut.

Aikuisena omien vanhempien toimintaa ja lapsuudenaikaisia väkivaltakokemuksia pohdittiin myös vanhempien rajallisuuden näkökulmasta. Vanhemmat on saatettu nähdä esimerkiksi uudesta näkökulmasta uskonnon ja oman lapsuutensa uhreina. Syntejä väkisin anteeksi saarnaavasta isoäidistä todetaan, että hän ei pysty muunlaiseen käytökseen.

H4: Meidän iskä ei siis pysty myöntämään koskaan omia virheitään.

H10: Mä ajattelen, että äiti ja isäkin on sen uskonnon uhreja. Mulla on tullut tosi iso semmoinen ymmärrys heitä kohtaan. Ja tietyllä tavalla mä tajuan, että he ovat myös itse oman lapsuutensa uhreja.

H7: Mummo esimerkiksi on semmoinen, että hän alkaa väkisin saarnaan syntejä anteeksi, kun näkee. Se on nykyisin mulle tosi neutraalimpaa, että hän ei pysty muuhun.

Osa haastateltavista pohti kokemaansa myös siitä näkökulmasta, että vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä olisi tapahtunut muutoksia kulttuurissa. Osa pohti sitä, että omassa lapsuudessa vanhoillislestadiolainen herätysliike on näyttäytynyt enemmän suljettuna ja säännöt ovat olleet tiukempia omassa lapsuudessa kuin nykyään. Sosiaalisen median ja internetin myötä lapset pysyvät enemmän kärryillä esimerkiksi musiikista ja muusta kulttuurista.

H3: Nykyään tuntuu, että on vähän ehkä pienempiä perheitä, monilla perheillä ei ole niin paljon lapsia.

H10: Sillä tavalla naisetän on nykyaikana, ne on alkanut ehkäisemään ja ei enää odota siihen, että tarvitsee saada lupaa joltakin puhujalta, että voinko ehkäistä.

Osa haastateltavista pohti myös muuttuvaa perhekokoa ja herätysliikkeessä olevien perheiden vanhempien suhtautumista ehkäisyyntä ja perhesuunnitteluun. Muuttunen suhtautumisen ja

pienemmäksi muuttuneiden perhekokojen ajateltiin vaikuttavan positiivisesti vanhoillislestadiolaisten perheiden lasten hyvinvointiin.

Aineistossa vain yksi haastateltu kuului edelleen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen ja vaikka moni lapsuudenkokemus oli hyvin samankaltainen kuin muilla haastateltavilla, nousi esiin tässä kertomuksessa erityisesti se, miten ihmissuhteet ja yhteisöllisyys vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä olivat olleet asioita, joihin lapsena oli voinut turvata, kun kotona oli epävakaata ja turvatonta. Huomionarvoista on myös se, että haastateltava kertoi perheessään herätysliikkeen sääntöjen noudattamiseen olleen vapaata ja rentoa verrattuna muihin perheisiin, herätysliikkeen toimintaan osallistuminen oli vapaaehtoista, eikä haastateltu kertonut kohdanneensa koskaan hengellistä väkivaltaa, vaikka tiesi ja tunnisti ilmiön.

5 Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tutkinut sitä, minkälaisia kokemuksia vanhoillislestadiolaisissa perheissä kasvaneilla on lastensuojelun asiakkuudessa olemisesta, tai tuen tarpeista lapsuudenperheessä. Haastateltavien kertomukset tuovat esiin sitä, miten kokonaisvaltaisesti lapsuus herätysliikkeessä on vaikuttanut haastateltavien kasvuun ja kehitykseen, sekä suhteeseen ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimustulosten perusteella vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on havaittavissa uskonnolliseen opetukseen ja rakenteisiin liittyviä riskitekijöitä lapsen kasvulle ja kehitykselle, sekä tekijöitä, jotka vaikeuttavat perheiden ja lasten pääsyä avun piiriin.

Lapsuus vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä muokkaa lapsen maailmankuvaa sellaiseksi, että hän oppii jakamaan ihmiset herätysliikkeeseen kuuluviin ja muihin, eli ”uskovaisiin” ja ”epäuskovaisiin”. Herätysliikkeeseen kuuluvat pelastuvat kuoleman jälkeen, kun taas liikkeen ulkopuoliset joutuvat helvettiin. Herätysliikkeen opetus määrittää monet yhteiskunnassa normatiivisina pidetyt asiat ja toimintatavat kielletyiksi. Perheiden suhtautuminen herätysliikkeen opetukseen ja sääntöihin vaihtelee kuitenkin jonkin verran, mikä voi tuottaa hyvin erilaisia kokemuksia herätysliikkeeseen kuulumisesta lapsuudessa. Kuolema ja tuonpuoleinen ovat lasten elämässä läsnä päivittäin, mikä voi aiheuttaa lapsessa pelkoa ja ahdistuneisuutta ja näkyä esimerkiksi pakonomaisena anteeksipyytelynä. Suurperheessä kasvava lapsi oppii toimimaan osana sisarusparvea ja saattaa kantaa liian suurta vastuuta omasta itsestä, kodin asioista, sekä nuoremmista sisaruksista. Moni koki jääneensä ilman riittävää yksilöllistä aikuisen hoivaa ja huolenpitoa. Herätysliikkeessä on vahvasti sukupuolituneet rakenteet, joihin lapsia kasvatetaan. Naisen ja tytön rooli näyttäytyy kapeana ja voi aiheuttaa lapselle haasteita, jos lapsen temperamentti tai kiinnostuksenkohteet eivät sovi herätysliikkeen ihanteisiin. Mahdollinen seksuaalivähemmistöön kuulumisen aiheuttaa vähemmistön sisällä vähemmistöön kuulumista, eli kaksinkertaista vähemmistötaakkaa.

Jokainen haastateltava oli kokenut lapsuudessaan väkivaltaa, tai altistunut sille. Väkivaltaan liittyi lähes kaikkien haastateltavien kohdalla hengellisen väkivallan ulottuvuus, sillä fyysistä väkivaltaa pyydettiin ja annettiin vanhoillislestadiolaisen kaavan mukaan anteeksi. Useimpien haastateltavien kertomuksissa lapsuudessa oli koettu ja altistuttu väkivallan eri muodoille. Vanhempien väkivaltaisen käytöksen nähtiin liittyvän suureen perhekokoon, vanhempien kuormitukseen arjessa ja vanhemmuuden epätasaiseen jakautumiseen. Hengellisen

väkivallan kokemukset liittyivät myös lapsen mielenterveyden haasteiden syntinä pitämiseen, sekä herätysliikkeen opetuksiin, joiden koettiin kontrolloivan erityisesti tyttöjä ja naisia.

Lastensuojelun asiakkuus alkoi useimmiten tilanteessa, jossa lapsi oireili voimakkaasti omalla käytöksellään ja mielenterveyden haasteilla. Avun saamisen kannalta kriittisiä henkilöitä olivat perheen sukulaiset ja muut läheiset, sekä terveydenhuollon ja koulun henkilökunta. Vaikka perheen ongelmia pyrittiin peittelemään ja salaamaan sekä viranomaisilta että vanhoillislestadiolaiselta yhteisöltä, oli lapsilla aina joku naapuri, läheinen tai ystävä, joka tiesi perheen ongelmista ja väkivallasta. Lastensuojelun asioiden selvittämisen onnistumiseen liittyivät erityisesti sosiaalityöntekijän rohkeus ottaa uskuntoon liittyvät asiat puheeksi ja lapsen kuuleminen ilman vanhemman läsnäoloa. Uskonnollisen taustan huomiotta jättäminen on voinut vaikuttaa esimerkiksi sopiviksi katsottujen lastensuojelun toimenpiteiden valitsemiseen. Esimerkiksi lapsen itsenäisen ja pärjäävän käytöksen takaa ei välttämättä ollut ymmärretty uskonnollisessa suurperheessä kasvamisen vaikutusta lapsen käytökseen ja sitä kautta ikätasoisien hoivan ja huolenpidon tarpeet ovat voineet jäädä piiloon. Sosiaalityön rooli korostuu hengelliseen väkivaltaan puuttumisessa ja tiedon välittämisessä hengellisen väkivallan muodoista ja lasten oikeuksista niin lapsille kuin vanhemmille. Avoin ja ennakkoluuloton suhtautuminen ja kiinnostus siitä, miten uskonto näkyy lapsen arjessa, voi tuoda tietoa myös perheen todellisista olosuhteista, sekä siitä, kokeeko lapsi hengellistä väkivaltaa.

Aikuistumisen myötä lapsuuttaan vanhoillislestadiolaisissa perheissä eläneet kokevat lapsuuden tiiviissä yhteisössä sekä taakkana, että voimavarana. Laajat sosiaaliset verkostot ovat saattaneet säilyä myös herätysliikkeestä irtaantumisen jälkeen. Moni oli yrittänyt ymmärtää vanhempiansa toimintaa pohtimalla omien vanhempiansa olleen yhtä lailla uskonnon ja oman lapsuutensa uhreja. Omista kokemuksista selviämistä edisti oman toimijuuden takaisin ottamisen kokemukset. Nuorempien sisarusten kohdalla lastensuojelu on voinut tuottaa myös jälkeinpäin korjaavia kokemuksia. Aineiston perusteella on mahdollista, että lapsuus uskonnollisessa yhteisössä on todennäköisemmin voimavara, jos perheessä uskonnon harjoittamiseen ei ole liittynyt pelottelua, painostusta, tai kokemuksia hengellisestä väkivallasta.

Se, että jokainen haastateltava kertoi iästään riippumatta samankaltaisista kokemuksista väkivaltaan liittyen, kertoo siitä, että herätysliikkeeseen kuulumisen ja suurperheessä kasvaminen voivat tuottaa joissain tilanteessa väkivaltaa yksilöä kohtaan. Myös kokemukset siitä, millä lailla vanhoillislestadiolainen yhteisö on suhtautunut perheiden ongelmiin ja esimerkiksi vanhempien välillä olleeseen väkivaltaan ovat hyvin samansuuntaisia tässä

tutkimuksessa aikaisempaan tutkimukseen verrattuna – haasteet ja ongelmat pyritään selvittämään ensisijaisesti uskonnollisen yhteisön sisällä. Samankaltaisista kertomuksista voi päätellä uskonnollisen yhteisön rakenteisiin toimintamekanismeja, jotka vaikuttavat koetun väkivallan taustalla. Johanna Hurtig (2013) käyttää tutkimuksessaan käsitettä rakenteellinen väkivalta kuvailemaan herätysliikkeeseen kuulumisen ja suurperheessä kasvamisen mekanismeja, jotka voivat tuottaa väkivaltaa yksilöä kohtaan (Hurtig, 2013, 136–137). Omassa tutkimuksessani lapsia väkivallalle altistavat rakenteet suurperheessä kasvamiseen ja vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen liittyen tulevat myös näkyviin. Tutkimustulosten perusteella ei voida olettaa, että jokainen vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvanut lapsi olisi kokenut väkivaltaa, sillä perheiden tilanteet ja yksilöiden ominaisuudet ja muut yksilön kokemukseen vaikuttavat tekijät vaihtelevat huomattavasti. Tutkimusaineistosta voidaan kuitenkin tunnistaa, minkälaisia erityispiirteitä ja erityisiä riskejä koettuun väkivaltaan voi liittyä uskonnollisessa kontekstissa. Tällöin voidaan kehittää sosiaalityön käytäntöjä tilanteissa, joissa väkivaltaepäilyä käsitellään suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvan lapsen ja perheen kanssa.

Suurimpina keskeisinä lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavina tekijöinä näyttäytyvät syntien anteeksiantamiseen liittyvä oppi, mahdollinen puutteellinen emotionaalinen yhteys vanhempiin ja vanhempien tapa tulkita erityisesti lapsen negatiiviseksi koettu käytös syntinä, jota lapsen tulee pyytää Jeesuksen nimessä ja veressä anteeksi. Moni haastateltava toi esiin sen, että lapsuudessa ei ole oppinut tunnistamaan tai käsittelemään omia tunteitaan, eikä vanhemmillakaan ollut välttämättä itselläkään työkaluja tähän. Vaikka aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus on hyvin rajallista, on vanhoillislestadiolaisen uskonnollisen opetuksen mahdollinen haitallinen vaikutus lapsen tunne-elämän kehitykseen tunnistettu (Hurtig 2013, 263).

Erytisen vakavat lapsiin kohdistuvat hengellisen väkivallan mekanismit liittyivät tilanteisiin, joissa perheiden ongelmat olivat kärjistyneet ja esimerkiksi väkivaltatilanteet käsiteltiin uskonnollista opetusta ja sanastoa hyödyntämällä. Tilanteisiin liittyi usein lapsen vaientamista, pelottelua, sekä perheen tilanteen piilottelua.

Toisaalta lapsiin kohdistuva hengellinen väkivalta näyttäytyy olevan arkista, pitkälti tahatonta ja linkittyvän aikuisille suunnatulle uskonnolliselle opetuksella altistumiseen. Monen haastateltavan lapsuuteen liittyivät voimakkaat ahdistuksen ja pelon kokemukset herätysliikkeen opetukseen ja erityisesti kuolemaan liittyen. Monesti pelot nousivat pintaan nukkumaanmenoaikaan. Pienen lapsen puutteellisen aika-avaruudellisen käsityskyvyn vuoksi käsitteet kuten kuolema, maailmanloppu, tai helvetti tuottavat lapselle nykyhetkeen suuren

eroahdistuksen perheestään, sillä lapsi mieltää tulijärvet ja muut vertauskuvat oikeasti olemassa olevina paikkoina ja tapahtumina (Suomalainen 2022, 120–121). Lapsen kasvuun ja kehitykseen ja kokemuksiin herätysliikkeen opeista vaikuttavat myös lapsen henkilökohtaiset temperamentti- ja persoonallisuuspiirteet. Lapsen herkkyyden, ahdistuneisuuden ja tunnollisuuden nousevat kertomuksissa esiin piirteinä, jotka tulisi erityisesti huomioida riskitekijöinä hengelliselle väkivallalle altistumisessa. Lapsen kesken oleva kognitiivinen kehitys voi altistaa lapsen tahattomastikin hengellisen väkivallan kokemuksille, jos aikuiset eivät ymmärrä käsitellä uskonnollisia oppeja ja käsitteitä lasten kuullen ikätasoisesti. Monesti uskonnollista väkivaltaa käyttävä huoltaja uskookin auttavansa lapsiaan ja täyttävänsä vanhemmuuden velvollisuudet (Simonič 2013).

On huomioitava myös hengelliselle väkivallalle altistumisen vaikutus tilanteisiin, joissa lapseen kohdistuvaa väkivaltaepäilyä yritetään selvittää. Aikaisemman tutkimuksen perusteella lapset eivät kertoneet heihin kohdistuneesta hyväksikäytöstä yhtä avoimesti, jos he pelkäsivät jumalaa, uskoivat oman käyttöksensä olleen syntistä, tai jos tekijälle oli annettu anteeksi uskonnollisessa yhteisössä (Tishelman & Fontes 2017). Monella haastateltavalla oli kokemusta siitä, miten perheen ongelmia peiteltiin niin yhteisön sisällä kuin viranomaisten kanssa asioidessa alkaen siitä, että tapahtuneet väkivaltatilanteet sovittiin herätysliikkeen oppien mukaisesti. Sosiaalityöntekijän tapaamiset ovat jääneet monille haastateltaville pelottavina kokemuksina mieleen. Monessa tapauksessa vanhemmat olivat pelotelleet lasta uskonnollisen yhteisön ulkopuolisten viranomaisten toiminnasta, eivätkä lapset uskaltaneet kertoa perheen asioista avoimesti. Toisaalta lasta ei välttämättä edes tavattu ilman vanhemman läsnäoloa. Taustakirjallisuuden ja tutkimustulosten perusteella onkin oletettavaa, että hengellistä väkivaltaa kokeneen lapsen kanssa lastensuojelun asioiden selvittäminen vaatii keskimääräistä enemmän aikaa ja osaamista sosiaalityöntekijältä.

Tutkimustulokseni vahvistavat aikaisempaa tutkimusnäyttöä siitä, että vanhoillislestadiolaisissa perheissä herätysliikkeen ulkopuolisen avun saaminen ja vastaanottaminen voi olla vaikeampaa kuin tavalliselle perheelle (Hurtig 2011). Eronteko valtakulttuuriin ja muuhun yhteiskuntaan näyttäytyy myös omassa tutkimuksessani suurena avun saamista vaikeuttavana tekijänä. Monessa tilanteessa apua on haettu ensisijaisesti herätysliikkeen piiristä sellaisiinkin asioihin, joihin herätysliikkeen jäsenillä ei välttämättä ole ammattitaitoa tai osaamista hoitaa. Kuten myös Hurtig (2011) on todennut, saatetaan perheen ongelmia piilotella myös yhteisön sisällä, jos ongelmien katsotaan olevan ristiriidassa herätysliikkeen arvojen kanssa. Työntekijöiden osaamisen merkitys korostui omassa aineistossani siinä, miten lapsen ja perheen uskonnollinen tausta on otettu huomioon. Jos

sosiaalityöntekijä pelkäsi kysyä perheen vakaumukseen liittyvistä asioista, ei myöskään perheen koko tilanne tullut välttämättä lastensuojelun tietoon.

Tutkimusta taustoittavassa kirjallisuudessa todetaan, että valtiolla on hyvin puutteelliset mekanismit valvoa alaikäisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista uskonnonvapauden suhteen, eikä kansallisessa lainsäädännössä ole huomioitu lapsen kaltoinkohtelun riskiä uskonnonharjoittamiseen liittyen. Jos lapsen uskonnonvapautta rikotaan ja lapseen kohdistuu haitallista uskonnollista vaikuttamista, on valtiolla kuitenkin velvollisuus puuttua tähän. (Hakalehto & Toivonen 2021.) Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun työssä tulee varmistaa lapsen kasvun ja kehityksen turvaavat toimenpiteet, uskonnollinen tausta mukaan lukien (LsL 417/2007 4 §). Tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhtenä tehtävänä voidaan tulkita olevan myös sen huomioiminen, miten lapsen oikeus omaan uskonnonvapauteen toteutuu erityisesti tilanteessa, jossa on käynyt ilmi, että lapsen maailmankatsomus eroaa huoltajien uskosta. Aineistossa nousi esiin positiivinen kokemus siitä, miten lastensuojelun sosiaalityössä oli sekä huomioitu perheen uskonnollinen tausta, mutta myös pyritty turvaamaan lapsen uskonnollista kehitystä ja oikeutta omaan ajatteluun. Haastateltavan perheessä oli aloitettu perhetyö tukitoimena tilanteessa, jossa vanhemmat olivat eronneet ja toinen vanhempi syytti toista uskonnollisesta vaikuttamisesta lapsen erkaantuessa herätysliikkeestä. Tilanteessa lapsi itse koki valitsevansa herätysliikkeestä eroavia mielipiteitä ja näkemyksiä ja koki perhetyön ja sosiaalityöntekijöiden käsitelleen tilannetta ammattitaitoisesti ja huomioineen sekä perheen uskonnollisen taustan, että hänet yksilönä.

Kuten Tischelman ja Fontes (2017) nostivat esiin omassa toimintaehdotuksissaan, on yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen ja tiedon tuominen lapsen oikeuksista ja hengellisestä väkivallasta sellaista rakenteellista sosiaalityötä, jolla voidaan myös ennaltaehkäistä lasten pahoinvointia ja kaltoinkohtelua uskonnollisissa yhteisöissä. Aiemman tutkimuksen ja tämän tutkimuksen tulosten perusteella vanhemmilla ei välttämättä ole objektiivista kykyä tarkastella suljetun uskonnollisen yhteisön oppeja ja niiden vaikutuksia lapseen, eikä yhteisössä hyväksytyjen kasvatukseen ja toimintatapojen oikeutusta, mutta työskentelemällä yhteisöjen kanssa muutosta voidaan kuitenkin saada aikaan (Pacheco & Casoni 2022; Vieth & Singer 2022, 1428). Rakenteellisen sosiaalityön keinoilla ja tietoa tuottamalla voisi vaikuttaa siihen, että vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvat vanhemmat ymmärtäisivät lapsen iänmukaisen kasvun ja kehityksen vaiheita, tunnistaisivat hengellisen väkivallan tahattomatkin riskitekijät liittyen lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja omaksuisivat lapsen tervettä tunnekehitystä tukevia kasvatukseen keinoja.

Tämän tutkimuksen vahvuudet liittyvät siihen, että olen voinut toteuttaa laajan haastattelututkimuksen ja saanut yhdistettyä yksilöiden kokemuksiin perustuvaa tietoa laajemmiksi kokonaisuuksiksi, joista voi vetää johtopäätöksiä esimerkiksi vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen rakenteista ja toimintatavoista, sekä lasten asemasta siinä. Kokemusasiantuntijatiedon hyödyntämisen merkitys on havaittu lastensuojelun sosiaalityön kehittämisessä ja ajattelen tämän tutkimuksen tuottavan samankaltaista tietoa sosiaalityön käytäntöjen tueksi (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Kokemusten ja muistojen tutkimiseen liittyen on todettava, että lapsuuden aikaisten tapahtumien muistelu ei anna varmaa faktatietoa siitä, miksi esimerkiksi joku lastensuojelun toimenpide on tehty tai jätetty tekemättä. Muistot, tunteet ja kokemukset tuovat kuitenkin tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia esimerkiksi lastensuojelun toimenpiteillä on ollut uskonnolliseen yhteisöön kuuluvalla lapsella ja perheelle ja onko tukitoimista koettu olevan apua.

Kymmenen henkilön haastattelemisen on pro gradu -tutkielmaa ajatellen laaja harkinnanvarainen näyte ja vahvistaa tutkimustulosten yleistettävyyttä. Tutkimustuloksiin liittyen on otettava huomioon se, että suurin osa haastateltavista on entisiä vanhoillislestadiolaisia, mikä voi vaikuttaa siihen millä lailla herätysliikkeeseen tulkitsevat kokemuksiaan ja herätysliikkeen vaikutusta niihin. Tutkimusaineistoni keskittyy myös vain naisiksi kasvatettuihin haastateltaviin. On oletettavaa, että sukupuolittuneessa herätysliikkeessä kasvaminen todennäköisesti tuottaa mieheksi kasvatetuille erilaisia kokemuksia herätysliikkeeseen kuulumisesta ja lapsuudesta ylipäätään.

Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta on merkityksellistä tietoa siitä, että suljetuissa uskonnollisissa yhteisöissä on samanlaisia toimintamekanismeja ja vaikutuksia lapsiin uskomuksista riippumatta (Bardin 2009). Tutkimustuloksia voineekin yleistää johonkin pisteeseen asti myös muihin suljettuihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien perheiden kanssa työskennellessä. Koska uskonnollisten yhteisöjen sulkeutumiseen johtavat opetukset vaikuttavat erityisesti lasten ja perheiden suhteeseen muuhun yhteiskuntaan, saattaa esimerkiksi suhtautuminen lastensuojeluun ja viranomaisiin olla myös muissa vastaavissa yhteisöissä epäluuloista. On mahdollista, että tämän tutkimuksen esiin nostamia lastensuojelun avun saamista estäviä tekijöitä on löydettävissä myös muista suljetuista uskonnollisista yhteisöistä.

Sosiaalityön asiakastyössä ja käytännöissä tämä tutkimus tuo tärkeää tietoa siitä, minkälaisissa todellisuuksissa vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvien perheiden lapset voivat elää ja millä lailla uskonnollinen ympäristö, ja suurperheessä kasvaminen vaikuttavat mahdollisesti lapsen toimintaan, käytökseen ja oireiluun ja toisaalta miten perheessä tai yhteisössä suhtaudutaan lasten ja perheiden erilaisiin haasteisiin. On

tiedostettava, että vanhemmat saattava tarvita aivan konkreettista tietoa ja apua perheen tilanteen muuttamiseksi, sillä itse uskonnollisen lapsuuden eläneet aikuiset eivät välttämättä tunnista vahingollisia asioita omassa toiminnassaan tai uskonnollisen yhteisön opetuksissa. Lisäksi on tärkeää tunnistaa, minkälaiset tekijät ovat edistäneet selviämistä ja toipumista vaikeista lapsuudenkokemuksista, sillä näitä tekijöitä voidaan mahdollisesti tukea sosiaalityön keinoilla. Uskonnollinen yhteisö voi olla toiselle tuki ja turva vaikeassa perhetilanteessa ja toiselle ulkopuolisuutta ja turvattomuutta tuottava tekijä.

Tutkimustulosten perusteella arki ja elämä vanhoillislestadiolaisessa perheessä kietoutuvat erottamattomasti uskonnon ympärille. Tämän vuoksi tilanteissa, joissa suljettuun uskonnolliseen yhteisöön kuuluva perhe toimii sijaisperheenä, on mielestäni varmistettava, että sijaisvanhemmat ymmärtävät hengellisen väkivallan toimintamekanismit ja riskit liittyen lapsen ikätasoiseen kehitykseen. Riskit tulisi tunnistaa konkreettisesti liittyen siihen minkälaista yhteisön uskonnollinen puhe ja opetus on. Lisäksi uskonnolliseen yhteisöön kuuluvien sijaisvanhempien tulee pystyä tarkastelemaan tarvittaessa uskonnollisen yhteisön oppeja myös kriittisesti, sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen kohtaamisen ja tunnekasvatuksen merkitys.

Tutkimusprosessi on ollut antoisa ja on ollut mielenkiintoista päästä tekemään haastattelututkimusta ja kuulemaan kokemuksia lastensuojelusta ja vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä. Ajattelen, että tämän tutkimuksen vahvuus on se, että suuri osa haastateltavista edustaa ikänsä puolesta sukupolvea, joka on kasvanut nykyisen lastensuojelulain ollessa voimassa. Lisäksi lasten fyysinen kurittaminen on suurimman osan lapsuudessa ollut jo kriminalisoitua. Tämä tuo haastattelutietoon sellaista ajankohtaisuutta, mikä lisää tiedon arvokkuutta sosiaalityön käytännön näkökulmasta. Vaikka omat tutkimustulokseni ovat samalla linjalla aikaisemman vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeeseen liittyvän kokemusten tutkimuksen kanssa, olen silti ollut itse jossain määrin yllättynyt siitä, miten suuressa roolissa fyysisen väkivallan kokemukset olivat haastatteluissa.

Jatkotutkimuksen osalta olisi mielenkiintoista tutkia laajemmin suurperheissä kasvamisen kokemuksia uskonnollisesta yhteisöstä riippumatta. Onko suurperheessä kasvaminen itsessään riskitekijä lapsen kasvulle ja kehitykselle, vai aiheutuvatko riskit suurperheellisuuden yhteydestä uskonnollisiin opetuksiin? Ylipäätään muiden uusien suurten uskonnollisten vähemmistöryhmien sisällä tehtävä tutkimus lasten asemasta ja kasvusta ja kehityksestä olisi perusteltua. Olisi kiinnostavaa selvittää, onko lastensuojelun avun saamiselle samankaltaisia esteitä myös muissa suomalaisissa suljetuissa uskonnollisissa yhteisöissä kuin vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Toisaalta koen mielenkiintoisena kysymyksen

erityisesti lapsen kognitiivisesta kehityksestä ja lapsiin kohdistuvasta tahattomasta hengellisestä väkivallasta. Ottaen huomioon uskonnollisten johtajien merkittävän roolin perheiden avun saamisessa viranomaisilta (Tischelman & Fontes 2017) olisi lapsiin kohdistuvaan hengelliseen väkivaltaan mahdollista puuttua rakenteellisen sosiaalityön keinoilla, esimerkiksi kehittämisprojektilla, joka tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen lapsiperheiden palveluiden, järjestöjen, evankelis-luterilaisen kirkon, vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen, sekä mahdollisesti myös muiden suljettujen uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Lähteet

Adebayo Oluwole, David. (2010) Spiritual Abuse and Masculinity Construction among African Adolescents. *The Journal of Pan African Studies* 3(5), 93.

Akilapa, Rhoda, & Douglas Simkiss. (2012) Cultural Influences and Safeguarding Children. *Paediatrics and Child Health*, 22(11), 490–95.
<https://doi.org/10.1016/j.paed.2012.06.008>

Bardin, Livia (2009) Recognizing and responding to harmful practices within cultic cultures: Child Protection and Cults. *Journal of Public Child Welfare*, 3(2), 114–38.
<https://doi.org/10.1080/15548730802690759>

Bynum, William & Lara Varpio (2018) When I Say... Hermeneutic Phenomenology. *Medical Education*, 52(3), 252–253. <https://doi.org/10.1111/medu.13414>

Capps, Donald (1995). *The child's song: The religious abuse of children*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.

Children as Believers: Minors' Free Exercise Rights and the Psychology of Religious Development. (2002). *Harvard Law Review*, 115(8), 2205–2227.
<https://doi.org/10.2307/1342531>

Dudzai, Cornelius & Zvokuomba, Kwashirai & Mboko, Tarisai Gracious (2023) Religion, Women, and Girls' Rights in Zimbabwe: The Case of Zimbabwe's Johanne Marange Apostolic Church. *Journal of Human Rights and Social Work*, 8(4), 376–88.
<https://doi.org/10.1007/s41134-023-00271-2>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679

Felitti, Vincent & Anda, Robert & Nordenberg, Dale & Williamson, David & Spitz, Alison & Edwards, Valerie & Koss, Mary & Marks, James (1998) Relationship of Childhood Abuse and

Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. *American Journal of Preventive Medicine*. 14(4), 245–258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)

Goldsobel, Yehudis (2025) Cultural Sensitivity vs. Child Protection: The Opposing Pressures Failing Charedi Children. *Child Abuse review (Chichester, England: 1992)*, 34(3). <https://doi.org/10.1002/car.70040>

Hakalehto, Suvianna & Toivonen, Virve (2021). *Lapsen oikeudet perheessä*. Helsinki: Kauppakamari.

Harrikari, Timo (2019) *Tutkimusasetelma* 16.9.2019 nauhoitettu luento kurssilla ”Orientaatio tutkielman tekemiseen”. Sosiaalityön oppiaine, Tampereen yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena (2022) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hurtig, Johanna, ja Mari Leppänen. *Maijan tarina: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yksilön ja yhteisön traumana*. Kirjapaja, 2015.

Hurtig, Johanna. *Taivaan taimet: uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Vastapaino, 2013.

Hytönen, Timo (2023) Suomessa on hirvittävä tarve sijaisperheille – tärkeintä on yhteistyö lapsen kanssa. Yle 21.12.2023. <https://yle.fi/a/74-20065900> Viitattu 18.1.2026.

Hyvärinen, Matti (2017) *Haastattelun maailma*. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino, Tampere. 11–45.

Jänterä-Jareborg, Maarit (2016) *The Child’s Interests in Conflict. The Intersections between Society, Family, Faith and Culture*. Teoksessa Maarit Jänterä-Jareborg (toim.) *The Child’s Interests in Conflict. The Intersections between Society, Family, Faith and Culture*. Intersentia Ltd. Sheraton house, Castle park. Cambridge. United Kingdom. 1–30.

Juvonen, Tuula (2017) *Sisäpiirihaastattelu*. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino, Tampere. 398–412.

Kejonen, Eetu & Ratinen, Teemu (2017) ”Elämäni Vaikein Ristiriita.” *Affektit Ja Vanhoillislestadiolainen Homoseksuaalisuus. SQS*, 10(1–2), 1
<https://doi.org/10.23980/sqs.63644>

Kemppainen, Susanna (2020) Oululaistyttö palasi vuosien jälkeen sijaisperheestä äidin luo vuosien taistelun jälkeen – Lapsiasiavaltuutettu: Sijaisvanhempien täytyy ymmärtää ristiriitaa, jossa lapsi elää. *Kaleva* 20.3.2020. <https://www.kaleva.fi/oululaistytto-palasi-vuosien-jalkeen-sijaisperhees/1644377> Viitattu 18.12.2025.

Ketola, Kimmo & Martikainen, Tuomas & Salomäki, Hanna (2014) New communities of worship: Continuities and mutations among religious organizations in Finland. *Social Compass* 61(2), 153–171. <https://doi.org/10.1177/0037768614524502>

Kouros, Kristiina (2011) Iloisen talon kellareissa. Like.

Kvarfordt, Connie L. (2010) Spiritual Abuse and Neglect of Youth: Reconceptualizing What Is Known Through an Investigation of Practitioners’ Experiences. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work*. 29(2), 143–64. <https://doi.org/10.1080/15426431003708287>

Lastensuojelulaki 417/2007

Linjakumpu, Aini (2012) Haavoittunut yhteisö: hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (2015) Uskonnon varjot: hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (2018) Vanhoillislestadiolaisten taloudelliset verkostot. Tampere: Vastapaino.

Mair, Jane (2017) Born or becoming: Children Religion and Identity. Teoksessa Maarit Jänterä-Jareborg (toim.) *The Child’s Interests in Conflict. The Intersections between Society, Family, Faith and Culture*. Intersentia Ltd. Sheraton house, Castle park. Cambridge. United Kingdom. 31–54.

Mustasaari, Sanna & Koulu, Sanna (2007) State Curriculum and Parents convictions under the European convention of human rights. Teoksessa Maarit Jänterä-Jareborg (toim.) *The Child’s*

Interests in Conflict. The Intersections between Society, Family, Faith and Culture. Intersentia Ltd. Sheraton house, Castle park. Cambridge. United Kingdom. 55–71.

Nykänen, Tapio (2012) Kahden valtakunnan kansalaiset: vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia. Väitöskirja. Lapin yliopisto.

Pacheco, Adriana & Casoni, Dianne (2022) Sectarian Functioning and Violence towards Children: The Case of the Baptist Church of Windsor. *Criminologie (Montréal)* 1–32, <https://doi.org/10.7202/1092585ar>

Panchuk, Michelle (2020). Distorting concepts, obscured experiences: Hermeneutical injustice in religious trauma and spiritual violence. *Hypatia*, 35(4), 607–625. <https://doi.org/10.1017/hyp.2020.32>

Ruoho, Aila & Ilola, Vuokko (2014) Usko, toivo ja raskaus: vanhoillislestadiolaista perhe-elämää. Jyväskylä: Atena.

Salomäki, Hanna (2017). Uskonto arjessa ja juhlassa. Teoksessa Ketola, K., Salomäki, H., Hytönen, M., & Niemelä, K. (toim.), *Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomalaisten uskonnollisuus 2016* (s. 66–72). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Simonič, Barbara & Tina Rahne Mandelj & Rachel Novsak (2013) Religious-Related Abuse in the Family. *Journal of Family Violence* 28(4), 339–49. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9508-y>

Stenlund, Mari (2014) Freedom of Delusion – Interdisciplinary Views Concerning Freedom of Belief and Opinion: Meet the Individual with Psychosis. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta.

Stenlund, Mari (2016) Hengellinen väkivalta uskonnonvapauden ja mielenterveyttä koskevien oikeuksien haasteena. Teoksessa Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa (toim.) *Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 124. Grano Oy, Kuopio 2016. 213–233.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Lestadiolaisuus. <https://evl.fi/sanasto/Lestadiolaisuus/> Viitattu 18.4.2025.

Suomen perustuslaki 731/1999

Sutton-Adams, Hannah (2023). Recognizing Stones and Snakes in Children's Christian Formation: An Introduction to Religious Trauma and Abuse. *Religious Education*, 118(4), 356–368. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/00344087.2023.2227816>

Suvikset. 2025. Satu Majava. Yle Areena. <https://areena.yle.fi/1-68096126> Viitattu 18.4.2025.

TENK (Tutkimuseettinen neuvottelukunta) 2019. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje 2019. Helsinki: TENK. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf Viitattu 15.12.2025.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2023) *Kokemusasiantuntijat lastensuojelussa*. THL. Viitattu 18.12.2025.

Tishelman, Amy C & Fontes, Lisa A (2017) Religion in child sexual abuse forensic interviews. *Child Abuse & Neglect*, 63, 120–130, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.11.025>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Uskonnonvapauslaki 453/2003

Vieth, Victor & Singer, Pete (2022). Recognizing and Responding to the Spiritual Impact of Child Abuse. Teoksessa Viola Vaughan-Eden ym. (toim.) *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan*. Cham: Springer International Publishing 1425–1440. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89999-2_275

Westerlund-Cook, Saija (2023) Lapsuusajan haitallisten ja suojaavien kokemusten sekä toivon merkitys systeemissä ja suhdeperustaisessa työotteessa. Teoksessa Johanna Linner Matikka & Tiina Hipp (toim.) *Traumainformoitu työote*. Jyväskylä: PS-kustannus. 83–99.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko: lastensuojelun asiakkuus

1. Minkälaisia muistikuvia sinulla liittyy siihen, miten lastensuojelun asiakkuus alkoi sinulle ja/tai sisaruksillesi?
 - a. Vaikuttiko mielestäsi perheen uskonnollinen vakaumus lastensuojeluilmoituksen käsittelyyn, tai avun saamiseen?
2. Kerro jotain perheestäsi ja lapsuudestasi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä.
3. Kerro tukitoimista, joita perheesi sai lastensuojelusta.
 - a. Mitkä lastensuojelun tukitoimet auttoivat sinua tai perhettäsi?
 - b. Oliko jostain tukitoimista enemmän haittaa kuin hyötyä?
 - c. Onko perheen vakaumus ja kuuluminen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen otettu huomioon työskentelyssä mielestäsi oikealla tavalla?
 - d. Huomioitiinko sinut tai sisaruksesi yksilöinä lastensuojelun työssä?
4. Minkälainen suhtautuminen itselläsi tai lähipiirilläsi oli lastensuojeluun?
 - a. Miten ajattelet vanhempasi kokeneen lastensuojelun tukitoimet?
 - b. Miten ajattelet, että vanhoillislestadiolainen yhteisö suhtautui tai suhtautuu lastensuojeluun?
5. Mitä ajattelet, miten vanhoillislestadiolainen herätysliike on vaikuttanut kasvuusi, kehitykseesi ja kotoa saamaasi kasvatukseen?
 - a. Vaikuttiko vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluminen lastensuojelun tarpeeseen tai perheen tuen tarpeisiin mielestäsi?
6. Mitä ajattelet hengellisestä väkivallasta ja oletko kokenut sellaista? (Haastattelija voi kertoa tässä kohtaa tutkimuksessa käytetyn hengellisen väkivallan määritelmän, jos käsite on epäselvä)
 - a. Onko jotain tapaa, miten lastensuojelun työntekijät voisivat huomioida hengellisen väkivallan mahdollisuuden tai puuttua siihen?
7. Mitä ajattelet nyt aikuisena lapsuudestasi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä ja lastensuojelun asiakkuudesta?
 - a. Mitä toivoisit lastensuojelun työntekijöiden ymmärtävän vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä ja lapsen asemasta siinä?
 - b. Onko mielestäsi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvamisessa riskejä lapsille?
 - c. Onko vanhoillislestadiolainen herätysliike tuonut lapsuuteesi, nuoruuteesi tai aikuisuuteesi hyviä asioita?
 - d. Lastensuojelussa työskennellään lastensuojelulain velvoittamana ja pyritään toteuttamaan lapsen etua kaikessa toiminnassa. Voiko oikeus uskoon ja kulttuuriin mielestäsi estää lapsen muiden etujen toteutumista? Mitkä asiat lapsen edun toteutumisessa koet tärkeimpinä?
8. Miksi halusit osallistua haastatteluun?
9. Onko vielä jotain mitä haluaisit kertoa, tai kysyä?

Liite 2. Haastattelurunko: ei lastensuojelun asiakkuutta

1. Onko sinulla tiedossa, että sinusta tai sisaruksestasi olisi tehty lastensuojeluilmoitusta? Muistatko tai oletko jälkeenpäin lukenut, miten se on käsitelty sosiaalityöntekijöiden toimesta?
 - a. Vaikuttiko mielestäsi perheen uskonnollinen vakaumus lastensuojeluilmoituksen käsittelyyn, tai avun saamiseen?
2. Kerro jotain perheestäsi ja lapsuudestasi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä.
3. Onko perheesi ollut joidenkin perhepalveluiden parissa? Kerro niistä lisää.
 - a. Oliko tukitoimista apua sinulle tai perheellesi?
 - b. Onko perheen vakaumus ja kuuluminen vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen otettu huomioon työskentelyssä mielestäsi oikealla tavalla?
 - c. Huomioitiinko sinut tai sisaruksesi yksilöinä palvelussa?
4. Onko perheelläsi ollut mielestäsi tuen tarpeita, jotka eivät jostain syystä ole tulleet esiin niin että perheesi olisi saanut apua esimerkiksi lastensuojelusta?
 - a. Vaikuttiko vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuulumisen lastensuojelun tarpeeseen / perheen tuen tarpeisiin mielestäsi?
 - b. Oliko avun tarve tiedossa perheyhteisössä tai vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä?
 - c. Miten ajattelet, että vanhoillislestadiolainen yhteisö suhtautui tai suhtautuu lastensuojeluun?
 - d. Minkälaista apua perheesi olisi mielestäsi tarvinnut? (Ei tarvitse tietää mitä tukea on ollut mahdollista saada)
 - e. Mitä ajattelet siitä, miksi perheesi ei hakeutunut tai päässyt tällaisen avun piiriin?
5. Mitä ajattelet, miten vanhoillislestadiolainen herätysliike on vaikuttanut kasvuusi, kehitykseesi ja kotoa saamaasi kasvatukseen?
6. Mitä ajattelet hengellisestä väkivallasta ja oletko kokenut sellaista? (Haastattelija voi kertoa tässä kohtaa tutkimuksessa käytetyn hengellisen väkivallan määritelmän, jos käsite on epäselvä)
 - a. Onko jotain tapaa, miten lastensuojelun työntekijät voisivat huomioida hengellisen väkivallan tai puuttua siihen?
7. Mitä ajattelet nyt aikuisena omasta lapsuudestasi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä ja lapsuudenperheestäsi?
 - a. Mitä toivoisit lastensuojelun työntekijöiden ymmärtävän vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä ja lapsen asemasta siinä?
 - b. Onko mielestäsi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä kasvamisessa riskejä lapsille?
 - c. Onko vanhoillislestadiolainen herätysliike tuonut lapsuuteesi, nuoruuteesi tai aikuisuuteesi hyviä asioita?
 - d. Lastensuojelussa työskennellään lastensuojelulain velvoittamana ja pyritään toteuttamaan lapsen etua kaikessa toiminnassa. Voiko oikeus uskontoon ja kulttuuriin mielestäsi estää lapsen muiden etujen toteutumista? Mitkä asiat lapsen edun toteutumisessa koet tärkeimpinä?
8. Miksi halusit osallistua haastatteluun?
9. Onko vielä jotain mitä haluaisit kertoa, tai kysyä?